

VILNIAUS UNIVERSITETAS
ŠIAULIŲ AKADEMIJA

MAGISTRO STUDIJŲ PROGRAMA
Specialiojo ir inkliuzinio ugdymo koordinavimas

VIDA BALTRIMIENĖ

Magistro baigiamasis darbas

IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ ELGESIO VALDYMO
METODŲ RAIŠKA: PEDAGOGŲ IR TĖVŲ POŽIŪRIS

Darbo vadovė doc. dr. Renata Geležinienė

Šiauliai, 2025

WARRANTY
of Vilnius University Student Final Thesis

Vardas, pavardė <i>Name, Surname</i>	Vida Baltrimienė
Padalinys <i>Faculty</i>	Šiaulių akademija <i>Šiauliai Academy</i>
Studijų programa <i>Study Programme</i>	Specialioji pedagogika <i>Special pedagogy</i>
Darbo pavadinimas <i>Thesis topic</i>	Ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio valdymo metodų raiška: pedagogų ir tėvų požiūris. <i>The Expression of Behavior Manahment Metods of Preschool Children Perspectives of Educators‘ and Parents‘</i>
Darbo tipas <i>Thesis type</i>	Baigiamasis darbas <i>Final Thesis</i>

Garantuoju, kad mano baigiamasis darbas yra I guarantee that my thesis is prepared in good faith parengtas sąžiningai ir savarankiškai, kitų asmenų and independently, there is no contribution to this indėlio į parengtą darbą nėra. Jokių neteisėtų work from other individuals. I have not made any mokėjimų už šį darbą niekam nesu mokėjęs. illegal payments related to this work. Šiame darbe tiesiogiai ar netiesiogiai panaudotos Quotes from other sources directly or indirectly kitų šaltinių citatos yra pažymėtos literatūros used in this thesis, are indicated in literature nuorodose. references.

Aš, Vida Baltrimienė, pateikdama(-a) šį darbą, patvirtinu (pažymėti)

X

I, Vida Baltrimienė, by submitting this paper confirm (check)

Embargo
laikotarpis
Embargo Period

Prašau nustatyti šiam baigiamajam darbui toliau nurodytos trukmės embargo laikotarpį: *I am requesting an embargo of this thesis for the period indicated below:*

- ☐ _____ mėnesių / *months*
(embargo laikotarpis negali viršyti 60 mėn. / *an embargo period shall not exceed 60 months*).
- ☒ X Embargo laikotarpis nereikalingas / *no embargo requested*.

Embargo laikotarpio nustatymo priežastis / Reason for embargo period:

Category	Sub-category	Value
Category 1	Sub-category 1.1	Value 1.1
	Sub-category 1.2	Value 1.2
Category 2	Sub-category 2.1	Value 2.1
	Sub-category 2.2	Value 2.2
Category 3	Sub-category 3.1	Value 3.1
	Sub-category 3.2	Value 3.2
Category 4	Sub-category 4.1	Value 4.1
	Sub-category 4.2	Value 4.2
Category 5	Sub-category 5.1	Value 5.1
	Sub-category 5.2	Value 5.2
Category 6	Sub-category 6.1	Value 6.1
	Sub-category 6.2	Value 6.2
Category 7	Sub-category 7.1	Value 7.1
	Sub-category 7.2	Value 7.2
Category 8	Sub-category 8.1	Value 8.1
	Sub-category 8.2	Value 8.2
Category 9	Sub-category 9.1	Value 9.1
	Sub-category 9.2	Value 9.2
Category 10	Sub-category 10.1	Value 10.1
	Sub-category 10.2	Value 10.2

SANTRAUKA

Temos pavadinimas. Ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio valdymo metodų raiška: pedagogų ir tėvų požiūris.

Temos aktualumas. Vaikų elgesio valdymas labai svarbus, daug pastangų ir įgūdžių reikalaujantis procesas, jis reikalauja kad tėvai ir mokytojai taikytų tokius metodus, kurie skatintų vaiko įsitraukimą, bendradarbiautų, kartu kurtų palankią aplinką vaikų ugdymui(si), skatintų tinkamą vaikų elgesį. Efektyviausi metodai, tokie kaip pozityvi disciplina ir PEPIS modelis pabrėžia teigiamą vaikų elgesio skatinimą, tarpusavio pagarbą, saugią, visapusiškai tobulėti skatinančią aplinką, akcentuoja elgesio gerinimą be smurto.

Tyrimo problema. Su kokiomis elgesio problemomis susiduria ikimokyklinio amžiaus vaikų tėvai ir mokytojai? Kaip skiriasi tėvų ir mokytojų taikomi vaikų elgesio valdymo metodai?

Tyrimo objektas - Ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio valdymo metodai

Tyrimo tikslas - Išanalizuoti ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio valdymą metodų raišką: pedagogų ir tėvų požiūriu

Tyrimo uždaviniai: 1. Remiantis teorinės ir mokslinės literatūros analize, atskleisti tėvų ir pedagogų elgesio valdymo metodų raišką ir jų poveikį vaikų elgesio gerinimui. 2. Pusiaus struktūruoto interviu analizės metodu išanalizuoti x ikimokyklinės ugdymo įstaigos mokytojų patirtis konstruojant vaikų pozityvų elgesį, požiūrį į pozityvaus elgesio palaikymą ugdyme. 3. Anoniminės anketinės apklausos metodu atskleisti x ikimokyklinės ugdymo įstaigos tėvų ir pedagogų požiūrį į ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio problemas, jų raišką ir elgesio valdymo metodų taikymą ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus. 4. Išanalizavus empirinio tyrimo duomenis, atvirų klausimų turinio analizės metodu atskleisti x ikimokyklinės ugdymo įstaigos tėvų ir mokytojų patirtis apie, pasiteisinusius elgesio valdymo metodus ir naudojamus vaikų elgesio skatinimo būdus.

Tyrimo metodologija. Atlikta atvejo analizė (kokybinio ir kiekybinio tyrimo strategijos). Empirinis tyrimas grindžiamas kokybine ir kiekybine metodologine prieiga.

Tyrimo metodai. Duomenų rinkimo (žvalgomasis tyrimas - pusiau struktūruotas interviu, anoniminė anketinė apklausa), duomenų analizės (mokslinės literatūros šaltinių, kokybinė turinio, statistinė duomenų)

Tyrimo imtis. Kokybinio tyrimo - 4 mokytojos. Kiekybinio - 80 tėvų ir 20 mokytojų.

Tyrimo rezultatai: Pozityvaus elgesio valdymo metodai ir aktyvus tėvų ir mokytojų bendradarbiavimas būtini siekiant ugdyti tinkamą vaikų elgesį, spręsti su juo susijusius iššūkius.

Esminiai žodžiai: ikimokyklinis ugdymas, elgesio valdymo metodai, bendradarbiavimas.

SUMMARY

Topic title. Expression of methods of behaviour management of preschool children: the perspective of educators and parents.

Topic relevance. Managing children's behavior is a very important process that requires a lot of effort and skills, it also requires for parents and teachers to apply methods that would encourage the child's involvement, for both groups to cooperate and work together in order to create the right environment for the education of children, and to encourage appropriate behavior. The most effective methods that encourage positive behavior of children, mutual respect, a safe, comprehensive environment that encourages child's development, and emphasizes improving behavior without violence are the positive discipline and the PEPIS models.

Research problem. What behavioral problems do parents and teachers of preschool children face? How different are the methods of managing children's behavior that are used by parents and teachers?

Research object. Behavior management methods for preschool children

Research aim - To analyze the expression of behavioral management methods in preschool children: from the perspectives of educators and parents

Research objectives: 1. Based on the analysis of theoretical and scientific literature, to reveal the expression of behavior management methods used by parents and educators and their impact on improving children's behavior. 2. By using the semi-structured interview analysis method to analyze X preschool institution teachers' experience in constructing children's positive behavior and the attitude towards supporting positive behavior in education. 3. By using an anonymous questionnaire survey to reveal the attitudes of parents and educators of preschool institution X towards the behavioral problems of preschool children, their expression, and the application of behavioral management methods in educating preschool children. 4. After analyzing the data of the empirical study, the open-ended questions content analysis method was used to reveal the experiences of parents and teachers of X preschool educational institution about the actually proven behavior management methods and methods that are used to promote children's behavior.

Research methodology. A case study was conducted, qualitative and quantitative research strategies were applied. The empirical study is based on a qualitative and quantitative methodological approaches.

Research methods. Data collection (exploratory research - semi-structured interviews, anonymous questionnaire survey), data analysis (scientific literature sources, qualitative content, statistical data).

Research respondents. Qualitative research - 4 teachers. Quantitative - 80 parents and 20 teachers.

Conclusion. Positive behavior management methods and active cooperation between parents and teachers are critical in order to develop appropriate behavior in children and solve challenges that are related to children' behavior.

Key words: preschool education, behavior management methods, cooperation.

TURINYS

GARANTIJA	2
SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	7
IVADAS.....	9
1.TĖVŲ IR MOKYTOJŲ VAIDMUO VAIKO ELGESIO VALDYME.....	13
1.1. Elgesio valdymo teorijos.....	13
1.2. Netinkamas ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesys: priežastys ir raiška.....	17
1.3. Ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio valdymas.....	20
1.4.Šeimos vaidmuo elgesio valdyme ir auklėjimo stiliai.....	23
1.5. Ikimokyklinio ugdymo mokytojo vaidmuo ugdant vaikų elgesį.....	27
1.6. Tėvų ir mokytojų bendradarbiavimo svarba vaikų elgesio valdyme.....	29
2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO MOKYTOJŲ IR TĖVŲ ELGESIO VALDYMO METODŲ RAIŠKA: TYRIMO REZULTATAI IR JŲ ANALIZĖ.....	32
2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas.....	32
2.2. Tyrimo imtis.....	37
2.3. Pozityvių elgesio valdymo metodų taikymo patirtis ikimokyklinio ugdymo įstaigoje: mokytojų interviu analizė ir rezultatai.....	39
2.4. Tėvų ir pedagogų patirtys ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio valdyme: tėvų (globėjų) ir mokytojų anketinių apklausų rezultatai ir jų analizė.....	45
2.4.1. Ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio valdymo iššūkiai ir auklėjimo stilius.....	45
2.4.2. Ikimokyklinio amžiaus vaikų netinkamo elgesio raiška ir elgesio valdymas.....	54
2.4.3. Tėvų (globėjų) bei mokytojų tarpusavio bendradarbiavimas ir bendradarbiavimas su antra puse/kolega elgesio valdymo klausimais.....	67
2.4.4. Respondentų požiūris į vaikų auklėjimą ir ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio valdymą	71
DISKUSIJA.....	74
IŠVADOS.....	76
REKOMENDACIJOS.....	78
LITERATŪRA.....	79
PRIEDAI.....	85

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Auklėjimo stiliai ir jų poveikis vaikui (Sudaryta pagal: Vyšniauskytė-Rimkienė ir Matulevičiūtė, 2016; Atkočienė, 2018; Gul ir kiti, 2023;)	25
2 lentelė. Švelniojo ir kietojo tipo auklėjimo palyginimas (sudaryta pagal Daraškevičienę, 2018).	26
3 lentelė. Demografiniai tiriamųjų tėvų (globėjų) duomenys	37
4 lentelė. Demografiniai tiriamųjų mokytojų duomenys	38
5 lentelė. Pozityvaus elgesio konstravimo metodai	39
6 Lentelė. Pozityvaus pozityvios aplinkos kūrimas	41
7 Lentelė. Bendravimas su tėvais pozityvaus elgesio ugdymo klausimais	43
8 lentelė. Informaciniai šaltiniai kuriuose tėvai (globėjai) ieško informacijos apie vaikų auklėjimą	45
9 lentelė. Informaciniai šaltiniai kuriuose tėvai (globėjai) ieško informacijos apie vaikų auklėjimą, pasiskirstymas pagal lytį	45
10 lentelė. Informaciniai šaltiniai kuriuose mokytojos ieško informacijos apie vaikų auklėjimą	46
11 lentelė. Tėvų (globėjų) su auklėjimu susiję iššūkiai	48
12 lentelė. Mokytojų su auklėjimu susiję iššūkiai	49
13 lentelė. Netinkamo vaikų elgesio ir auklėjimo stiliaus sąsajos	50
14 lentelė. Tėvų (globėjų) auklėjimo stiliaus vidurkiai	52
15 lentelė. Mokytojų auklėjimo stiliaus vidurkiai	53
16 lentelė. Vaikų elgesio raiškos namuose	54
17 lentelė. Vaikų elgesio raiškos ikimokyklinio ugdymo įstaigoje	55
18 lentelė. Priežastys, dėl kurių kyla netinkamas vaikų elgesys. Tėvų nuomonė	57
19 lentelė. Priežastys, dėl kurių kyla netinkamas vaikų elgesys. Mokytojų nuomonė	58
20 lentelė. Pozityvūs ir negatyvūs vaikų elgesio valdymo metodai, kuriuos naudoja tėvai (globėjai)	59
21 lentelė. Pozityvūs ir negatyvūs vaikų elgesio valdymo metodai, kuriuos naudoja mokytojos	60
22 lentelė. Skirtingi auklėjimo stiliai ir elgesio valdymo metodų raiška. Tėvų duomenys	62
23 Lentelė. Skirtingas mokytojų amžius elgesio valdymo metodų raiška	63

24 lentelė. Tėvų (globėjų) patirtys vaikų elgesio valdyme. Pasiteisinę metodai	63
25 lentelė. Mokytojų patirtys vaikų elgesio valdyme. Pasiteisinę metodai.....	64
26 lentelė. Vaikų skatinimas. Tėvų (globėjų) nuomonė.....	66
27 lentelė. Vaikų skatinimas. Mokytojų nuomonė.....	66
28 lentelė. Mokytojų ir tėvų (globėjų) bendradarbiavimą grindžiantys atsakymai. Tėvų nuomonė.....	68
29 lentelė. Mokytojų ir tėvų (globėjų) bendradarbiavimą grindžiantys atsakymai. Mokytojų nuomonė.....	69
30 lentelė. Tėvų (globėjų) mintys apie vaikų auklėjimą.....	72
31 lentelė. Mokytojų mintys apie vaikų auklėjimą.....	73

IVADAS

Temos aktualumas ir ištirtumas. Ikimokyklinis amžius yra vaiko augimo pradžių pradžia. Šis laikotarpis vaikui svarbus, nes tuo metu vaikas pradeda kurti savo asmenybę, intensyviai vystosi jų psichinės ir fizinės savybės: vaikas tampa smalsiu tyrėju, aplinkos kūrėju, formuoja savo nuomonę apie žmogų ir pasaulį. Šio amžiaus vaikų kalba sparčiai gerėja, plečiasi jų žodynas, aiškėja sakinių struktūra (Smilgienė ir Jonaitienė, 2019). Dėl spartaus vaiko tobulėjimo, būtent ikimokyklinis amžius, anot Smilgienės ir Jonaitienės (2019), yra tinkamiausias pradėti formuoti įgūdžius tokius kaip sveika gyvensena, higiena, elgesys ir kita. Šiuo laikotarpiu ypač svarbi suaugusiųjų, tėvų ir pedagogų pagalba – jų dėmesys, palaikymas ir supratimas (Elkadi & Sharaf, 2023). Pagrindinis vaidmuo, mokant vaikus tinkamo elgesio, tenka tėvams ir ikimokyklinio ugdymo mokytojams, kurių pareiga – padėti vaikams suprasti koks elgesys yra deramas, skatintų išsakyti savo jausmus ir norus, ir siekti savo tikslų be žalos sau ar kitiems (Burvytė, 2017). Smilgienė ir Jonaitienė (2019), akcentuoja, kad vaikams reikia ne despoto, bet suaugusiojo, kuris padėtų rasti tinkamą kelią, drąsintų, girtų, nukreiptų, padėtų susiprasti, koks elgesys yra tinkamas, o koks ne.

Nuoseklus ir sistemingas ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas turi didelę reikšmę vaiko intelektui, kalbos raidai, santykiams su bendraamžiais ir suaugusiais, savivertei, savivokai, norui mokytis, elgesiui bei ateities sėkmei. Vaikai, išsiugdę harmoningus charakterio bruožus, įgyja savisaugos, savigarbos ir pasitikėjimo savimi jausmus (Burvytė, 2017). Vaikų auklėjime tėvai dažniausiai vadovaujasi vaikų ugdymo stiliais ir įvairiais metodais, o ugdymo įstaigoje naudojamos įvairios strategijos.

Tulyakul, Sangkaew, Buaduang, Metheethammawat, Sirirattanapun, Pantusa, Sangthong N. Boontawee N., Puichumpol P., Kaewmanee C., Teabput K., Junhom (2019) teigimu, tinkamas klasės grupės padeda užtikrinti vaikų drausmę, užkerta kelią vaikų netinkamam elgesiui, sukuria geresnę bei saugesnę mokymosi aplinką, užkerta kelią mokytojų perdegimui, padidina motyvaciją darbui. Agbaria, (2021) atlikto tyrimo apie ikimokyklinio ugdymo grupės valdymą ir vaikų emocinį intelektą rezultatai atskleidė, kad yra ryšys tarp mokytojo grupėje valdymo efektyvumo ir vaiko emocinio intelekto, o tai rodo, kad tinkamas grupės valdymas prisideda prie vaiko elgesio valdymo, nes emocinis vaiko intelektas vaidina svarbų vaidmenį vaiko elgesio valdyme. Šis tyrimas taip pat atskleidė, kad be mokytojo gebėjimo valdyti klasę taip pat svarbu ir mokytojų gebėjimai užmėgsti tarpasmeninius santykius. Beazidou, Botsoglou, ir Andreou (2013) savo atlikto tyrimo metu atskleidė, kad mokytojų efektyviam elgesio valdymui svarbi tam tikra rutina, pastiprinimai, didina mokinių atsakomybę už savo elgesį. Mokytojai skatindami vaikų elgesį taiko pagyrimus, skatina taisyklių ir susitarimų laikymąsi, tačiau kartais naudoja ir

neigiamas praktikas, kurios dažniausiai skirtos trumpalaikiai grupės kontrolei. Aksoy (2020), analizuodamas ikimokyklinio amžiaus ugdymo pedagogų taikomas strategijas ir drausminimo metodus, nukreiptus prieš netinkamą vaikų elgesį pastebi, kad be pagrindinių metodų, tokių kaip: bendrų taisyklių kūrimas, teigiamas pastiprinimas, paskatinimai, vokaliniai/kūno ženklai ir pan., mokytojai dar aktyviai įtraukia ir tėvus, kviesdami juos pokalbiui. Autorius, pažymi, kad kai tėvai įsitraukia į elgesio valdymą, jis gerėja, tačiau, jei tėvai neįsitraukia, tada vaiko elgesys pasikartoja ir toliau ir tai įrodo, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio problemos yra susijusios su tėvų požiūriu ir santykių tarp tėvų ir vaikų, tai dar kartą parodo, kad tėvų ir mokytojų bendradarbiavimas vaikų elgesio valdymo klausimu yra svarbus ir neabejotinas.

Žvelgiant į Lietuvos perspektyvas švietime, pabrėžiama, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas turi apimti socialinių ir emocinių įgūdžių formavimą, užtikrinant kiekvieno vaiko galimybes gauti kokybišką švietimą, kas yra esminis švietimo sistemos tikslas¹ (švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2023). Tad didžiausia atsakomybė tenka artimiausioms ir daugiausiai įsitraukiančioms ikimokyklinio amžiaus vaiko aplinkoms: namams ir ugdymo įstaigoms.

Tyrimo problema. Pastebima, kad daugėja vaikų, turinčių elgesio sunkumų (Bacevičė, 2022). Mokytojai ir tėvai vis dažniau reiškia susirūpinimą dėl žiaurėjančio vaikų elgesio (Burvytė, 2017). Netinkamas elgesys, jeigu yra nesprendžiamas laiku, dažnai perauga į didžiules socialines problemas, kurios paliečia ne tik šeimą, bet ir mokyklą ar net visuomenę. Laiku atpažinus ir sprendžiant sunkumus, kylančius dėl problematiško elgesio, galima užkirsti kelią didesnei problemai, kurios mokykliniame amžiuje gali pasiekti sutrikimo lygį (Bacevičė, 2022). Aksoy (2020), atlikęs apklausą apie vaikų auklėjimą ir sudėtingą elgesį pastebėjo, kad mokytojai vis dar taiko neigiamas auklėjimo strategijas. Kylant daugiau problemų dėl ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio, tampa aktualiau gebėti tinkamai reaguoti į netinkamą vaiko elgesį ir konstruoti pageidaujamą elgesį. Elgesio valdymas tampa vienas iš reikšmingiausių aspektų situacijos gerinimui. Deja, dėl amžiaus ir kitų skirtumų, pedagogai ir tėvai galimai renkasi skirtingus vaikų elgesio valdymo metodus, o jei tie metodai nedera tarpusavyje, elgesys gali ne tik nesikeisti, bet net ir pablogėti. Skirtingi požiūriai į elgesio valdymą gali sukelti vaikui sumaišties, nesaugumo jausmą, vaikui gali tapti sunku suvokti kuris elgesys tinkamas, o kuris ne, taip pat nesuderinti metodai gali trikdyti nuosekliai formotis vaikui ateityje reikšmingiems socialiniams įgūdžiams. **Probleminiai klausimai.** 1. Su kokiomis elgesio problemomis susiduria

¹ Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Ikimokyklinio ugdymo reforma Lietuvoje. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/76bb8f404b5911ee8185e4f3ad07094a?jfwid=f5arm3g7r&utm_source=chatgpt.com

ikimokyklinio amžiaus vaikų tėvai ir mokytojai? 2. Kaip skiriasi tėvų ir mokytojų taikomi vaikų elgesio valdymo metodai?

Objektas: Ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio valdymo metodai

Tikslas: Išanalizuoti ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio valdymų metodų raišką: pedagogų ir tėvų požiūriu

Uždaviniai:

1. Remiantis teorinės ir mokslinės literatūros analize, atskleisti tėvų ir pedagogų elgesio valdymo metodų raišką ir jų poveikį vaikų elgesio gerinimui.

2. Pusiaus struktūruoto interviu analizės metodu išanalizuoti x ikimokyklinės ugdymo įstaigos mokytojų patirtis konstruojant vaikų pozityvų elgesį, požiūrį į pozityvaus elgesio palaikymą ugdyme.

3. Anoniminės anketinės apklausos metodu atskleisti x ikimokyklinės ugdymo įstaigos tėvų ir pedagogų požiūrį į ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio problemas, jų raišką ir elgesio valdymo metodų taikymą ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus.

4. Išanalizavus empirinio tyrimo duomenis, atvirų klausimų turinio analizės metodu atskleisti x ikimokyklinės ugdymo įstaigos tėvų ir mokytojų patirtis apie, pasiteisinusius elgesio valdymo metodus ir naudojamus vaikų elgesio skatinimo būdus.

Tyrimo metodologija. Siekiant atskleisti x ikimokyklinės ugdymo įstaigos vaikų elgesio valdymo metodų raišką, pedagogų ir tėvų požiūriu, buvo pasirinktos kokybinio ir kiekybinio tyrimo strategijos. Empirinis tyrimas grindžiamas kokybine ir kiekybine metodologine prieiga.

Tyrimo metodai.

Duomenų rinkimo metodai:

1. Žvalgomasis tyrimas - pusiau struktūruotas interviu su x ikimokyklinės ugdymo įstaigos mokytojais.

2. Anoniminė anketinė apklausa skirta x ikimokyklinės ugdymo įstaigos mokytojams ir tėvams.

Duomenų analizės metodai:

1. Mokslinės literatūros šaltinių analizė.

2. Kokybinė turinio analizė.

3. Statistinė duomenų analizė.

Tyrimo imtis ir atranka. Tyrimas atliktas x lopšelio-darželyje. Tyrimo dalyviai - x ikimokyklinės ugdymo įstaigos tėvai ir pedagogai. Tyrimo dalyvių imtis sudaryta tikslinės atrankos būdu. Kokybiniame pusiau struktūruotame interviu dalyvavo 4 x ikimokyklinės ugdymo įstaigos mokytojos taikiusios konkretaus elgesio pagyrimo (KEP) metodą.

Kiekybiniame tyrime dalyvavo 80 x ikimokyklinės ugdymo įstaigos tėvų ir 20 tos pačios įstaigos mokytojų.

Tyrimo etapai ir organizavimas. Atlikta mokslinės literatūros ir šaltinių analizė (2024 m. balandis – gruodis), po to atliktas žvalgomasis tyrimas x lopšelyje/darželyje - pusiau struktūruotas interviu su pedagogais (2024 m. gegužės mėn.), taikiusiais KEP metodą. Išanalizavus duomenis, sudaryta anoniminė apklausa internete tos pačios įstaigos mokytojams ir tėvams (2024 m. lapkritis - gruodis), duomenys apdoroti SPSS statistics 17 programa ir atlikta duomenų analizė (2024 gruodis).

Darbo struktūra. Darbą sudaro, garantija, santrauka lietuvių ir užsienio kalba, įvadas, 2 skyriai, 11 poskyrių, diskusija, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, 8 priedai. Darbe pateikiama 31 lentelė. Darbo apimtis be priedų – 85 puslapiai.

1. TĖVŲ IR MOKYTOJŲ VAIDMUO VAIKO GYVENIME

Žmogaus augimo procesas, bei jį supanti aplinka, vis dažniau yra pradedama vertinti iš ekologinės sistemos teorijos pusės. Anot Buchanan (2020), ši teorija tiria, kaip kontekstiniai veiksniai siejasi tarpusavyje ir kaip jų sąveika formuoja vaiko vystymąsi. Teorija teigia, kad asmens augimą veikia įvairios aplinkos.

Žvelgiant iš ikimokyklinio amžiaus vaiko perspektyvos, vaikas yra labiausiai veikiamas mikrosistemos ir mezosistemos. „Mikrosistema yra veiklos, socialinių vaidmenų ir tarpasmeninių santykių modeliai, kuriuos besivystantis asmuo patiria tam tikroje tiesioginio kontakto aplinkoje, aplinka, tokia kaip šeima, mokykla ar bendraamžių grupė, laikoma mikrosistemomis, mezosistema apima ryšius ir procesus, vykstančius tarp dviejų ar daugiau aplinkų, kuriose dalyvauja besivystantis asmuo“ (Tong & An, 2024 p. 4). Šie lygmenys pabrėžia šeimos ir mokyklos bendradarbiavimo svarbą vaiko raidai (Atkočienė, 2018).

1.1. Elgesio valdymo teorijos

Vaikų elgesys ir jo valdymas yra nuolat aptariama tema. Teorija, kuria remiantis buvo pradėta valdyti vaikų elgesį, buvo klinikinė/medicininė teorija, kuri elgesio valdymą akcentavo medikamentine prevencija. Sparčiai tobulėjančiame pasaulyje medicininis/klinikinis modelis imtas smarkiai kritikuoti, o atsiradę naujos elgesio valdymo teorijos akcentuoja kitokį požiūrį į elgesį ir jo valdymą. Žemiau pateikiami pagrindinės, su elgesiu susijusios teorijos.

Medicininė/klinikinė teorija. Teorija grįsta tuo, kad ugdymo proceso pagrindas yra tikslas nustatyti sutrikimo priežastį ir ugdyti ją blokuojant. Kaip pagrindinė priemonė šios teorijos pagrindu yra medikamentų naudojimas. Medikamentų paskirtis slopinti arba, jei reikia, stimuliuoti asmenį. Tačiau žvelgiant iš vaikų ugdymo perspektyvos, atsiranda vis daugiau prieštaraujančių medikamentiniam vaikų gydymui. Medikamentinis gydymas paskiriamas atliekant per mažai tyrimų ir, dažnu atveju, yra turi daugiau minusų nei plusų. Žinoma yra ir išimčių, kai medikamentinis gydymas yra būtinas, bet tai yra pavieniai atvejai. Dažniausiai, geresnių rezultatų pasiekama taikant ugdymo - gydymo metodą „blokuojanti“ arba „skatinanti“ atitinkamą elgesį. Siekiant geresnių rezultatų, rekomenduojama pasitelkti multimodaliu modeliu, kai sudaroma komanda kuri planuoja, vykdo, modeliuoja bei reflektuoja vaikų ugdymą. Taip pat taikoma biopsichologinė prieiga, kur ugdymas yra pritaikomas atkreipiant dėmesį į vaiką veikiančius faktorius, ir taip sukuriama užduočių kompleksai vaikui (Geležinienė, Vasiliauskiene ir Vyšniauskienė, 2010).

Bihioviorizmas yra mokymosi teorija, kuri pabrėžia stimulo - atsako modelį (Al-Shammari Faulkner & Forlin, 2019). Kiti autoriai, tokie kaip Zong (2021), bihioverizmą vadina

elgesio mokymosi teorija. Šios teorijos tikslas - stimulo ir atsako į jį pasitelkimas, mokant tikrovės žinių. Šis modelis akcentuoja pastiprinimus, kaip būdą siekiant išlaikyti tam tikrą elgesį (Al-Shammari et al., 2019). Elgesys, anot Bihioveristų yra išmokstamas, dėl to išorinis poveikis, toks kaip paskatinimas, veikia mokymąsi. Elgesys yra mokomas, todėl išoriniai veiksniai (stimulai) gali paveikti mokymosi procesą (Zong, 2021).

Žymiausi mokslininkai tyrinėję bihioveriztinę prieigą buvo J. B. Watsonas, B. F. Skinneris, I. Pavlovas, E. Thornadikas, C. L. Hullas, A. Bandura, šie autoriai tyrinėjo mokymosi procesus, kuriuose elgesys formuojamas per priežasties - pasekmės ryšius. Svarbiausias dėmesys skiriamas teigiamam pastiprinimui, kai siekiama pagerinti elgesį, ir neigiamą pastiprinimą - siekiant pašalinti nepageidaujamą elgesį (Geležinienė ir kt., 2010).

Mokytojas yra svarus biheivoristiniame ugdyme, jo vaidmuo, pastebėti užuominas, kurios padėtų pasiekti norimų rezultatų, taip pat gebėti organizuoti neigiamą arba teigiamą pastiprinimą, valdyti aplinkas ir sudaryti sąlygas, kad vaikai pasiektų sėkmę elgesio keitime. Anot Al-Shammari ir kt. (2019), šiandieniniame įtraukiamajame ugdyme ši teorija glaudžiai susijusi su elgesio vertinimu, mokymo proceso modeliavimu, nuoseklaus instrukcijų vykdymu, pastiprinimo strategijomis. Mokytojo vaidmuo sudaryti tinkamas sąlygas, kurios skatintų mokinius tinkamai reaguoti ir patirti pastiprinimą (Ertmer & Newby, 2013). Mokytojas, ugdydamas specialiųjų ugdymosi poreikių (SUP) vaikus, pasitelkdamas biheivorizmo teoriją, t.y. analizuoja situaciją, skaidydamas užduotis, naudodamas grįžtamąjį ryšį, skatindamas teigiamą mokinio elgesį, slopina neigiamą elgesį (Al-Shammari et al., 2019). "Elgesio instruktavimo ir modifikavimo strategijas iliustruoja A-B-C modelis (ankstesni įvykiai, elgesys ir pasekmė), kur akcentuojami konkretaus elgesio aspektai ir jo valdymas, pavyzdžiui, taisyklių kūrimas, elgesio pastiprinimas ar bausmės taikymas" (Geležinienė ir kt., 2010, p. 76).

Išmokimo teorija, viena iš biheivorizmo krypties atšakų akcentuoja, kad asmens elgesio ir nuostatų formavimasis vyksta per mokymąsi ir elgesio modelių kopijavimą iš aplinkos, o ne elgesio, kaip prigimties vaizdavimą. Vaikas, tai aktyvus dalyvis, kuris pats pasirenka ir keičia savo aplinką. Visų pirma asmuo stebi aplinką, o po to pasitelkdamas savireguliaciją koreguoja savo elgesį. Išskyrė išmokimo teorijos etapus: stebėjimo; taikymo arba mėgdžiojimo, čia svarbų vaidmenį atlieka teigiamas ir neigiamas pastiprinimai; savireguliacijos etapas, asmuo stengiasi pats save stebėti, vertinti ir kontroliuoti savo elgesį (Bitinas, 2013).

Kita svarbi mokymo teorija - **kognityvinė teorija**. Ji apibrėžia mokymąsi, kaip aktyvų procesą, atkreipiant dėmesį į mąstymo ir savi-refleksijos svarbą (Al-Shammari et al., 2019). Pagrindiniai kognityvinę teoriją tyrinėję mokslininkai yra J. Piaget (1896–1980) ir L. Vygotsky (1896–1934). Piaget pabrėžė, kad žmogaus intelektas vystosi per kognityvinius procesus, kurie kinta su amžiumi ir tampa sudėtingesni. Pagrindiniai vystymosi etapai: ikioperacinis etapas (iki 7

metų): šiam etapui būdingas vaiko egocentiškumas. Konkrečių operacijų etapas (7–11 metų): šiame etape vaikai pradeda logiškai mąstyti, suvokia kito perspektyvą. Formalių operacijų etapas (nuo 12 metų): paaugliai geba abstrakčiai mąstyti ir diskutuoti apie sudėtingas idėjas. Vėliau L. Kolbergas (1927–1987), remdamasis J. Piaget raidos teorija sukūrė dorinės raidos teoriją, kuri turi tris etapus: iki moralinį, konvencinį, postkonvencinį, akcentuojant moralinį mąstymą (Bitinas, 2013).

Kognityvinė teorija remiasi savikontrolės ir savivaldos ugdymu, naudojant metodikas siekiant keisti savo elgesį (Geležinienė ir kt, 2010). Kognityvizmas rekomenduoja naudoti struktūruotus mokymo metodus, įskaitant mnemoniką, informacijos kadravimą ir metakognityvines strategijas, kad būtų lengviau įsiminti ir organizuoti informaciją (Al-Shammari et al., 2019).

Kognityvinės teorijos praktikos, tokios kaip: PQ4R ir informacijos vizualizacija, svarbų vaidmenį vaidina ugdant specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius vaikus (Al-Shammari et al., 2019), tačiau, anot Bitino (2013), ši teorija yra ribota, nes mažai dėmesio skiria emociniams ir socialiniams vaikų ugdymo veiksniams.

Grupinio prisitaikymo teorija nagrinėja, kaip asmenį veikia jo socialinė aplinka ir noras būti kažkokios bendruomenės dalimi. Anot autorių nagrinėjančių šią teoriją, asmuo prisitaiko prie grupės normų siekdami pritapti. Grupės daromas poveikis gali keisti asmens elgesį. Grupėje asmuo turi tam tikrą statusą ir vaidina tam tikrą vaidmenį, vieni yra lyderiai, kiti seka jų pėdomis. Būtent ugdymo prasme mokytojas turėtų pasinaudoti lyderio pozicija ir taip formuoti grupės vertybes ir vaidmenį. Grupinį prisitaikymą lemia keli veiksniai: socialinis solidarumas (bendrumas), priklausomumo efektas (asmens savęs vertinimas priklauso nuo kitų nuomonės), informacinė priklausomybė, atsakomybės degradacija, anonimiškumo efektas. Grupinio prisitaikymo teorija paaiškina, kaip destruktivos ar asocialios pozicijos susiformuoja grupėse, tačiau jai trūksta paaiškinimų, kai kalbama apie prosocialaus elgesio vystymąsi (Bitinas, 2013).

Konstruktivizmo teorija, tai šiuolaikinė teorija atskleidžianti šiuolaikinį švietimo požiūrį bei skatinanti aktyvų ir tikslingą, lankstų mokymąsi. Jų teigimu - mokymąsi - aktyvus procesas, kuriame mokiniai yra aktyvūs kūrėjai. Mokymasis, tai ne tik žinių įgijimas, bet ir jų supratimas, taikymas. Vygotsky ypatingai akcentavo socialinę dimensiją, nurodydamas, kad pažinimo raida stipriai priklauso nuo socialinės sąveikos su bendraamžiais, tėvais ir mokytojais. Šis požiūris pabrėžia mokymosi bendruomenės svarbą, kurioje vyksta idėjų keitimasis ir aktyvus dalyvavimas, leidžiantis giliau suprasti mokomąją medžiagą. Pagrindiniai principai: mokymasis kaip prasmės kūrimas, sisteminis požiūris, protinių modelių įvertinimas, aktyvus ir kontekstą atitinkantis mokymasis. Konstruktyvios teorijos šalininkų pamokoje mokytojo vaidmuo yra labiau kaip pagalbininko, kuris pasitelkdamas metodus ir įvairias priemones modeliuotų darbą,

gebėtų pats reflektuoti ir mokintu mokinius reflektuoti ir diskutuoti, dirbti bendradarbiaujant. Būtent remiantis šia teorija ir turėtų būti kuriamos įtraukios mokyklos, kuriose mokiniams būtų sukurtos tokios sąlygos, leidžiančios kiekvienam vaikui ugdytis bendrai su kitais vaikais. Konstruktyvizmas suteikia galimybę tobulėti ugdymui, pasitelkiant inovatyvias praktikas, padedančias mokiniams, turintiems elgesio ir emocinių sunkumų, integruotis į mokyklos bendruomenę (Al-Shammari et al., 2019).

Ekologinis sisteminis požiūris yra vienas iš aktualiausių požiūrių į vaiko ugdymą ir jo aplinkas. Įvairūs mokslininkai iki šiol tyrinėja, kaip įvairios aplinkos veikia vaiką ir jo raidą. Šią teoriją aktyviai naudoja įvairių mokslo sričių atstovai – psichologai, edukologai, socialiniai darbuotojai, socialiniai pedagogai ir kiti, dėl to šią teoriją galima pavadinti tarp dalykine, nes ja domisi įvairių profesinių bendruomenių atstovai (Buzaitytė-Kašalynienė, 2015). Ekologinė teorija, kurios pradininkas buvo Urie Bronfenbrenner (1979), siekia aiškinti ryšius tarp asmens bei jį supantį pasaulį. Bronfenbrenner (1979) išskyrė sistemas, kurios veikia viena kitą:

- mikrosistema - joje yra asmens šeima, ugdymo įstaiga, bendraamžiai, kaimynai ir kt.;
- mezosistema - bendraamžių, tėvų (globėjų) ir ugdymo įstaigos mokytojų tarpusavio santykiai;
- egzosistema - tai sistema, kurioje dalyvauja mikrosistemos asmenys, o pats asmuo ne. joje asmuo tiesiogiai nedalyvauja. Į šią kategoriją įeina tėvų darbo vieta, gimdytojų draugai, mokytojų šeimos ir pan.;
- makrosistema - toliausia sistema, kuri vaizduoja plačias ideologines ir institucines visuomenės struktūras, tai politinė, ekonominė, švietimo, sveikatos apsaugos ir kt. sistemos (Buzaitytė-Kašalynienė 2015, Ettekal & Mahoney 2017).

Kiti autoriai dar prideda penktąją sistemą - chronosistemą (akcentojami pokyčiai laike). Šie lygmenys apima mažesnes, artimiausias aplinkas, kuriose asmenys tiesiogiai sąveikauja, ir didesnes, tolimesnes aplinkas, kurios daro netiesioginę įtaką vystymuisi (Ettekal & Mahoney 2017).

Ekologinė teorija akcentuoja vaiko augimą įvairiose tarpusavyje besipinančiose aplinkose, kurios viena kitą papildo ir veikia vaiko raidą bei mokymąsi (Buzaitytė-Kašalynienė, 2015). Ji remiasi individualistiniais metodais ir atkreipia dėmesį, kad SUP turintiems ugdytinių elgesiui didelį poveikį daro socialinė aplinka (Geležinienė ir kt., 2010).

Vaiko elgesys modeliuojamas sąveikos su kitais sistemos nariais pagrindu, atkreipiant dėmesį, kad atitinkamas elgesys skatina atsakomąjį kito asmens atitinkamą elgesio ir vyksta nuolatinė asmens ir aplinkos interakcija. Aplinka ir vaikas yra nuolatiniam pokyčių vyksme, nes vaikai nuolat auga, adaptuojasi ir vystosi sąveikaudami su aplinka, taip pat ir aplinka,

reaguodama į vaiko pokyčius, keičiasi pati, pvz.: vaiko gimimas keičia tėvų tarpusavio santykius, vaikui augant keičiasi tėvų vaidmuo ir elgesio modeliavimas. Ekosisteminio modelio pagalba suvokiama, kad už netinkamą elgesį atsakingas ne tik pats vaikas, bet ir sąveika su jį supančiu pasauliu. Netinkamas elgesys kyla ne tik dėl asmeninių vaiko savybių, bet ir dėl jo sąveikos aplinka bei kitais asmenimis. Tai paaiškina, kodėl vaikų netinkamas elgesys kartais pastebimas tik tam tikroje aplinkoje (Buzaitytė-Kašalynienė, 2015). Geležinienė ir kt. (2010), atkreipia dėmesį, kad labai svarbu ne tik netinkamo elgesio valdymas, bet ir asmenų, suinteresuotų vaikų elgesio pokyčiais, vertybinių nuostatų kitimas, bei visų dalyvių pozityvų elgesio skatinimas. Steponėnienė ir Šiekštelytė-Valkerienė (2023) teigia, kad siekiant geresnių rezultatų būtina nustatyti ryšį bei sąveiką su aplinka. Ištyrinėjus vaikų aplinką galima atpažinti dalykus, kurie pozityviai ar negatyviai veikia vaiką bei jo elgesį, o netinkamo elgesio formos priklauso nuo praeities potyrių, kai buvo gautas tam tikras dėmesys (elgesio pastiprinimas ar pasilpninimas). Ekosisteminio požiūriu elgesys, tai socialinio mokymosi padarinys (Geležinienė ir kt., 2010).

Taigi, įvairios teorijos nagrinėjančios asmens elgesį ir jo valdymą aptarinėjamos ir aktualios nuo senų laikų. Šiuolaikinis ugdymas smarkiai kritikuoja anksčiau aktyviai naudotą medicininę/klinikinę teoriją, kuri daugiausiai rėmėsi medikamentiniu elgesio valdymu. Vis dėlto, kai kuriais atvejais, medikamentinis gydymas būtinas, tačiau kitų teorijų pagalbą ir mokslininkų atradimų dėka su įvairiais elgesio iššūkiais susidorojama ir kitais būdais, tokiais kaip multimodaliniai ir biopsichologiniai požiūriai. Ryškiai šiuolaikinėje visuomenėje aptariamas bihevioristinis modelis ir jo šakos, kurie elgesio valdymą akcentuoja per stimulo ir atsako modelį. Teorija pabrėžia, kad elgesys yra išmokstamas, per išorinius stimulus, pastiprinimus, kuriuos organizuoja mokytojai ar tėvai. Piaget ir Vygotsky teorijos pabrėžia aktyvų mokymąsi mąstymo ir savirefleksijos procese, skatinant mokinių savikontrolę ir savivaldą. Grupinio prisitaikymo teorija orientuojasi į visų dalyvių prisitaikymą, o konstruktyvizmo teorija pabrėžia, kai mokiniai yra aktyvūs kūrėjai, dalyviai. Naujausias, ekologinis sisteminis požiūris nagrinėja, kaip vaiko asmenybė bei elgesys formuojasi veikiamas įvairių aplinkų sąveikos.

1.2. Netinkamas ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesys: priežastys ir raiška

“Probleminis elgesys – tai elgesys, kuris sumažina vaiko galimybes siekti socialiai svarbių gyvenimo tikslų, riboja galimybes gauti socialinį palaikymą ir pastiprinimą, todėl vaikas dažniau susiduria su socialiniu nepritarimu, atskirtimi ir izoliacija visuomenėje”(Steponėnienė ir Šiekštelytė-Valkerienė, 2023 p. 23). Iššūkių keliantis elgesys apibūdinamas kaip: dažnai besikartojantis netinkamas elgesys, kai vaikas trikdo ugdymo procesą; sukelia grėsmes sau ir

kitiems; trikdo, žaloja, kenkia tarpasmeniniams santykiams ir akademiniais procesams; kelia grėsmę savo ir kitų vystymuisi bendroje sistemoje; kenkia aplinkai finansiškai (Aksoy, 2020).

Barkauskienės ir Zacharevičienės (2019), teigimu, netinkamas elgesys skirstomas į tokias stadijas: opozicinis neklusnumas (prieštaravimas, neklusnumas taisyklėms), puolamasis ir agresyvus elgesys (fizinė ir/ar žodinė agresija), asocialus elgesys (normų ir taisyklių nesilaikymas, netinkamas socialinis elgesys), delinkventinis elgesys (rimti pažeidimai, nusikaltimai). Pagal Merrell (2003, cit. iš Aksoy, 2020), klasifikaciją, elgesio sutrikimai skirstomi į dvi kategorijas: išorinį ir internalizuojantį (internalizuotą). Išorinio elgesio problemos reiškia išorinį nenormalų elgesį, pvz., agresyvumą ir hiperaktyvumą, o internalizavimo elgesio problemos paaiškina netipinį elgesį iš vidinių paskatų, pavyzdžiui.: uždarumas, somatinės problemos ir nerimas, kurį vaikas patiria ir pan.

Dažniausiai tėvai, auginantys ikimokyklinio amžiaus vaikus susiduria su netinkamo elgesio problemomis. Netinkamas elgesys pasireiškia: iššaukiančiu elgesiu, šaukimu, agresija nukreipta prieš save ir kitus, daiktų mėtymu, mušimusi, ignoravimu, susitarimų nesilaikymu, nenoru atlikti savo pareigas, nepagarba kitam, nesidalinimas daiktais ir pan. (Aksoy, 2020).

Netinkamą vaikų elgesį namuose sukeliantys bruožai laikomi šie: tėvų agresija nukreipta į vaiką ar kitus, konfliktiški tėvų tarpusavio santykiai, tėvų užimtumas, vaikų poreikių nepatenkinimas, vaikų apleistumas, tarpusavio santykių nebuvimas, nepilna šeima, šeimos socialinė padėtis (Gudžinskienė ir Burvytė, 2017). Čiparytė ir Bagdonas, (2018) taip pat išskiria kad netinkamas, agresyvus vaikų elgesys kyla iš: nesirūpimo vaiku, priežiūros, dėmesio stokos, taip pat jei tėvai turi psichologinių problemų, žalingų įpročių, kai nėra aiškių ribų, vaikai per mažai laiko praleidžia gryname ore, neturi galimybės išsižaisti, taip pat tokio elgesio išmoksima iš aplinkos.

Taip pat vienas iš svarbiausių bruožų yra tai, kad vaikas nežino, kas tai yra tas tinkamas elgesys. O netinkamas elgesys, anot Petrylienės ir Smilgienės (2013), tai vaiko pagalbos šauksmas, kuriuo jis parodo, kad jam trūksta dėmesio, yra nepatenkinti jo poreikiai taip pat tai gali būti įpročiu tapęs nesąmoningas, dažnai tėvų elgesį atspindintis, elgesys. Neretai vaikai netinkamai elgiasi, nes nemoka išsakyti savo jausmų, patiria baimę, galbūt turi sveikatos problemų (netinkama mityba, alergijos).

Įvairūs tyrimai rodo, kad vaiko raidai ir elgesiui įtakos turi daugybė veiksnių. Bacevičė (2022) teigia, kad tai: socialiniai, ekonominiai, fiziniai rizikos veiksniai, paveldimumas, demografiniai veiksniai, šeimos įtaka, asmeninės savybės, draugų įtaka, netinkami šeimos įpročiai, nesaugus prierašumas, blogas auklėjimo stilius, į vaikus nukreiptas smurtas, prasta priežiūra, mityba, pinigų trūkumas, sunkus vaiko temperamentas. Taip pat: mamos

psichotropinių medžiagų naudojimas besilaukiant, biologiniai smegenų pokyčiai, patyčios prieš vaiką, vaiko prievarta, blogi santykiai su tėvais (Pečiulienė, 2024).

Ryškus vaidmenį šiuolaikinių vaikų gyvenime vaidina išmaniosios technologijos. Jos ne tik padeda spartėjančiame pasaulyje pasivyti kitus, palengvinti gyvenimą, praskaidrinti nuotaiką, bet taip pat turi ir nepageidaujamų veiksnių, tokių kaip: sveikatos problemos, elgesio ir emocijų sunkumus, gali išprovokuoti agresyvų, asocialų elgesį, trukdo susikaupimui, kelia depresiją bei fizinį pasyvumą ar nemigą (Zahra & Alanazi, 2019). Anot Pečiulienės (2024), jos kenkia vaiko pažintiniams, socialiniams, emociniams ir kitiems įgūdžiams, o aktyvus technologijų naudojimas glaudžiai susijęs su kalbos vėlavimu, kuris neretai iššaukia netinkamą elgesį.

Netinkamas elgesys įstaigoje, anot Brandišauskienės ir Iurasovos (2022), pasireiškiantis užsiėmimų metu yra kalbėjimas veiklos metu, daiktų mėtymas, vaikščiojimas. Aksoy (2020) atlikto tyrimo metu mokytojai pabrėžia, kad dažniausiai netinkamu elgesio raiškos yra šios: pykčio priepuoliai, nepaklusnumas, muštynės, neapgalvotas elgesys, melas, nepagarba, šaukimas ir užsispyrimas, taisyklių nesilaikymas, nedalyvavimas veiklose, nesidalinimą, neramumas ir pan.

Netinkamą elgesį ikimokyklinio ugdymo įstaigoje gali išprovokuoti vaiko savijauta ir kiti vidiniai veiksniai: nerimas dėl išsiskyrimo, pavydas, kalbos sutrikimai, užsispyrimas, agresija ir nagų graužimas (Aksoy, 2020). Vaiko agresiją ugdymo įstaigoje gali lemti ir netinkamas elgesys iš pedagogo pusės: autoritarinis vadovavimas, amžiaus tarpsnių neišmanymas, neigiamas požiūris į vaikus ir jų elgesio raišką, mokinio, kaip objekto suvokimą, silpnesnių diskriminavimas, žeminimas, blogi pedagogo ir mokinio tarpusavio santykiai ir pan. (Gudžinskienė ir Burvytė, 2017).

Pastebimas ryšys tarp tinkamų socialinių įgūdžių ir pasiekimų. Mokiniai, kurie pasižymi netinkamu elgesiu, dažniausiai turi sunkumų ir akademinėje veikloje, netinkamai besielgiantys vaikai sulaukia daugiau pastabų ir kitokių neigiamų veiksnių iš pedagogo (Mitchell et al., 2017). Netinkamas elgesys trukdo mokytojams valdyti grupę, neigiamai veikia vaikų vystymąsi, trukdo efektyviam mokymuisi, mažina ugdymo efektyvumą, trukdo bendraamžių bendravimui, mažina mokytojų pasitenkinimą darbu (Aksoy, 2020), taip pat anot Brandišauskienės ir Iurasovos (2022), tai yra susijęs su žemesniais rezultatais ir su mokytojų patiriamu stresu ir perdegimu.

Probleminis elgesys apibrėžiamas kaip elgesys - trikdantis vaikui ir/ar jo aplinkiniams, žalojantis ar kitaip kenkiantis vaikui ir/ar jo aplinkai. Šis elgesys gali pasireikšti įvairiais būdais: įvairios formos agresija, neklusnumu, daiktų mėtymu, netinkamo elgesio tyčiniu demonstravimu, pykčiu ir jo priepuoliais, somatiniais skausmais ir sutrikimais, tokiais kaip miegas, valgymas ir pan. Dažnai toks elgesys kyla dėl šeimos sąlygų, vaiko poreikių nepatenkinimo, netinkamo suaugusiųjų ir kitų aplinkinių pavyzdžio, negebėjimo suvaldyti savo jausmus bei tinkamai juos

išreikšti. Šis elgesys dažniausiai trukdo ugdymo(si) procesui, mažina pasiekimus, gali sukelti stresą kitiems ir pačiam vaikui. Svarbu, kad pedagogai ir tėvai, atidžiai stebėtų vaiko elgesį, laiku reaguotų, suteiktų paramą, naudotų tinkamus elgesio valdymo metodus taip pat, kad padėtų vaikui susidoroti su šiuo elgesiu ir jo padariniais.

1.3. Ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio valdymas

Valdydami vaikų netinkamą elgesį tėvai ir mokytojai turi taikyti tinkamą auklėjimo stilių, kuris nežalotų vaiko raidos, o skatintų vaiko savarankiškumą, savistabą, refleksiją, sprendimų priėmimą. Turi pasižymėti kantrybe, gebėti vaikui paaiškinti koks elgesys yra tinkamas bei tai rodyti tinkamu savo pavyzdžiu.

Barkauskienė ir Zacharevičienė, 2019 teigia, kad dažnu atveju netinkamas elgesys yra laikinas ir pataisomas tinkamu valdymu. Sudėtingą elgesį reikia pradėti kontroliuoti, pasitelkiant metodus ir strategijas iškart tada, kai jis pasireiškia (Pečiulienė, 2024). Skirtingos strategijos ir skirtingi metodai turi būti priskiriami tam tikroms situacijoms, nes kas tinka vienu atveju ir tam tikram vaikui, netinka kitam (Aksoy, 2020). Tulyakul ir kt. (2019) pastebi, kad mokytojų motyvacija yra susijusi su praktikuojamu klasės valdymu. Motyvuoti mokytojai geriau valdo klasę ir sukuria palankesnes aplinkas vaikams mokytis, o motyvacijos trūkumas, lemia neefektyvų mokymą ir mokinių netinkamą elgesį. Motyvuotas mokytojas yra labiau įsitraukęs. Deja, realybėje, anot Mitchell ir kt. (2017) pastebima, kad dauguma pedagogų turi mažai žinių apie klasės valdymą ir patiria daug iššūkių valdydami klasę, neturi aiškos sistemos, o tėvams trūksta tam tikrų gebėjimų ir įgūdžių auklėjant vaikus.

Tobulėjančiame pasaulyje pastebima teigiamas pokytis vaiko elgesio valdymo srityje. Vis daugiau kalbama apie pozityvų vaikų auklėjimą, atsikratant autoritarinių auklėjimo metodų. Anot Brandišauskienės ir Iurasovos (2022), pereinama nuo bihevioristinių klasės valdymo prie ekologinio, ugdymo, kur remiamasi tarpasmeniniais santykiais ir atviru bendravimu.

Anot Čiparytės ir Bagdono (2018) vaiko elgesio valdyme svarbūs keli etapai: netinkamo elgesio suvokimas (išsiaiškinti priežastis, leisti vaikui išsakyti savo mintis, nesmerkti, laiku pastebėti, suvokti priežastis), aiškos ribos ir ramus bendravimas, elgesio valdymas (kartu su vaiku išsiaiškinti elgesio ribas, kuo ramiau paaiškinti koks elgesys netinkamas, bandyti išsiaiškinti elgesio priežastis, kalbėti apie jausmus ir iš kur jie kyla, nupiešti, išjausti jausmus).

Pozityvi disciplina, tai efektyvus mokymo ir pagarbos vaiko teisėms mokymo ir auklėjimo modelis, akcentuojantis elgesio gerinimą be fizinio ir žodinio smurto apraiškų (Elkadi & Sharaf, 2023). Anot Breidokienės ir Ignatovičienės (2015), pozityvioji disciplina – tai programa, padedanti mokytojams bei tėvams užauginti gerbiančius, atsakomybę prisiimančius,

savarankiškus ir protingus vaikus. Pozityvi disciplina yra prevencinė strategija, kurios tikslas – nukreipti vaikų elgesį, atkreipiant dėmesį į jų poreikius ir norus (emocinius ir psichologinius) (Elkadi & Sharaf, 2023). Pozityvi disciplina kuria pagarba paremtus santykius, akcentuojant suaugusiųjų geranoriškumą ir ryžtingumą, nepalaikant nei perdėto griežtumo nei nuolaidžiavimo (Breidokienė ir Ignatovičienė, 2015).

Požiūris pasižymi tuo, kad į trūkumus žiūri, ne kaip į nusivylimą, o kaip galimybę augti. Atkreipia dėmesį į mokytojo, kaip asmens, kuris padeda vaikams formuoti pasitikėjimą savimi, savarankiškumą. Požiūrį praktikuojantys mokytojai stengiasi padėti vaikui turinčiam elgesio sunkumų, ieškodami problemos kilmės, įgalindami mokinius veikti ugdymo(si) procese (Elkadi & Sharaf, 2023). Pozityvaus ugdymo dėka gerėja mokytojų ir mokinių tarpusavio santykiai, užkertamas kelias galimiems iššūkiams bei kuriama, visapusišką vaiko vystymąsi skatinanti aplinka.

Anot Giedrimo ir kt., (2013) pozityvios disciplinos įgūdžiai užtikrina vaiko gerovę; skatina vaiko raidą; atliepia vaiko poreikius; moko socialinių įgūdžių, problemų sprendimų; skatina pageidaujamą elgesį.

Pozityviosios disciplinos pagalba, anot Breidokienės ir Ignatovičienės (2015) ugdoma pagarba vienas kitam, išsiaiškinamos priežastys, dėl ko kilo netinkamas vaiko elgesys, vaikas skatinamas spręsti problemas. Disciplina orientuojasi į problemų sprendimą, padrašinant, pastebint pastangas, o ne tik sėkmę, ugdo vaiko savigarbą, drąsą, pasitikėjimą savimi.

Anot Vaitkienės ir Tolutienės (2020) pozityvus ugdymas yra daug vidinių ir išorinių resursų reikalaujantis procesas, pagrįstas abipuse pagarba ir pozityvumu. Breidokienės ir Ignatovičienės (2015) teigimu, pozityvaus ugdymo receptas susideda iš: pozityvaus tėvų, mokytojų požiūrio, besąlygiškos meilės ir priėmimo, nedalomo dėmesio, pagarbos vieni kitiems, vaiko asmeninės atsakomybės ir savarankiško sprendimų priėmimo ugdymo. Tėvai ir mokytojai tam turi ruoštis pasitelkiant teorines žinias, nes šis įgūdis nėra įgimtas ir jį reikia nuolat puoselėti.

Anot Breidokienės ir Ignatovičienės (2015), pagrindiniai pozityviosios disciplinos siūlomi principai: bausmių atsisakymas; nenuolaidžiavimas, ryžtingumas ir geranoriškumas, vaiko įtraukimas į susitarimų/taisyklių kūrimą, laisvė vaiko gebėjimų plėtotei. Svarbiausiai, kad tėvai turi atsisakyti nuostatos, kad vaikas, kad pajaustų pasekmes turi jaustis blogai.

PEPIS - pozityvaus elgesio palaikymo ir intervencijų sistema. Sistema siekiama paskatinti visų vaikų sėkmę, palaikyti kiekvieną, skatinti teigiamą elgesį. Jis apima: elgesio mokymą, taisykles ir susitarimus, funkcionalų klasės dizainą, tam tikras tvarkas ir rutinas, skatinimą (4:1 (keturi pagyrimai, viena pastaba)), pastiprinimą (žodiniai, ženkliai, medaliai, lipdukai, taškai ir pan.), pasekmės (vaikams žinomos, nežalojančios, teigiamos (už tinkamo elgesio

demonstravimą) ir neigiamos(už netinkamo elgesio demonstravimą (pertraukėlė pamąstymams, privilegijų praradimas, sėdėjimo vietos pakeitimas) (Greimaitė, 2023).

Pagrindiniai metodai taikomi pozityvios disciplinos ugdyme sutampa su PEPIS modelio principais t.y.: taisyklių ir susitarimų kūrimas kartu; empatijos socialinių įgūdžių mokymas; pozityvus pastiprinimas; tinkamo elgesio skatinimas savo pavyzdžiu; skatinimas išsipasakoti; akcentavimas, kad netinkamas tik elgesys, pasekmės, laiko pertraukėlės.

Pozityvi aplinka. Vienas iš svarbių elementų, kad vaikas jaustųsi saugus ir galėtų tinkamai vystytis yra pozityvi aplinka. Tai apima fizinę, psichologinę ir socialinę aplinką bei jos pritaikymą (Aksoy, 2020). Mitchell ir kt. (2017) pabrėžia, kad svarbu galimybės vaikui aktyviai dalyvauti ugdyme(si) sudarymas.

Pozityvūs paskatinimai gali būti: socialiniai: pagyrimas, nusišypsojimas, paglostymas, prisilietimas, apkabinimas, laiko kartu praleidimas; suvartojami: užkandžiai, saldumynai, sultys, pietūs kartu ir kt, veiklos: televizoriaus žiūrėjimas, naudojimasis kompiuteriu, kinas, pomėgiai ir kt.; žaislai: konstruktoriai, žaidimai, piešimo priemonės ir kt.; mainomi: lipdukai, žvaigždutės, taškai, pinigai ir kt. (Breidokienė ir kt., 2018 p. 15).

Empatijos, socialinių įgūdžių mokymas. Dar viena svarbi mokytojų ir tėvų užduotis: skatinti vaikų įsitraukimą, dalyvavimą sprendimų priėmimo, didinti savireguliaciją, socialinius įgūdžius reikiamus netinkamo elgesio pašalinimui. Pasak Chandr (2015), įsitraukę mokiniai turi mažiau galimybių netinkamam elgesiui pasireikšti, nes yra nuolat kažkuo užimti..

Tinkamo elgesio skatinimas savo pavyzdžiu. Tėvai ir mokytojai turėtų būti vaikų elgesio pavyzdys, nes vaikai natūraliai perima jų manieras, vertybes ir įsitikinimus. Siekdami ugdyti laimingus ir atsakingus vaikus, patys turi būti laimingi, neprarasti savo poreikių balanso ir atvirai bendrauti su vaikais. Chandr (2015) teigimu, mokytojas savo asmeniniu pavyzdžiu turi demonstruoti tinkamą elgesį: bendrauti pagarbiai, demonstruoti valią, būti empatišku, ramiau, siekti žinių, demonstruoti vertybes ir pan.

Pagarbus bendravimas, abipusė pagarba ir pasitikėjimas. Anot Smilgienės ir Jonaitienės (2019), pirmasis ir svarbiausias dalykas, siekiant sėkmingo vaiko elgesio valdymo, yra tai, kad mokytojai ar tėvai turi įgyti vaiko pasitikėjimą, pagarbiai bendrauti su vaiku, kurti ryšį.

Akcentavimas, kad netinkamas tik elgesys. Breidokienės ir Ignatovičienės (2015) teigimu, reaguodami į destruktivų vaiko elgesį, pozityviai auklėjantys asmenys turi: išlikti ramiais; apkabinti vaiką ir pasakyti, kaip stipriai jį myli; aktyviai klausydami išsiaiškinti elgesio priežastis; rodyti pagarbą vaikui, jo jausmams ir emocijoms; be išimčių palaikyti vaiką ir priminti, kaip jį myli tokį, koks jis yra ir paprasčiausiai už tai, kad jis yra. Tėvams reikia prisiminti, kad netinkamas elgesys, rodo, kad vaikui reikia pagalbos, supratimo, palaikymo.

Tinkamo elgesio pastiprinimas, neigiamo slopinimas. Ši teorija siejasi su bihioverizmo teorijos principais, kurie teigia, kad elgesys formuojasi per stimulo ir reakcijos ryšį (Aksoy, 2020). Mokytojai ar tėvai pašalina nepageidaujamo elgesio stimulą į pageidaujamą vaiko elgesį nekreipdami dėmesio į netinkamą elgesį. Giedrimas ir kt (2013), teigia, kad pradėdami sakinius „Aš matau, kad tu...“, bei vengdami kaltinimų ar kritikos, tėvai turi kreipti dėmesį į tinkamą elgesį, jį pastebinti ir skatinti, bei stengtis ignoruoti mažareikšmius netinkamo elgesio epizodus, kai jie nėra kenksmingi. Būdai: kreditų sistema, pagyrimai, palaikymas, aiškios taisyklės. Tyrimais įrodyta, kad naudojant teigiamų ir neigiamų pagyrimų ir pastabų santykis turi būti sistema, jų turi būti devyni su vienu (Brandišauskienė ir Iurasova, 2022)

Negatyvūs metodai, tai metodai, atvirkščiai nei pozityvūs, paremti nepagarba vaikui ar jo elgesiui, nesuteikiant teisės pasitaisyti: vaiko ignoravimas; bausmės; emocinis atstūmimas; šaukimas; taisyklių/susitarimų nebūvimas arba jos per griežtos.

„Bausmės tikslas yra tam tikrais veiksmais kontroliuoti vaiką, daryti jam spaudimą arba jį sugėdinti. Taikant bausmę kontrolė yra išorinė, ne vidinė. Bausmė – gana skausmingu būdu – siunčia vaikui žinutę, kad vyresniam ir stipresniam žmogui nepatinka tai, ką jis daro“ (Breidokienė ir kt., 2018 p.14). Fizinių bausmių taikymas yra plačiai diskutuojamas, smerktinas klausimas, nes tai susiję su vaiko sveikata ir gerove. „Modernus požiūris laikosi nuostatos, kad fizinės bausmės turi būti uždraustos dėl jų sukeliamos fizinės ir psichinės žalos, jų neveiksmingumo“ (Grinevičiūtė, 2010, p. 722). Fizinės bausmės, pažeidžia vaiko orumą, ir kitas teises, tokias kaip švietimas, sveikatos apsauga ir net teisę į gyvybę, jos gali sužaloti tiek fiziškai, tiek psichologiškai, moko vaiką, kad smurtas, normalu ir yra priimtinas konfliktų sprendimo būdas, yra neveiksmingas, nes yra pozityvesnių, vaiko nežalojančių metodų ir būdų (Fizinių bausmių vaikams uždraudimas, 2008).

Apibendrinant galima teigti, kad elgesio valdymas yra labai svarbus, daug pastangų ir įgūdžių reikalaujantis procesas. Tėvai ir pedagogai turi turėti tam tikrų žinių ir gebėjimų, jei nori, kad tie metodai būtų efektyvūs. Efektyviausi metodai, tokie kaip pozityvi disciplina ir PEPIS modelis pabrėžia teigiamą vaikų elgesio skatinimą, tarpusavio pagarbą, saugią, visapusiškai tobulėti skatinančią aplinką, akcentuoja elgesio gerinimą be smurto. Tėvai ir mokytojai turi būti elgesio pavyzdžiai, būti empatiški, skatinti vaikus laikytis taisyklių ir susitarimų, mokinti vaikus socialinių įgūdžių, problemų sprendimų būdų bei turi patys mokėti susidoroti su savo emocijomis ir gebėti kontroliuoti savo elgesį. Visi šie svarbūs elementai sudaro detales, iš kurių susideda saugi, sveikai vaiko raidai bei sėkmingam vaiko augimui reikalinga aplinka.

1.4. Šeimos vaidmuo elgesio valdyme ir auklėjimo stiliai

Šeima. Tėvai vaidina labai svarbų vaidmenį vaikų gyvenime, nes vienos iš pagrindinių tėvų funkcijų - parodyti pavyzdį, perteikti kultūrą ir vertybes, supažindinti su elgesio normomis, suteikti žinias, ugdyti pažinimo ir bendravimo įgūdžius, savimone ir kitus vaikui svarbius įgūdžius (Burvytė, 2016). Auklėjimas prasideda šeimoje, kur formuojasi pagrindiniai vaiko įgūdžiai, kurie susiję su sparčiu vaiko augimu, vertybėmis, socialiniais pagrindais ir pan. Čia vaikas pradeda mokytis socialinių elgesio modelių, sukuria pirmą santykį su suaugusiuoju, patenkina savo pagrindinius būtiniausius poreikius (Gudžinskienė ir Burvytė, 2017; Petrylienė ir Smilgienė, 2013). Anot Vyšniauskytės-Rimkienės ir Matulevičiūtės (2016), vaiko elgesio apraiškos poveikį daro ne tik tėvai, bet ir kiti, su vaiku susiję asmenys, tačiau vaikai, kaip pagrindinį elgesio modeliavimo įrankį, visgi renkasi tėvus. "Tėvų vaidmuo vaiko socialiniam, psichologiniam ir kognityviniam vystymuisi yra ypač reikšmingas. Pagrindinis tėvystės tikslas – užtikrinti vaiko gerovę" (Vyšniauskytė-Rimkienė ir Matulevičiūtė, 2016, p. 2). Kaip teigia Petrylienė ir Smilgienė (2013), tėvai turi skatinti pozityvų vaikų elgesį, pagirdami ir apdovanodami juos, ir, reikalui esant, valdyti netinkamą elgesį, įvedant ribas ar pasekmes. Ugdamas vaiką labai svarbu yra atkreipti dėmesį į vaiko amžių, raidą, suvokimo lygį ir pagal tai pasirinkti tinkamus būdus bei priemones.

Nuolat tobulėjantis pasaulis verčia visus judėti pirmyn ir keisti savo gyvenimus. Įvairūs pokyčiai: spartėjantis gyvenimo tempas, socialiniai bei ekonominiai pokyčiai (Burvytė, 2016), technologijų naudojimas, mamų įsiliejimas į darbo rinką, emigracija ir kiti procesai, labai paveikė šeimos dinamiką bei tėvų funkcijas ir įnešė pokyčius į vaikų ugdymo procesą (Vyšniauskytė-Rimkienė ir Matulevičiūtė, 2016). Pastebima, kad anot Petrylienės ir Smilgienės (2013), vis daugiau tėvų, bei likusi visuomenės dalis, ima abejoti senaisiais vaikų auklėjimo būdais. Valstybės institucijos, atsakingos už šeimos politikos gerinimą, pastebi, kad šiandieniniame pasaulyje nebetinka vaikų drausminimo būdai, kuriuos naudodavo senoji karta, nes jie dažniausiai pabrėžiami, kaip vaiko orumą bei sveikatą žeidžiantys metodai. Reaguojant į šiuos svarbius aspektus mūsų šalyje 2012 m. išleistas dokumentas, kuris įpareigoja tėvus išklausyti bendravimo su vaiku tobulinimo kursų² (Lietuvos respublikos seimas, 2012), kurie užkirstų kelią destruktiviam vaikų auklėjimui (Burvytė, 2016). Deja, nors ir žinodami, kad nori kitaip auklėti savo vaikus, tėvai susiduria su sunkumais, ypač momentais, kai pasireiškia vaikų nepageidaujamas elgesys. Taip yra dėl to, nes tėvai neturi pakankamai patikimos informacijos apie naujus metodus arba nepasitiki jų veiksmingumu, ir nesijaučia užtikrinti, kad šie metodai tinkami jų šeimai ir vaikui. trūksta pasitikėjimo savimi. Keičiantis visuomenės požiūriui į vaikų

² Lietuvos Lietuvos respublikos seimas (2012). Bendravimo su vaiku tobulinimo kursų įsipareigojimas <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.439510/asr>

auklėjimą, daugelis tėvų jaučiasi bejėgiai susidūrę su nepageidaujamu vaikų elgesiu, nes trūksta žinių apie elgesio korekcijos metodus (Petrylienė ir Smilgienė, 2013).

Baumrind (1971, 1985), laikomas auklėjimo stilių teorijos pradininkas, kuris išskyrė tris tėvų auklėjimo stilius: autoritetinį, autoritarinį ir atlaidų. Daugybės tyrimų patvirtintas modelis yra ir dabar aktyviai naudojamas, tačiau kituose šaltiniuose randamas ketvirtasis stilius - aplaidusis. Žemiau lentelėje pateikta informacija apie šiuos stilius, tėvų vaidmenį, metodus, kuriais tėvai skatina arba drausmina vaikus, santykius tarp tėvų ir vaikų, stiliaus poveikį vaikui ir jo elgesiui bei charakteriui (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. **Auklėjimo stiliai ir jų poveikis vaikui** (Sudaryta pagal: Atkočienė, 2018; Gul ir kiti, 2023; Vyšniauskytė-Rimkienė ir Matulevičiūtė, 2016)

	Autoritetingas	Autoritarinis	Atlaidus	Aplaidus
Tėvų vaidmuo	Tėvai paaiškina, kodėl reikia laikytis tam tikrų taisyklių, kontroliuoja, kad jų būtų laikomasi, nusako aiškias taisykles.	Tėvai turi aukštus reikalavimus tiek sau tiek vaikui, tačiau dažniausiai svarbūs tik jų pačių poreikiai, nei vaikų.	Tėvai vaikui duoda laisvę, nekuria taisyklių. Suaugusieji kelia nedaug prašymų, ragina savo vaikus išreikšti savo emocijas ir retai naudojami galia vaikų elgesio valdyme.	Tėvai kelia nedaug prašymų, ragina savo vaikus išreikšti savo emocijas ir retai naudojami galia susidoroti su savo elgesiu.
Skatinimas / drausminimas	Siekia, kad vaikai žinotų kodėl tam tikras elgesys netinkamas, o ne nubauti vaiką, ieško kompromisų, tariai kartu su vaiku.	Vaikai turi laikytis taisyklių, jei jų nesilaiko, dažniausiai baudžiami.	Vaikai neturi ribų, taisyklių, turi laisvę, dėl to nėra skatinimo ar drausminimo, leidžia vaikams patiems tyrinėti pasekmes.	Dažniausiai nei drausminami nei skatinami, nes tėvai tuo nesirūpina.
Tėvų ir vaikų santykis	Bendravimas šiltas, kviečiantis bendradarbiauti, neprimetamos griežtos taisyklės, tėvai kartu su vaikais leidžia laisvalaikį, domisi vaiku, domimasi vaiku.	Santykiai šaltoki, paremti taisyklių laikymusi. Tėvai gan griežti, nes bijo parodyti, kad yra silpnesni.	Santykiai draugiški, tačiau vaikams trūksta struktūros, nes tėvai labiau draugai, nei ugdytojai.	Tėvai mažai rūpinasi vaikais, bendrauja šaltai arba visai nebendrauja, nesirūpina vaiku ir jo gerove.
Vaikų savybės	Vaikai jaučia atsakomybę, pasitiki savimi, yra pakankamai savarankiški, paslaugūs, empatiški, mieliau įsitraukia į ugdymo procesą, jaučiasi jo dalimi, yra emociškai atsparesni.	Vaikai dažniausiai nepasitikintys savimi, nesavarankiški, dažnai turi elgesio ir bendravimo problemų, nes mato griežtą pavyzdį.	Vaikai nemato realios situacijos, nes nepatiria savo veiksmų pasekmių, nepriima atsakomybės, dažniausiai nežino koks elgesys tinkamas, o koks ne	Vaikams pasireiškia greita nuotaikų kaita, bendradarbiavimo stoka, empatijos trūkumas, agresyvumas, impulsyvumas.

A. Kusserow (2004, cit. iš Daraškevičienės, 2018), išskyrė individualizmo interpretacijų teoriją, ir suformulavo švelniojo (soft) ir kietojo (hard) individualizmo terminus kurie atspindi tėvų auklėjimo modelius (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. **Švelniojo ir kietojo tipo auklėjimo palyginimas** (sudaryta pagal Daraškevičienę, 2018)

	Švelnūs tipas	Kietasis tipas
Tėvų vaidmuo	Tėvai dažniausiai nedemonstruoja neigiamų emocijų, nenurodo, o klausia ar siūlo, leidžia vaikams pasiaiškinti.	Elgiasi griežtai, nurodo tiesioginius nurodymus, mano, kad reikti ant vaiko, jei reikia - normalu.
Pagrindas	Empatija – vaikas mokomas įsivaizduoti, kokius negatyvius jausmus sukelia netinkamas elgesys	Vaiko paklusnumas laikomas normaliu ir pasiaiškinimų nereikalingu reiškiniu.
Suvokimas apie vaiką	Vaikas suvokiamas kaip trapus, bet gražus dalykas, kuriam reikia priežiūros, ir jis užaugs tinkamu žmogumi. Tai tarsi gėlė ir jos priežiūrą	Tikima, kad kieti metodai nekenkia vaikui, o kaip tik vaikui padeda būti atsparesniam, drąsesniam.
Vaikas mokomas	Vaikas mokomas, kad jo mintys ir jausmai rūpi tėvams, kad vaikas turi mokėti juos parodyti, neslopinti.	Tėvai moko vaikus apie hierarchiją ir vietą joje, kad nėra lygūs, turi klausyti tėvų.

Anot Gudžinskienės ir Burvytės (2017), vaikai, kurių tėvai dažnai elgiasi agresyviai, patys perima tokį elgesį, stokoja bendravimo įgūdžių su aplinkiniais. Daraškevičienės (2018) teigimu, netinkamam vaiko elgesiui reikšmės turi ne tik tėvų agresija prieš vaikus, bet ir netinkami ugdymo šeimoje modeliai. Dažniausiai išskiriami šie modeliai: hiperprotekcija ir hipopropozityviosios socializacijos stoka. Hiperprotekcija pasižymi kontrole ir drausminimu, kiekvieno vaiko žingsnio kontroliavimu. Vaikams nesuteikiama teisė patiems spręsti bei savarankiškai kažko imtis, nesuteikiama jokia atsakomybė. Hipopropozityviosios socializacijos stoka vaikų auklėjime pasižymi kaip nepakankama kontrolė ir globa, tėvams neįdomu vaiko norai, per mažai juo rūpinasi, vaiko socialinius įgūdžius paliekama savieigai, o tai pasižymi vaikų atstūmimu. Hiperprotekciją patiriantys vaikai yra nesavarankiški, nepasitiki savimi, nemoka priimti sprendimų, o hipopropozityviosios socializacijos stoką patiriantys vaikai formuojasi savitą pasaulėžiūrą ir elgesio modelius, dažnai tampa agresyvūs, nesidomi mokslais, susidraugauja su netinkamais draugais.

Visuomenėje, kalbant apie auklėjimą, dažnai naudojamos sąvokos pozityvi ir negatyvi tėvystė. Negatyvi tėvystė apibrėžiama kaip auklėjimas, kur tėvai vaikus augina aplaidžiai, nenuosekliai, autoritariškai, be ribų ir taisyklių. Deja, šio auklėjimo stiliaus pasekmės vaikui yra skaudžios: vaikas nepasitiki savimi ir savo jėgomis, yra prastos savivertės, nepasitiki kitais,

jaučiasi nemylimi ir patys nemoka mylėti, turi bendravimo problemų, dažnu atveju elgiasi nepriimtinais ir turi kitų socialinių bėdų (Vyšniauskytė-Rimkienė ir Matulevičiūtė, 2016). Tačiau, pastebimi pokyčiai vaikų auklėjime, nes vis dažniau tėvai renkasi naujus, pozityvesnius, vaiko gerovę atitinkančius auklėjimo būdus.

“Pozityvi tėvystė – tai tinkama vaiko globa, išmintinga kontrolė ir veiksminga pagalba, kreipiant dėmesį į fizinius, psichologinius, emocinius, intelektualinius, socialinius ir dvasinius vaiko poreikius” (Vyšniauskytė-Rimkienė ir Matulevičiūtė, 2016 p. 78). Pozityvi tėvystė remiasi pagarba vaikui, laikant jį lygiaverčiu asmeniu, kuris nusipelno tokios pat pagarbos kaip ir suaugusieji, o principo esmė – užtikrinti vaikui emocinį saugumą, vengiant smurto ar bausmių, nes jos griauja pasitikėjimą ir santykių pagrindą (Giedrimas, Ignatovičienė, Breidokienė ir Ignatovič, 2013).

Apibendrint galima teigti, kad šeima, tai pirmoji vaiko aplinka, kuri nuo pat pirmų akimirkų dalyvauja vaiko gyvenime, iš kurios vaikai mokosi apie socialines vertybes, kultūrą, elgesio normas ir pan. Tėvų naudojamas auklėjimo stilius gali smarkiai paveikti vaiką ir jo raidą įvairia linkme, tiek pozityvia, tiek negatyvia, dėl to, tėvai ypač atsakingai turi rinktis kokius auklėjimo metodus taiko ugdydami savo vaikus, atsižvelgdami į vaiko individualias savybes, amžių, raidą. Svarbu paminėti, kad šiuolaikiniais laikais vaikus auklėti tampa sudėtingiau bet tuo pačiu ir lengviau, nes sparčiai tobulėjančiame pasaulyje, kur informacijos prieinamumas lengvai pasiekiamas lengva susipainioti tarp tinkamų ir netinkamų auklėjimo metodų ir būdų. Pastebima, kad nors yra apibrėžiami pagrindiniai keturi auklėjimo stiliai: autoritetingas, autoritarinis, atlaidus ir aplaidus, tačiau dauguma tėvų neapsiriboja vienu ir vieninteliu stiliumi, dažniausiai augindami vaikus derina kelis. Smarkiai populiarėja ir pozityvi tėvystė, kurios pagrindas - bet kokio smurto vengimas ir visapusiškos vaiko gerovės siekimas. Tėvams svarbu nuolat tobulinti savo auklėjimo metodus, siekti pozityvių auklėjimo būdų ir taip užtikrinti savo vaikų gerovę.

1.5. Ikimokyklinio ugdymo mokytojo vaidmuo ugdant vaikų elgesį

Ikimokyklinio ugdymo įstaiga yra antroji pagal svarbumą vaiko raidai aplinka, nes ugdymas ten prasideda nuo ankstyvosios vaikystės. Nors iki šiol ikimokyklinis ugdymas nėra privalomas, išskyrus priešmokyklinį ugdymą³ (Lietuvos respublikos seimas, 2017). Tačiau, dėl sparčiai tobulėjančio pasaulio, tėvų užimtumo, darbo rinkos ir pan., didžioji dalis vaikų nuo mažens lanko ugdymo įstaigas (Vyšniauskytė-Rimkienė ir Matulevičiūtė, 2016). Ikimokyklinio

³ |Lietuvos Respublikos Seimas. (2017). Įsakymas dėl priešmokyklinio ugdymo.
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b91ebdb0af8c11e59010bea026bdb259>

amžiaus laikotarpis, tai labai svarbus vaiko augimo, savarankiškumo ir iššūkių laikotarpis, nes tuo metu formuojasi vaiko elgesio modeliai bei įgūdžiai, lemiantys tolimesnę vaiko raidą (Pečiulienė, 2024). Vaikai daug laiko praleidžia ugdymo įstaigoje, būtent šiuo vaiko raidai svarbiu laikotarpiu, dėl to mokykla vaidina svarbų vaidmenį vaikų gyvenime (Aksoy, 2020). Ugdymo įstaiga yra atsakinga už kokybišką ugdymą, joje vaikai išmoksta įvairių, ateityje svarbių įgūdžių, tokių kaip: pažinimo, kūrybiškumo, pilietiškumo, sveikatos saugojimo, socialinių įgūdžių ir pan. Gudžinskienės ir Burvytės (2017) teigimu, būtent per socialinių įgūdžių mokymąsi vaikai išmoksta kontroliuoti savo elgesį, priimti pagrįstus sprendimus, lemiančius pozityvų ir apgalvotą elgesį.

Grupė – tai vieta, kur mokinys praleidžia didelę dalį savo dienos, čia prasideda mokytojo ir mokinio sąveika, ši vieta literatūroje dar vadinama – klase (angliškai - class). Kad ugdymas vyktų efektyviau, svarbu mokytojo gebėjimas valdyti grupę (Tulyakul et al., 2019). Klasės valdymas - nuolatinė mokinių ir mokytojo sąveika, siekiant palengvinti mokinių mokymąsi, tai daugialypė veikla, apimanti ne tik tradicinius valdymo veiklos metodus, sprendimo būdus gerinant vaikų elgesį (Chandra, 2015). Klasės valdymo tikslas - kiek galima labiau padidinti mokinių mokymosi galimybes, pritaikant erdves, pamokas ir kitus išteklius (Sieberer-Nagler, 2015), sukuriant mokinių savikontrolę bei skatinti teigiamą, pozityvų vaikų elgesį (Chandra, 2015). Anot Mitchell Hirn ir Lewis (2017), veiksmingas klasės valdymas būtinas, tam kad užtikrinti mokinių akademinių ir socialinių gebėjimų sėkmę. Gerai valdant klasę, t.y. tinkamai pritaikant erdves, sudarant aiškias, kartu nustatytas taisykles, vadovaujantis disciplina, pagerėja mokymosi efektyvumas (Tulyakul et al., 2019). „Tinkamas klasės valdymas užtikrina klasės kontrolę ir palankią mokymo mokymosi aplinką“ (Chandra, 2015 p. 2). Bay (2020) atlikto tyrimo apie mokytojų gebėjimą valyti klasę ir pasitikėjimą savimi rezultatai atskleidė, kad ikimokyklinio ugdymo pedagogų gebėjimų ugdymas klasėje ir įsitikinimas savo veiksmingumu yra reikšmingi, o tai rodo, kad jei mokytojas pasitiki savo klasės valdymo metodais bei gerai sutaria su kolegomis, gerėja jų klasės valdymo gebėjimai. Tas pats tyrimas atskleidė, kad didesnį darbo stažą turintys mokytojai sukaupia daugiau žinių ir gali efektyviau bendrauti ir bendradarbiauti su tėvais, taikyti įvairesnius, efektyvesnius klasės valdymo ir bendradarbiavimo metodus. Tulyakul ir kt. (2019) teigimu, tinkamas klasės valdymas padeda užtikrinti vaikų drausmę, užkerta kelią vaikų netinkamam elgesiui, sukuria geresnę bei saugesnę mokymosi aplinką, užkerta kelią mokytojų perdegimui, padidina motyvą darbui. Efektyvus klasės valdymas apima aktyvaus mokinių mokymosi laiko užtikrinimą, laikantis klasės taisyklių ir reaguojant į netinkamą elgesį (Brandišauskienė ir Iurasova, 2022).

Mokytojas atlieka vieną iš svarbiausių vaidmenų vaiko ugdyme, nes su juo vaikai bendrauja daugiausiai laiko. Mokytojas yra pagrindinis grupės valdymo komponentas, ir būtent

nuo jo priklauso grupės valdymo efektyvumas (Chandra, 2015). Šiuolaikinis ugdymas turėtų remtis kintančia vaikų raida, o ugdymo procesas turėtų įtraukti mokinius būti aktyviais mokymo(si) dalyviais, planuojant, organizuojant, bendradarbiaujant bei vykdant ugdymo(si) procesą, tad mokytojo turi vaikus išmokyti ne tik akademinių žinių, bet ir suteikti jiems visapusišką pagalbą mokantis kitų įgūdžių, skiepyti vertybes, rodyti pavyzdį (Gudžinskienė ir Burvytė, 2017). Mokytojas turi jausti, kad mokymas bei klasės valdymas, tai ne nuolatinis mokinių kontroliavimas, o labiau mokymasis ir augimas kartu su mokiniais (Chandra, 2015). Kad klasės valdymas būtų efektyvus, svarbu mokytojo ir mokinio ryšys, palaikantys santykiai, saugumo jausmas, tada mokinsys jaučiasi saugus, priimtas ir vertinamas (Elkadi & Sharaf 2023). Čiparytės ir Bagdono (2018) atlikto tyrimo metu išaiškėjo, kad mokytojoms vis dar trūksta teorinių ir praktinių žinių darbe su agresyviais vaikais, o ugdymo įstaigoje skiriama per mažai dėmesio darbui su netinkamo elgesio vaikais, trūksta seminarų, psichologinio parengimo. Anot Aksoy (2020) ugdymo efektyvumui turi daugybė veiksnių: mokytojo kompetencijos ir profesinė patirtis, klasės valdymo įgūdžiai ir kt. Siekiant kuo efektyviau valdyti klasę mokytojas turi sukurti tinkamą atmosferą, pasižymėti kompetencijomis bei savybėmis, kurios motyvuotų vaikus bei turi gebėti taikyti tam tikrus elgesio valdymo metodus bei strategijas.

Taigi, ikimokyklinio ugdymo įstaiga, antra pagal svarbumą vaikui aplinka, o mokytojai yra tarsi antri tėvai. Ikimokyklinio ugdymo įstaiga ir ikimokyklinis ugdymas atlieka svarbų vaidmenį vaiko raidoje, augime, nes čia vaikai praleidžia didelę dalį dienos, ugdosi, poilsiauja žaidžia. Ugdymo(si) aplinka turi skatinti vaikus augti, realizuoti save, o mokytojas turi mokėti tinkamai prieiti prie kiekvieno vaiko, bei mokėti taikyti tinkamus metodus, siekdamas efektyvaus klasės valdymo. Mokytojas, kartu su vaikais turi nusistatyti aiškias taisykles, plėtoti saugius, palaikančius santykius, skatinti vaikus įsitraukti į ugdymo procesą ir būti aktyviais jo dalyviais. Mokytojas kuria saugią, palaikančią aplinką, ryšį su vaikais, taiko įvairius elgesio valdymo metodus siekdamas vaiko gerovės ir pažangos.

1.6. Tėvų ir mokytojų bendradarbiavimo bendradarbiavimas ir jo svarba vaikų elgesio valdyje

Bendradarbiavimas - tai įvairiuose srityse vykstantis procesas, kurio metu žmonės ar institucijos siekia bendro tikslo, vienodai sprendžia problemas (Bacevičė, 2022). Bendradarbiavimas tarp tėvų ir pedagogų suvokiamas, kaip partnerystė, kuria siekiama bendrų, su vaiko ugdymu, susijusių tikslų. Tai tarsi darbas kartu, bendro tikslo turėjimas, nepaisant nesėkmių ir nusivylimų. Partneryste paremtas bendradarbiavimas svarbus visiems: tėvams, pedagogams ir vaikams. Tėvų ir mokytojų bendradarbiavimas turi remtis pagarba vienas kitam,

atvirumu, nuolatinio bendravimu, keitimusi informacija (Klizaitė, 2018). Būtina pabrėžti, kad tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas teigiamai veikia vaikus, jų požiūrį į tėvus ir auklėtojus, norą mokytis, pasiekimus ir savijautą (Juškienė ir Stasiulienė, 2019). „Glaudus ugdymo įstaigos bendradarbiavimas su šeima, padeda pasiekti palankių rezultatų ne tik ugdyme, bet ir įveikiant elgesio sunkumus” (Bacevičė, 2022 p. 5). Anot Bacevičės 2022, daugėja tėvų, kurie nepripažįsta vaiko sunkumų ir nenori priimti pagalbos, ir tai apsunkina ugdymą.

Visgi kol kas pedagogas išlieka pagrindinis iniciatorius, kuris turi skatinti tėvų ir mokytojų bendradarbiavimą (Juškienė ir Stasiulienė, 2019). Klizaitė (2018) pažymi, kad bendradarbiavime tarp tėvų ir ikimokyklinio ugdymo įstaigos vyrauja metodai, kurie nors ir kviečia bei skatina tėvų įsitraukimą į ikimokyklinio ugdymo įstaiga veiklą, tačiau tėvų vaidmuo labiau atspindi stebėtojo ar patarėjo vaidmenį, o ne partnerio ugdymo procese. Bendravimas tarp abiejų pusių dažniausiai išlieka formalus ir vienkryptis, kai ugdymo įstaiga lieka atsakinga už bendradarbiavimą, o tėvai ne visada mokytojus laiko lygiaverčiais partneriais. Švaplėnienės ir Radžiūnienės (2013) teigimu, suaugusiųjų elgsenos keitimas pozityvia linkme juos šviečiant, padedant pažvelgti į problemą konstruktyviai, leidžia daryti prielaidą, kad jie pripažįsta tobulėjimo galimybę. Pedagogai turi galimybę skatinti teigiamą tėvų elgesį su savo vaiku, stiprinti orientaciją į jį, padėti suvokti tikruosius vaiko poreikius ir jo reakcijas į naujas patirtis, kurios kelia nerimą, baimę ir išmuša iš vėžių tam nepasirengusius tėvus.

Šiandieninis švietimas sudaro sąlygas tėvams įsitraukti ir tapti aktyvesniais ugdymo proceso dalyviais, siūlyti savo idėjas, teikti pagalbą, tartis ir bendradarbiauti siekiant geresnio ugdymo ir vaiko savo savijautos (Klizaitė, 2018). Tėvams tampa svarbu gebėti priimti pedagogus kaip lygiaverčius ugdymo partnerius bei dalintis atsakomybe su jais ugdant vaikus (Klizaitė ir kt., 2022).

Ikimokyklinio ugdymo mokytojas bendraudamas su tėvais turi išlikti profesionalus, atviras, pagarbus, palaikantis, būti suinteresuotas vaikų gerove ir keistis svarbia, su vaiku ir ugdymu, susijusia informacija (Klizaitė ir kt., 2022). Juškienė ir Stasiulienė (2019) pažymi, kad svarbus pedagogo geranoriškumas, rūpestingumas, atvirumas ir nuoširdumas.

Anot Pupšienės (2009 cit. Juškienė ir Stasiulienė, 2019), ikimokyklinio ugdymo įstaigos ir šeimos bendradarbiavimą sudaro trys dalys: individualaus, grupinio ir kolektyvinio bendravimo.

Individualios - lankymasis mokinio namuose (kol kas neaktualu ikimokykliniame amžiuje), bendravimas el. laiškais ar telefonu, tėvų kvietimas į įstaigą. Ši bendravimo forma skatina tėvų susidomėjimą vaiko pasiekimais, yra privatus ir skatina pasitikėjimą tarp pedagogo ir tėvų

Grupinės - tai įvairūs seminarai, paskaitos, konsultacijos ir pramoginiai renginiai. Ši bendravimo forma skatina bendruomeniškumą, žinių sklaidą, suteikia galimybę tėvams pabendrauti su kitais specialistais, padeda ugdytis pozityvios tėvystės gebėjimams.

Kolektyvinės - susirinkimai, renginiai kartu, įvairios šventės, konkursai, projektai. Ši bendravimo forma skatina tėvų iniciatyvumą, padeda užmegzti gilesnius tarpusavio santykius, gerina bendradarbiavimo įgūdžius. Šventės kartu, išvykos, sportiniai renginiai, vakaronės ir pan., padeda efektyviai bendrauti su tėvais ir yra reikšmingos, nes tai yra mažiau struktūruotos veiklos, kuriose šeimos santykiai tampa kitokie (Bacevičė, 2022).

Siekiant glaudesnio bendradarbiavimo su tėvais, įstaigoje gali būti taikomi šie bendradarbiavimo būdai: specialistų pagalba, tėvų kvietimas dalyvauti ugdymo procese, informacijos ir metodinių priemonių sklaida tėvams, tėvų, kaip vienareikšmių ugdymo partnerių, priėmimas, seminarai tėvams ir pan.

“Ugdant vaikus su elgesio sunkumais itin svarbi yra lygiateisė partnerystė tarp tėvų ir pedagogų, tai padeda suprasti vaiko individualius poreikius, pasiekti abipusio supratimo, bendrų tikslų ir rezultatų” (Bacevičė, 2022 p. 1). O geresnis rezultatas pasiekiamas kuo anksčiau nustatčius vaiko sunkumus ir pasitelkus reikiamą pagalbą bei tarpusavio bendradarbiavimą. Elgesio problemų turintiems vaikams, kitaip nei kitiems labai svarbu struktūrizuota aplinka, su taisyklėmis, nuspėjama aplinka, skatinančia pozityvų elgesį (Bacevičė, 2022).

Mokytojai, bendradarbiaudami su elgesio problemų turinčio vaiko tėvais, norėdami kuo efektyviau spręsti problemas, pasirenka įvairias formas ir metodus, kaip individualūs pokalbiai, tėvų dalyvavimą ugdymo procese, tėvų lankymąsi grupėje ir įvairių programų kūrimas. Siekiant spręsti su elgesiu susijusias problemas, pravartu į bendradarbiavimą įtraukti ir specialistus. Psichologo pagalba tėvams, svarbus ir veiksmingas būdas vaiko elgesio gerinimo perspektyvoje (Bacevičė, 2022).

Taigi, tėvų ir mokytojų bendradarbiavimas, tai esminis dalykas, siekiant sėkmingo vaiko elgesio valdymo, ugdymo procese. Tai turi būti tarsi partnerystė, kurioje visi yra vienodai svarbūs ir vienodai atsakingi, siekti vieno tikslo - visapusio vaiko augimo. Šie santykiai turi remtis abipuse pagarba, pasitikėjimu, atvirumu, aktyviu bei nuolatiniu dialogu. Bendradarbiavimas tarp tėvų ir mokytojų apima tris lygmenis: individualų, grupinį bei kolektyvinį bendravimą ir bendradarbiavimą. Įvairių lygmenų bendravimas padeda tiek tėvams tiek mokytojams būti aktyviems dalyviams vaikų ugdymo(si) procese. Svarbu paminėti ir tai, kad bendradarbiavimas ugdymo įstaigoje neturėtų apsiriboti tik tėvų ir mokytojų bendravimu, į jį turėtų įsitraukti ir specialistai, kiti bendruomenės nariai. Sklandus tėvų ir mokytojų bendradarbiavimas padeda greičiau ir sklandžiau spręsti iškilusius sunkumus, kuria saugią, vaiko poreikius atliepiančią aplinką, skatinančią pozityvų vaikų elgesį.

2. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS MOKYTOJŲ IR TĖVŲ ELGESIO VALDYMO MOTORDŲ RAIŠK: TYRIMO REZULTATAI IR JŲ ANALIZĖ

2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Siekiant atskleisti x ikimokyklinės ugdymo įstaigos vaikų elgesio valdymo metodų raišką, pedagogų ir tėvų požiūriu, buvo pasirinktos kokybinio ir kiekybinio tyrimo strategijos.

Tyrimo metodai. Atliktas atvejo analizės tyrimas x ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Siekiant surinkti kuo išsamesnius ir įvairiapusiškesnius duomenis apie vaikų elgesio valdymą, buvo pasirinkta atlikti tiek kokybinį tiek kiekybinį tyrimus. Dviejų skirtingų metodų (kokybinio ir kiekybinio) derinimas dar vadinamas mišriu.

Tyrimo etapai:

- Atlikta mokslinės literatūros analizė ir parengtas žvalgomojo tyrimo instrumentas (interviu protokolai).
- Atliktas žvalgomasis tyrimas - pusiau struktūruotas interviu su x ikimokyklinės įstaigos mokytojais.
- Interviu duomenims analizuoti atlikta turinio analizė.
- Sukurtas kiekybinis instrumentas - klausimynas tėvams ir ikimokyklinio ugdymo įstaigos mokytojams.
- Atliktas kiekybinis tyrimas - x ikimokyklinio ugdymo įstaigoje atlikta tėvų ir mokytojų anoniminė apklausa, kuri vykdyta „apklausa.lt“ platformoje.
- Anoniminės apklausos duomenys išanalizuoti taikant statistinę ir procentinę analizę.
- Atviriems klausimams klausimyne analizuoti pritaikytas turinio analizės metodas.

Pirmiausia buvo išnagrinėta mokslinė literatūra susijusi su vaikų elgesio valdymu, probleminio elgesio raiškomis, elgesio valdymo metodais ir sukurtas kokybinio tyrimo instrumentas. Kadangi, kai kurios ikimokyklinio ugdymo įstaigos naudoja PEPIS (pozityvaus elgesio palaikymo ir intervencijų sistema) ir KEP (konkreto elgesio pagyrimą), vaikų elgesio valdyme, todėl buvo įdomu pasižiūrėti, kaip tai praktiškai taikoma ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Šiuo tikslu atliktas žvalgomasis tyrimas – pusiau struktūruotas interviu (priedas Nr. 1), apklausiant pedagogus taikiusius KEP (konkreto elgesio pagyrimo) metodą x ikimokyklinio ugdymo įstaigoje bei aktyviai naudojančius ir kitus pozityvaus elgesio skatinimo būdus. „Interviu, kaip kokybinių duomenų rinkimo metodo, taikymas grindžiamas prielaida, kad prasminga žinoti tiriamųjų požiūrius, vertinimus ir nuomones” (Frechtling, Sharp, 1997 p. 17). Interviu siekiama suvokti informantų patirtį, sužinoti nuomones tiriamuoju klausimu, kurias jie

išsako savais žodžiais (Rupšienė, 2007). Taikydamas neformalizuotą interviu tyrėjas gali lengviau suprasti tiriamą problemą, atskleisti visiškai netikėtus ir iš anksto nenumatytus tiriamos problemos aspektus. Tyrime dalyvavo 4 mokytojos, taikiusios KEP metodą ir sutikusios dalyvauti tyrime, kitos įstaigoje dirbančios mokytojos arba netaiko KEP metodo arba nesutiko dalyvauti tyrime. Tyrimo dalyviai atrinkti kriterinės atrankos būdu, t.y.: pagal tai, ar taiko KEP metodą.

Pusiau struktūruoto interviu struktūra: Įvadinė dalis: prisistatymas, tikslo pristatymas, interviu trukmės apibrėžimas, etikos principų užtikrinimo pristatymas, žodinio sutikimo prašymas, galimybės nutraukti tyrimą sudarymas. Pirmasis klausimų blokas (1-3 klausimai) skirtas išsiaiškinti, kaip pedagogai supranta pozityvaus elgesio skatinimą ir kokias strategijas taiko, kaip kuria pozityvią grupės aplinką. Antras blokas (4-9 klausimai) skirtas nustatyti, į kokius vaikus buvo nukreiptas KEP metodas, kaip dažnai tai vyko, kaip reagavo kiti vaikai. Trečiasis blokas (10-11 klausimai) skirtas išsiaiškinti kaip bendradarbiauja tėvai ir mokytojai, kiek įsitraukia ir ar yra įtraukiami tėvai. Galiausiai paskutinis (12 klausimas), buvo skirtas išsiaiškinti ar pedagogams pasiteisina pozityvus elgesio valdymas, KEP metodas bei bandoma išsiaiškinti ar mokytojai kažką keistų, tobulintų. Interviu duomenys buvo apdoroti taikant turinio analizės metodą.

Gauti duomenys susisteminti turinio analizės būdu. Duomenys koduoti mokytojoms suteikiant skaitmenines reikšmes pirmoji mokytoja - [1]; antroji – [2] ir taip toliau. Interviu atliktas laikantis etikos principų. Taip gauta pirminė, kokybinė informacija apie vaikų elgesio valdymą, tėvų ir mokytojų bendradarbiavimą, metodų įvairovę, bei iššūkius, su kuriais susiduria mokytojos taikydamos pozityvaus elgesio palaikymą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. *Atlikus žvalgomąjį tyrimą ir atskleidus problemines sritis, susijusias su tema, norėjosi sužinoti ką mano tos pačios įstaigos kiti mokytojai bei įstaigą lankančių vaikų tėvai. Šiuo tikslu atliktas kiekybinis tyrimas – anoniminė apklausa skirta tėvams ir mokytojams.*

Ketvirtasis etapas - klausimyno sudarymas ir platinimas. Pirminė informacija, gauta iš interviu bei mokslinės literatūros analizė padėjo paruošti kiekybinio tyrimo instrumentą - klausimyną tėvams (globėjams) ir mokytojams, pasirenkant sritis į kurias bus orientuoti tolimesni tyrimo etapai. Pagal Lietuvos Respublikos Civilinį kodeksą, kuris apibrėžia tėvystės sąvoką globėjai (toliau tėvai⁴), kaip ir tėvai prisiima atsakomybę už vaiko auklėjimą ir gerovę, kai vaikas neturi tėvų globos (Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas, 2000). Kiekybinis

⁴ Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas. (2000). *Lietuvos Respublikos teisės aktas*. Iš https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?category=TAP&documentId=c8d3cc1073e511eaa38ed97835ec4df6&jfwid=eilnnrhju&utm_source=chatgpt.com

tyrimas - anoniminė anketinė apklausa buvo sudaryta siekiant išsiaiškinti mokytojų ir tėvų požiūrį į elgesio valdymą, taikomus metodus, būdus, pozityvų elgesio skatinimą, taip pat siekiant nustatyti auklėjimo stilių. Klausimynas patalpintas Apklaus.lt platformoje, taip siekiant lengviau pasiekti reikiamus respondentus per trumpesnę laiko tarpą. Apklausa atlikta toje pačioje x ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje, kaip ir žvalgomasis tyrimas, tik dabar apklausti visi įstaigos pedagogai ir tėvai. Pirmiausiai gautas žodinis leidimas iš įstaigos direktoriaus. Apklausa pasidalinta su lopšelio/darželio mokytojomis “Mūsų darželis” platformoje ir paprašyta, kad grupių mokytojos pasidalintų su savo grupės tėvais.

Tėvų ir Mokytojų (priedas Nr. 2) ir tėvų (priedas Nr. 3) anketos skyrėsi labai mažai. Įvadinėje dalyje: prisistatymas, kvietimas dalyvauti tyrime, supažindinimas su tikslu, anonimiškumu ir konfidencialumu, trukmė. Akcentuojama, kad duomenys bus naudojami tik apibendrinti magistro darbo tyrime, taip pat akcentuojamas respondentų dalyvavimo svarbumas, paaiškinta kaip pildyti, kur kreiptis iškilus klausimams ir galiausiai padėkota už skirtą laiką. Mokytojų anketos dalys: demografiniai duomenys (1-2 klausimai, nominalinės skalės) skirti išsiaiškinti mokytojų amžių ir lytį, klausimai apie darbo patirtį (stažas, kategorija) ir vaikų amžiaus grupę su kuria dirba (3-5 klausimai, nominalinės skalės), klausimai apie vaikų auklėjimą ir žinias (6-7 klausimai, nominalinės skalės), šiais klausimais buvo siekta išsiaiškinti ar mokytojų nuomone jiems pakanka žinių apie vaikų auklėjimą ir iš kokių šaltinių jie tų žinių gauna, kitas blokas - klausimai apie elgesio valdymo stilius (9 klausimas - ordinalinė skalė; 10 ordinalinė skalė/likerto tipo), jais buvo siekta išsiaiškinti kokį auklėjimo stilių naudoja mokytojas. Kitas blokas - klausimai apie netinkamo elgesio raiškas ir jų valdymą (11 klausimas - ordinalinė skalė; 12 - ordinalinė skalė/likerto tipo; 14 - ordinalinė skalė/ likerto tipo; 16 ir 18 - nominalinės skalės klausimai), jais siekta išsiaiškinti kaip dažnai ir su kokiomis elgesio problemomis susiduria mokytojos, kokius metodus naudoja vaikų elgesio gerinimui ir klasės valdymui. Dar vienas blokas - mokytojų bendradarbiavimas su tėvais ir kolegom (19 ir 20 klausimai - nominalinės skalės; 21 klausimas - ordinalinė skalė/likerto tipo), šiais klausimais siekta išsiaiškinti kaip mokytojai vertina bendradarbiavimą su tėvais ir kolegom, kokiais būdais bendrauja ir bendradarbiauja su tėvais. Anketoje 5 atviro tipo klausimai: Pirmuoju klausta, su kokiais iššūkiais susiduria auklėdami vaikus (8 klausimas), antruoju - kodėl, jų nuomone kyla netinkamas vaikų elgesys (12 klausimas), trečiuoju buvo prašoma pateikti pasiteisinusius elgesio valdymo būdus/metodus (14 klausimas), ketvirtuoju - kaip skatinamas vaikas namuose (16 klausimas), penktuoju - buvo prašoma pasidalinti mintimis ir patarimais apie elgesio valdymą (21 klausimas). Atvirais klausimais buvo siekta surinkti papildomų duomenų apie tiriamąjį objektą.

Tėvų/globėjų anketos dalys: Įvadinė dalis, tokia pat kaip mokytojų anketoje. Pagrindinė dalis: demografiniai duomenys (1-4 klausimai, nominalinės skalės) skirti išsiaiškinti tėvų amžių ir lytį, vaikų skaičių šeimoje ir jų amžių. Kitas blokas - klausimai apie vaikų auklėjimą ir žinias (5-6 klausimai, nominalinės skalės), šiais klausimais buvo siekta išsiaiškinti ar tėvų/globėjų nuomone jiems pakanka žinių apie vaikų auklėjimą ir iš kokių šaltinių jie tų žinių gauna, kitas blokas - klausimai apie elgesio valdymo stilius (8 klausimas - ordinalinė skalė; 9 ordinalinė skalė/ likerto tipo), jais buvo siekta išsiaiškinti kokį auklėjimo stilių naudoja tėvai/globėjai. Kitas blokas - klausimai apie netinkamo elgesio raiškas ir jų valdymą (10 klausimas - ordinalinė skalė; 11 ir 13 klausimai - ordinalinės skalės/ likerto tipo; 15 klausimas - nominalinė skalė), jais siekta išsiaiškinti kaip dažnai ir su kokiomis elgesio problemomis susiduria tėvai/globėjai, kokius metodus naudoja vaikų elgesio gerinimui. Dar vienas blokas - tėvų/globėjų bendradarbiavimas su mokytojais ir antra puse (vyru/žmona, vaikų mama/tėvu) (17 klausimas - ordinalinė skalė; 18 - ordinalinė skalė/ likerto tipo; 19 - 20 klausimai - nominalinė skalė), šiais klausimais siekta išsiaiškinti kaip tėvai/globėjai vertina bendradarbiavimą su mokytojais ir antrąją pusę, kokiais būdais bendrauja ir bendradarbiauja su mokytojais. Anketoje 5 atviro tipo klausimai: Pirmuoju klausta, su kokiais iššūkiais susiduria auklėdami vaikus (7 klausimas), antruoju - kodėl, jų nuomone, kyla netinkamas vaikų elgesys (12 klausimas), trečiuoju buvo prašoma pateikti pasiteisinusius elgesio valdymo būdus, metodus (15 klausimas), ketvirtuoju - kaip skatinamas vaikas (16 klausimas), penktuoju - buvo prašoma pasidalinti mintimis ir patarimais apie elgesio valdymą (21 klausimas). Atvirais klausimais buvo siekta surinkti papildomų duomenų apie tiriamąjį objektą.

Apklaustos duomenys apdoroti naudojant statistinių duomenų apdorojimo programą - SPSS statistics 17. Buvo atliekama statistinė ir procentinė analizė. Atviro tipo klausimai apdoroti turinio analizės būdu. Respondentų atsakymai transkribuoti, sugrupuoti į kategorijas bei subkategorijas ir pateikiami apibendrinimai. Duomenys koduoti suteikiant tėvams reikšmes [T1]; [T2]; [T3] ir taip toliau iki [T80]; mokytojoms suteikiamos reikmės naudojant raidę M – [M1]; [M2]; [M3] iki paskutinės [M20].

Statistinė analizės metodai naudojami gautiems tyrimo duomenims apdoroti: Dažnių pasiskirstymas - Frequencies; crosstabs (kryžminiai dažniai); Vidurkiai (means) - descriptives statistics; Chrombach's alpha (Reliability analysis) arba faktorinė analizė - likerto skalės duomenims Chi-square (chi kvadratas), T-testas arba one-way anova - skirtingų grupių atsakymų lyginimas; Bivariate correlations - kelių kiekybinių duomenų analizė.

Kokybinio tyrimo patikimumo užtikrinimas. Interviu buvo atliktas įprastoje mokytojų aplinkoje, tai leido mokytojams laisviau jaustis interviu metu. Interviu dalyviai mielai sutiko dalyvauti tyrime ir nuoširdžiai atsakinėjo į užduodamus klausimus, pažinojo tyrėją

- o tai leido jaustis laisviau ir atviriau atsakinėti į užduodamus klausimus. Klausimai, pateikti interviu informantams suprantami ir aiškūs.

Kiekybinio tyrimo patikimumas ir validumas apskaičiuojamas Cronbach'o alfa, faktorinės analizės, regresijos, koreliacijos ir T-Testo pagalba. Validumas, anot (Rupšienė, 2007), kiekybiniuose tyrimuose nustatomas siekiant pagrįsti tyrimo išvadas.

Tyrimo imtis. Kokybinio tyrimo imtis. Tiriamieji buvo atrinkti kriterinės atrankos būdu. “Imties vienetai atrenkami pagal tam tikrą tyrėjo nustatytą kriterijų (-us). Būdas veiksmingas, nes padeda surinkti kokybiškus duomenis” (Rupšienė, 2007 p. 26). Kriterijus - mokytojas turėjo būti taikęs KEP (konkreto elgesio pagyrimo) metodą ir dirbantis pagal pozityvaus ugdymo principus. Tyrime dalyvavo 4 mokytojos. Siekiant detaliai ištirti reiškinį dažniausiai pasirenkama mažesnė imtis ir gilinamasi į įvairius patirties aspektus, siekiant visapusiškesnio tyrimo, tirama mažiau patirties aspektų didesnėje imtyje (Rupšienė, 2007).

Kiekybinio tyrimo imtis - Rupšienė (2007) teigimu, tyrime turi dalyvauti ne mažiau kaip 100 žmonių, atstovaujančių didesniems populiacijos pogrupiams, šiuo atveju tėvai ir globėjai. Ir ne mažiau kaip 20–50 žmonių, atstovaujančių mažesniems populiacijos pogrupiams (mokytojos). Kadangi tyrimas atliktas vienoje x ikimokyklinėje įstaigoje, užtikrinti didžiausią tiriamųjų skaičių buvo sunku. Tyrime dalyvavo 80 tėvų (globėjų) ir 20 tos įstaigos mokytojų.

Anot V. Žydžiūnaitės, S. Sabaliausko (2017), jei tyrimo metu nesilaikoma etikos principų gali sumenkėti rezultatų patikimumas. Tyrimai atliekami remiantis (Rupšienė, 2007; Kardelio, 2009; Žydžiūnaitės, 2011; Sabaliausko, 2017) išskirtais principais: laisvanoriškumo, geranoriškumo, pagarbos žmogaus orumui, teisingumo, teisės gauti tikslią informaciją, anonimiškumo ir konfidencialumo, nešališkumo.

Tyrimo etika. Atliekant tyrimą buvo laikomasi tyrimo etikos principų: **Laisvanoriškumo principo laikymasis.** Tyrimo dalyviai, tyrime dalyvavo laisva valia, buvo supažindinti su tyrimo tikslais. Pateikta anketa buvo internete, dėl to, galėjo rinktis ar nori atsakyti ar ne. Prieš kokybinį tyrimą – interviu, tiriamųjų buvo klausama ar nori dalyvauti tyrime, ir tyrimo įžangoje buvo supažindinta, su interviu nutraukimo galimybėmis. Tiriamųjų sutikimas dalyvauti tyrime įrašytas žodžiu, o respondento sutikimu dalyvauti laikoma jo užpildyta anketa.

Geranoriškumo principo laikymasis. Atliekant interviu buvo užtikrinta aplinka, kurioje nesijaustų baimės ar nerimo, interviu buvo atliekamas mokytojoms artimoje aplinkoje, jų grupėse. Taip siekiama, kad mokytojos jaustųsi kuo natūraliau, nepatirtų neigiamų potyrių, diskomforto. Anketinės apklausos tyrimas organizuotas taip, kad pedagogai ir tėvai/globėjai jaustųsi laisvai, neįpareigotai, tyrimo instrumente nėra įžeidžiančių, asmens orumą žeminančių teiginių.

Pagarbos žmogaus orumui užtikrinimas. Tiek anketinės apklausos metu, tiek interviu tyrimo metu nebuvo daryta jokia įtaka tiek sprendžiant ar dalyvauti tyrime, tiek atsakant į anketoje pateiktus klausimus. Pateikta informacija aiški, neperkrauta, neutrali, objektyvi, orientuota tik į atliekamo tyrimo specifiką.

Teisingumo principo užtikrinimas. Interviu metu gauti tyrimo duomenys, suvesti į baigiamojo darbo autoriaus kompiuteryje esančias kompiuterines bylas, kurios turi specialius kodus bei yra prieinamos tik šio darbo autoriui. Po duomenų analizės ir interpretacijos, kompiuterinės bylos su neapdorotais duomenimis ir įrašais ištrintos. Anketinės apklausos duomenys laikomi kompiuteryje ir niekam nerodomi.

Teisės gauti tikslią informaciją užtikrinimas. Tiriamieji tyrimo pradžioje supažindinti su tyrimo tikslu, anonimiškumu, galimybe nutraukti tyrimą bet kuriuo metu, kreiptis į tyrėją, jei kils klausimų. Anketinės apklausos dalyviai buvo informuoti, kad anketa anoniminė ir gauti duomenys bus naudojami tik baigiamajame darbe.

Anonimiškumo ir konfidencialumo principų užtikrinimas. Interviu tyrime dalyvavusių mokytojų duomenys buvo koduojami ir prieinami tik tyrėjui, o pasibaigus tyrimui sunaikinti. Anketinės apklausos duomenys naudojami tik baigiamajame darbe, bei tyrimui pasibaigus pašalinti iš kompiuterio. Abejuose tyrimuose naudojami tik susisteminti duomenys.

Nešališkumo principo užtikrinimas. Atliktų tyrimų metu tyrėjas nedarė įtakos tyrimo dalyviams, jų netrikdė, nenurodė kaip reikia ar nereikia elgtis.

2.2. Tyrimo imtis

1. **Žvalgomasis kokybinis tyrimas** - pusiau struktūruotas interviu. Interviu tyrime dalyvavo 4 mokytojos dirbančios x ikimokyklinio ugdymo įstaigoje ir taikiusios KEP metodą, bei kitus pozityvaus elgesio konstravimo metodus.

2. **Kiekybinis tyrimas** - anoniminė anketa skirta x ikimokyklinės įstaigos tėvams (globėjams) ir tėvams. Pagrindiniai tyrime dalyvavusių tėvų (globėjų) duomenys nurodyti 3 lentelėje, mokytojų duomenys nurodyti 4 lentelėje.

3 lentelė. **Demografiniai tiriamųjų tėvų (globėjų) duomenys**

Demografiniai duomenys		Respondentai	Procentai
Amžius	18-25 metai	5	6,2
	25-35 metai	40	50
	35 - 55 metai	35	43,8
Lytis	Vyras	11	13,8
	Moteris	69	86,2
Vaikų skaičius šeimoje	1	33	41,3
	2	40	50,0

	3	7	8,7
	Iš viso:	134	
Vaikų amžius	Ankstyvasis	32	25
	Ikimokyklinis	54	42,2
	Priešmokyklinis	21	16,4
	Mokyklinis	21	16,4

Tiriamąją tėvų (globėjų) imtį sudaro 80 respondentų. Daugiausiai respondentų buvo 25-35 (50 proc.) metų ir 35 -55 (43,8 proc.) metų amžiaus, mažiausiai 18 – 25 (6,2 proc.). Pastebėta, kad tyrime dalyvavo daugiau moterų (86,2 proc.) nei vyrų (13,8 proc.). Iš viso tyrime dalyvavę tėvai augina 134 vaikus, dažniausiai šeimoje auga 2 (50 proc.) vaikai, šiek tiek rečiau 1 (41,3 proc.), rečiausiai 3 (8,7 proc.), daugiau nei 3 vaikų neaugina nei vienas respondentas. Daugiausiai tyrime dalyvavę tėvai augina ikimokyklinio amžiaus vaikų (42,2 proc.), ankstyvojo (25 proc.), tiek pat priešmokyklinio ir mokyklinio - (16,4 proc.).

4 lentelė. Demografiniai tiriamųjų mokytojų duomenys

Demografiniai duomenys		Respondentai	Procentai
Amžius	Iki 25 metų	2	10
	25-35 metai	4	20
	35 - 55 metai	6	30
	55 ir daugiau	8	40
Kvalifikacinė kategorija	Mokytoja	7	35
	Vyresnioji mokytoja	6	30
	Mokytoja metodininkė	7	35
	Mokytoja ekspertė	0	0
Pedagoginio darbo stažas	Iki metų	2	10
	Nuo 1 iki 5 metų	4	20
	Nuo 5 - 15 metų	4	20
	Nuo 10 iki 15 metų	0	0
	15 ir daugiau	10	50
Vaikų amžius grupė	Ankstyvasis	3	15
	Ikimokyklinis	13	65
	Priešmokyklinis	4	20

Tiriamąją imtį sudaro 20 respondentų. Daugiausiai respondentų buvo 55 ir daugiau metų (40 proc.), mažiau 35 -55 (30 proc.) ir iki 25 metų (20 proc.) mažiausiai iki 25 metų (10 proc.). vertinant pagal kvalifikacinę kategoriją daugiausiai yra mokytojų be kategorijos ir mokytojų metodininkių, šiek tiek mažiau vyresniųjų mokytojų, mokytojų ekspertų tyrime nedalyvavo. Pusė mokytojų turi 15 metų ir didesnę stažą, po 20 proc. mokytojų turi nuo 1 iki 5 metų ir nuo 5 - 15 metų, 10 proc. mokytojų dirba pirmus metus. Daugiausiai mokytojų, atsakiusių į anketą, dirba ikimokyklinio amžiaus grupėje (65 proc.), mažiau priešmokyklinėje (proc. 15), o mažiausiai ankstyvojo amžiaus grupėje (20 proc.).

2.3. Pozityvių elgesio valdymo metodų taikymo patirtis ikimokyklinio ugdymo įstaigoje: mokytojų interviu analizė ir rezultatai

Atliekant kokybinį tyrimą buvo paruošti klausimai mokytojoms, kurios grupės aplinkoje taikė konkretaus elgesio pagyrimą (KEP), kaip metodą pozityviam vaikų elgesiui skatinti. Konkretaus elgesio pagyrimas, tai metodas, kuriuo siekiama sustiprinti pageidaujamą elgesį. Interviu atsakymai įrašyti į diktofoną ir apdoroti turinio analizės metodo pagalba. Apibendrinus tyrimo duomenis, rezultatai sugrupuoti į tris kategorijas: pozityvaus elgesio konstravimo metodai; pozityvios aplinkos kūrimą; mokytojų ir tėvų bendradarbiavimas siekiant skatinti vaikų pozityvų elgesį. PEPIS - pozityvaus elgesio palaikymo ir intervencijų sistema. Sistema siekiama paskatinti visų vaikų sėkmę, palaikyti kiekvieną, skatinti teigiamą elgesį. Jis apima: elgesio mokymą, taisykles ir susitarimus, funkcionalų klasės dizainą, tam tikras tvarkas ir rutinas, skatinimą (4:1 (keturi pagyrimai, viena pastaba)), pastiprinimą (žodiniai, ženkliai, medaliai, lipdukai, taškai ir pan.), pasekmės (vaikams žinomos, nežalojančios, teigiamos (už tinkamo elgesio demonstravimą) ir neigiamos (už netinkamo elgesio demonstravimą (pertraukėlė pamąstymams, privilegijų praradimas, sėdėjimo vietos pakeitimas) (Greimaitė, 2023).

Pirmoji kategorija, pozityvaus elgesio konstravimo metodai (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. Pozityvaus elgesio konstravimo metodai

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai
Pozityvaus elgesio konstravimo metodai	Pagyrimai (n=9)	Pozityvaus elgesio skatinimas man yra pagyrimai ⁵ <...> [1]; Skatiname teigiamą vaikų elgesį pagyrimais <...> [1]; <...> girdavom atlikus bet kokią teigiamą veiksmą [1]; Tai girdavome, kai jie kažką padarydavo gerai, <...> [2]; Už kiekvieną darbą atliktą mes jį girdavome. Ar jisai kokią piešinuką gražiai nupiešdavo, ar jisai susitvarkydavo, ar pats apsirengdavo, ar nusiprausdavo <...> [2]; <...> pagyrimai [3]; <...> yra įvairūs pagyrimai [3]; Pozityvaus elgesio skatinimas man yra pagyrimai <...> [4]; Gyriau, kaip pats prieidavo prie kitų vaikų, susivaldė <...>[4].
	Paskatinimai ir apdovanojimai (n=6)	<...> paskatinimais <...> [1]; <...> skatindavome visur <...> [2]; <...> apdovanojimai <...>.[3]; Anksčiau naudodavom lipdukus <...>[3]; <...> šlampukus <...> lipdukus <...> [2]; <...> paskatinu <...>[4].
	Paskatinimai dėmesiu (n=2)	<...> dėmesiu <...>[1]; <...> dėmesys <...>[4].
	Emocinis padaršinimas (n=3)	Džiaugdavomės <...> [1]; Skatinu gražiu žodžiu, pagiriu, padaršinu <...> [4]; Skatinu susitarti ir konfliktus spręsti kalbant <...>[4].
	Pozityvaus elgesio pastiprinimas (n=4)	Pakėlus žaislą nuo žemės pagirdavom, pakvietus, kai jis atėjo, pasidžiaugdavom, kad jis atėjo <...> pavykdavo žaisti šalia vaiko kito, tai pat jį pagirdavom <...> [1]; <...> neakcentuoti to blogo elgesio, o skatinti juos teigiamai elgtis <...> [2]; Visada stengiuosi pastebėti, kai vaikai laikosi susitarimų ir tai pasakau jiems <...> [4]; <...> gyriau, kai pats prieidavo prie kitų, susivaldė <...> kitaip pozityviai sureagavo

⁵ Lentelėse tiriamųjų kalba netaisyta.

		<...> [4].
	Netinkamo elgesio ignoravimas/neakcentavimas (n=3)	Mes stengdavomės labai juos neakcentuoti to blogo elgesio, o skatinti juos teigiamai elgtis [2]; <...> kad jie tik tai nesifikuotų ant to savo blogo elgesio <...> [2]; <...> stengiamės mažiau kreipti dėmesį į mažus pykčio prieuolius ar pan. [4].
	Netinkamo elgesio identifikavimas (n=2)	Mėgdavo atimti žaisliukus <...> nemokėdavo paprašyti <...> taip sukeldavo tokią pyktį kitų vaikų [2]; <...> elgdavosi, ne visada teigiamai: konfliktuodavo su vaikais, atiminėdavo žaisliukus, nes nemokėjo paprašyti [2].
	Nuolatinis skatinimas (n=7)	Tai būdavo visur kasdienybėje pagyrimai, tiesiog ir paskatinimas ar pasidžiaugimas tuo, kad jam pavyko padaryti bet ką <...> [1] ; Kiekvieną dieną <...> [1]; Visada stengdavome jį pagirti ir akcentuodavome <...> [2]; Mes visada stengiamės pagirti vaikus. Visada <...> skatinti ir pagirti <...> [2]; <...> vaikus reikia skatinti, girti, laikytis susitarimo tikrai visada ir visur <...> [2]; <...> giriama kiekvieną dieną. Kiekvieną kartą pastebėjusi kažką atliekant gero <...> [3]; <...> visada stengėmės pagirti kiekvieną kuo daugiau <...> [4].

Paskatinimai gali būti: Socialiniai: pagyrimas, nusišypsojimas, paglostymas, prisilietimas, apkabimas, laiko kartu praleidimas; suvartojami: užkandžiai, saldumynai, sultys, pietūs kartu ir kt., veiklos: televizoriaus žiūrėjimas, naudojimas kompiuteriu, kinas, pomėgiai ir kt.; žaislai: konstruktoriai, žaidimai, piešimo priemonės ir kt.; mainomi: lipdukai, žvaigždutės, taškai, pinigai ir kt. (Breidokienė ir kt., 2018 p. 15). Iš pateiktų atsakymų išryškėjo, kad mokytojos, konstruodamos pozityvų vaikų elgesį dažniausiai naudoja pagyrimus (9 teiginiai). Pagyrimais mokytojai siekia paskatinti teigiamą vaikų elgesį („<...> girdavom atlikus bet kokią teigiamą veiksmą <...>”. [1] ; „<...> Tai girdavome, kai jie kažką padarydavo gerą <...> “ [2]), savarankiškumą ir įsitraukimą į veiklas („<...> Už kiekvieną darbą atliktą mes jį girdavome. Ar jisai kokį piešinuką gražiai nupiešdavo, ar jisai susitvarkydavo, ar pats apsirengdavo, ar nusiprausdavo <...>.” [2]) pastangas, elgesio pokyčius („<...> Gyriau, kaip pats prieidavo prie kitų vaikų, susivaldė <...>” [4]). Pagyrimai, paskatinimai ir apdovanojimai bei kiti metodai, siekiant vaikų elgesio modeliavimo turi būti naudojami sistemingai ir nuosekliai (7 teiginiai).

Visi mokytojai, kartu su pagyrimais naudoja ir apdovanojimus („<...> apdovanojimai <...>.” [3]; „<...> Anksčiau naudodavom lipdukus <...>” [3]; „<...> štapukus, <...> lipdukus <...>.” [2]) (6 teiginiai). Trys mokytojai naudoja pozityvų elgesio pastiprinimą („<...> Pakėlus žaislą nuo žemės pagirdavom, pakvietus, kai jis atėjo, pasidžiaugdavom, kad jis atėjo. <...> pavykdavo žaisti šalia vaiko kito, tai pat jį pagirdavom <...>.” [1]) (4 teiginiai).

Vaikus mokant tinkamo elgesio taip pat svarbu ir emocinis padaršinimas (3 teiginiai) ir paskatinimas dėmesiu (2 teiginiai). Kai kurios mokytojos akcentavo strategijas, kai netinkamas elgesys ignoruojamas („<...> Mes stengdavomės labai juos neakcentuoti to blogo elgesio, o skatinti juos teigiamai elgtis.” [2]; „<...> stengiamės mažiau kreipti dėmesį į mažus pykčio prieuolius ar pan. <...>” [4]) (3 teiginiai).

Viena mokytoja atkreipė dėmesį, kad konstruojant pozityvų vaikų elgesį taip pat svarbu ir gebėti identifikuoti netinkamo elgesio priežastis ir pačio netinkamo elgesio raiškas („<...> Mėgdavo atimti žaisliukus iš kitų vaikų. Nemokėdavo paprašyti tų žaisliukų. Ir taip sukeldavo tokią pyktį kitų vaikų.“ [2]) (2 teiginiai). Anot Čiparytės ir Bagdono (2018) vaiko elgesio valdyme svarbūs keli etapai: netinkamo elgesio suvokimas (išsiaiškinti priežastis, leisti vaikui išsakyti savo mintis, nesmerkti, laiku pastebėti, suvokti priežastis), aiškos ribos ir ramus bendravimas, elgesio valdymas.

Be įvairių pozityvaus elgesio konstravimo metodų, pozityviam vaiko elgesiui labai svarbi ir ugdymo(si) aplinka. Antroji tyrime išryškėjusi kategorija apibūdina pozityvios aplinkos kūrimą, kaip elementą, svarbų pozityviam vaikų elgesiui (žr. 6 lentelę).

6 Lentelė. Pozityvaus pozityvios aplinkos kūrimas

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai
Pozityvios aplinkos kūrimas	Kartu kuriamos taisyklės/susitarimai (n=8)	Grupėje laikomės grupės susitarimus, kuriuos kartu su vaikais nusibrėžėme, nusistatėme <...> [1]; <...> susitarimai.<...> [2]; <...> esame susikūrę grupės susitarimus, dabar mūsų vaikai yra keturių metų, <...> turime keturias taisykles <...> [2]; Tai susitarimai <..> [2]; <...> taisyklės įvairios, kurios skatina gražiai ir maloni bendrauti ir elgtis, pagarbų elgesį tarpusavyje su vaikais <...> [3]; Grupėje su vaikais kartu sudarėme taisykles, kurių laikomės <...> [3]; Bendri susitarimai <...> [4]; Esam nusistatę bendrus susitarimus <...> [4].
	Teigiamo klimato kūrimas (n=4)	<...> pagirti, kad jie jaustųsi gerai, kad jiems būtų maloniau <...> [2]; <...> ir vaikai jaučiasi laimingai <...> [3]; <...> elgesys tikrai keitėsi, matydamas, kad jis yra vertinamas <...> [2]; <...> jauki aplinka <...> [4].
	Pagarbūs tarpusavio santykiai (n=4)	Bendraujame pagarbiai, ramiai <...> [1]; <..> bendravimas, visada stengiamės nekelti balso, gražiai kalbėtis <...> [2]; Pagarbiai bendraujame ir panašiai <...> [3]; <...> pagarbus bendravimas, atvirumas <...> [4].
	Socialinių įgūdžių ugdymas (n=8)	Mokomės išklausti vienas kitą, neskriausti <...> [1]; <...> mokinamės gražiai dalinti žaisliukais, juos pažaidus susitvarkyti, gražiai vaikščioti <...> atėjus mandagiai pasisveikinti, atsiveikinti ir naudoti mandagius žodelius <...> [2]; <...> naudojame „Kimočio“ programą, kurioje taip pat vaikučiai bando taikyti savo kasdieninėje veikloje <...> [2]; Vaikus mokiname, jeigu nori kažką pasakyti, reikia pasakyti, nešaukti [2]; <...> socialinių įgūdžių mokymas, tokių kaip bendravimas, simpatija ir problemų sprendimas <...> [3]; Kad jisai gražiai bendrautų su grupės draugais, būtų aktyvus, mokėtų išklausti, mokėtų laukti savo eilės, kad galėtų kalbėti [3]; Nepertraukti savo draugo <...> [3]; <...> mokomės tinkamo elgesio t.y. socialinių įgūdžių <...> [4]
	Tikslingai teikiami pagyrimai ir paskatinimai kiekvienam (n=5)	<...> stengiamės su visais vaikais šitaip bendrauti, tai visiems tai yra įprasta <...>, nes visi grupėje būna pagirti <...> [1] ; <...> Taip, mes <...> gyrėme visus, kiek pavykdavo. Stengėmės kiekvieną pagirti ir paskatinti vaiką <...> [1]; Jie žino, kad jeigu jie gerai elgsis, jie bus tikrai giriami ir skatinami <...> [2]; kiti grupės draugai irgi gauna įvairiausių pagyrimus <...> [3]; <...> kitų atžvilgiu pagyrimų nepadaugėjo, todėl kad vaikai ir taip jų gauna pakankamai [3].
	Teigiama asmeninė reakcija į pagyrimus (n=5)	Jam labai patinka pagyrimai, tai jis džiaugdavosi, šypsodavosi, pats ateidavo apsikabinti <...> [1]; <...> ir tada jo elgesys tikrai keitėsi, matydamas, kad jis yra vertinamas, jis yra skatinamas <...> [2]; Ir vaikai jaučiasi laimingai, nes visą tai girdi kiti grupės draugai <...> [3]; <...> vaikas labai džiaugiasi ir jisai nori tų pagyrimų ir stengiasi būti gražiau

		elgtis, gražiau bendrauti su visais, nes lauką visą laiką šito pagyrimo <...> [3]; <...> stengiamės pagirti, paskatinti, nes tai sukelia jiems džiaugsmo <...> [4].
	Teigiama vaikų reakcija į kitų vaikų į paskatinimus nukreiptus į elgesio keitimą (n=4)	<...> vaikai, kiti stebėdami, kad tam vaikui daugiau yra pagyrimų, o ne pastabų. Ir kitas stengdavosi pozityviai elgtis [2]; <...> kiti vaikai netgi panoro su jo draugauti, tapti jo draugais. Nes matė, kad jis keičiasi, jis gerėja ir jiems buvo tikrai smagu matyti <...> [2]; Kiti draugai reagavo teigiamai, nes kiti grupės draugai irgi gauna įvairiausių pagyrimus <...> [3]; <...> kiti vaikai drąsiau kviesdavo jį žaisti drauge <...> [4].

Vienas iš svarbių elementų, kad vaikas jaustųsi saugus ir galėtų tinkamai vystytis yra pozityvi aplinka. Tai apima fizinę, psichologinę ir socialinę aplinką bei jos pritaikymą (Aksoy, 2020). Didžiausias dėmesys, anot mokytojų, kuriant pozityvią aplinką turėtų būti skiriamas taisyklių, susitarimų laikymasis (8 teiginiai) ir socialinių įgūdžių ugdymas (8 teiginiai). Mokytojos, kalbėdamos apie grupės susitarimus, mini, kad jie turi būti sukurti kartu su vaikais („<...> Grupėje laikomės grupės susitarimus, kuriuos kartu su vaikais nusibrėžėme, nusistatėme <...>” [1] ; „<...> Grupėje su vaikais kartu sudarėme taisykles, kurių laikomės <...>”. [3]; „<...> Bendri susitarimai <...>” [4]). Kalbant apie socialinių įgūdžių ugdymą, mokytojos atkreipė dėmesį, kad vaikus moko išklausyti kitą, palaukti savi eilės, dalintis daiktais ir žaisliais, pasisveikinti ir atsisveikinti, spręsti problemas ir pan. Viena mokytoja mini, kad naudoja “Kimoči” programą socialinių įgūdžių lavinimui („<...> naudojame “Kimočio” programą, kurioje taip pat vaikučiai bando taikyti savo kasdieninėje veikloje <...>”. [2]). Gudžinskienės ir Burvytės (2017) teigimu, būtent per socialinių įgūdžių mokymąsi vaikai išmoksta kontroliuoti savo elgesį, priimti pagrįstus sprendimus, lemiančius pozityvų ir apgalvotą elgesį.

Kalbant apie pagyrimus, mokytojos pabrėžė, kad pagyrimai turi būti tikslingi, nuoseklūs, nuoširdūs ir juos turi išgirsti kiekvienas, nepriklausomai nuo elgesio (tinkamo ar netinkamo) (5 teiginiai) („<...> stengiamės su visais vaikais šitaip bendrauti, tai visiems tai yra įprasta. Niekam nėra skaudu, kad kitą pagiriam, nes visi grupėje būna pagirti <...>.” [1] ; „<...> kiti grupės draugai irgi gauna įvairiausių pagyrimus. <...>” [3]).

Mokytojos pastebi, kad konstruojant pozityvų vaikų elgesį ir gerą savijautą grupėje svarbu pozityvios aplinkos kūrimas: pagyrimai, pagarba ir atvirumas, dėmesys, (4 teiginiai) tai vaikams suskelia malonumo jausmą, jausmą, laimę, jausmą, pojūtį, kad jis yra vertinamas, norą keisti savo elgesį („<...> pagirti, kad jie jaustųsi gerai, kad jiems būtų maloniau <...> ” [2]; „<...> Ir vaikai jaučiasi laimingai <...>” [3]; „<...> elgesys tikrai keitėsi, matydamas, kad jis yra vertinamas <...>.” [2]). Taip pat svarbu pagarbūs tarpusavio santykiai, ramus bendravimas, atvirumas (4 teiginiai).

Mokytojos, naudojusios konkretaus pagyrimo metodą (KEP) pastebėjo teigiamus veikų elgesio pokyčius ir savijautą (5 teiginiai). Pastebima, kad vaikai, kuriuos giria, jaučia pasididžiavimą, dėkingumą, artimesnius ryšius („<...> Jam labai patinka pagyrimai, tai jis

džiaugdavosi, šypsodavosi, pats ateidavo apsikabinti<...>”.[1]) taip pat laimę, džiaugsmą. Svarbu ir tai, kad be pozityvių jausmų vaikai jaučia ir norą keistis, keisti savo elgesį („<...> Ir tada jo elgesys tikrai keitėsi, matydamas, kad jis yra vertinamas, jis yra skatinamas <...>.” [2]; „<...>vaikas labai džiaugiasi ir jisai nori tų pagyrimų ir stengiasi būti gražiau elgtis, gražiau bendrauti su visais, nes lauką visą laiką šito pagyrimo<...>”[3]).

Išryškėjo ir teigiama vaikų reakcija į paskatinimus nukreiptus į kito vaiko elgesio keitimą (4 teiginiai). Kitų vaikų elgesio gyrimas skatina daugumos vaikų tinkamą elgesį ir teigiamas reakcijas („<...> Ir vaikai, kiti stebėdami, kad tam vaikui daugiau yra pagyrimų, o ne pastabų. Ir kitas stengdavosi pozityviai elgtis.”[2]), norą draugauti su giriamu vaikų ir didesnę palankumą jam „<...>Bet kiti vaikai netgi panoro su jo draugauti, tapti jo draugais. Nes matė, kad jis keičiasi, jis gerėja ir jiems buvo tikrai smagu matyti <...>”[2]; „<...> kiti vaikai drąsiau kviesdavo jį žaisti drauge <...>”[4]).

Trečioji kategorija išskirta tyrime, tai tėvų ir mokytojų bendradarbiavimas (žr. 7 lentelę). Bendradarbiavimas tarp tėvų ir pedagogų suvokiamas, kaip partnerystė, kuria siekiama bendrų, su vaiko ugdymu, susijusių tikslų. Tai darbas kartu, bendras tikslas, nepaisant nesėkmių ir nusivylimų. Partneryste grįstas bendradarbiavimas svarbus ne tik tėvams ir pedagogams, bet ir vaikui (Klizaitė, 2018).

7 Lentelė. Bendravimas su tėvais pozityvaus elgesio ugdymo klausimais

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai
Bendradarbiavimas su tėvais	Teigiama tėvų reakcija į KEP metodo taikymą (n=4)	<...> tikrai labai teigiamai reaguoja <...> [2]; Gerai, gerai, jie teigiamai reagavo <...> [2]; <...> pastebėjo, kad vaikai daugiau kalba apie tą vaiką, kad su juo žaidė <...> [4]; <...> mama pastebėjo, kad dažniau nusileidžia <...> [4].
	Neutrali tėvų reakcija į KEP metodo taikymą (n=2)	Ne, tėvai nereagavo niekaip, nepastebėjo <...> [1]; Tėvai, atrodo liktais ir nepastebėjo, bet kitą kartą sako, kad vaikas elgiasi kažkaip geriau ir grįžus namuose. Pagarbiau su savo tėvais ir giminaičiais <...> [3].
	Tėvų įsitraukimas (n=5)	<...> jie įsijungia, jeigu reikia ir mums padeda. Ir patys daugiau namuose vaikus skatina ir gyre <...> [2]; <...> stengėsi <...> [2]; Mamai tai buvo sunkoka, bet ji sutiko šitą metodą taikyti. Ir tam tikrą laiką tikrai jisai veikia <...> [2]; Siūlėme, bet man atrodo, kad tėvai nelabai jį taiko, todėl kad visada atranda priežastį, kad neturi laiko <...> [3]; <...> mama sutiko pabandyti ir, kaip suprantu bandė šį metodą <...>[4].
	Bendradarbiavimo su tėvais rezultatai (n=2)	Mes tiesiog daliname savo patirtims su jais ir matom geresnį rezultatą [2]; <...> kaip supratau, sekėsi gerai <...> [4]
	Tėvų įtraukimas (n=4)	Ne, nebandžiau pasiūlyti tėvams<...> [1]; <...> manau pasiūlysim ir tėvams išbandyti tai <...> [1]; <...>kuriems reikėjo, ten stengėmės pasiūlyti, kuriems vaikams reikėdavo <...> [2]; <...> Tėveliai taip pat namuose buvo skatinami naudoti šį metodą <...> [2].

Visgi pastebima, kad kol kas pedagogas išlieka pagrindinis iniciatorius, kuris turi skatinti tėvų ir mokytojų bendradarbiavimą (Juškienė ir Stasiulienė, 2019). Didžioji dalis mokytojų,

taikiusių KEP aktyviai į tai įtraukė ir tėvus arba greitai metu planuoja juos įtraukti (4 teiginiai). „Glaudus ugdymo įstaigos bendradarbiavimas su šeima, padeda pasiekti palankių rezultatų ne tik ugdyme, bet ir įveikiant elgesio sunkumus“ (Bacevičė, 2022 p. 6). Mokytojos teigė, kad siūlė tiems tėvams, kurių vaikai susiduria su elgesio problemomis („<...>kuriems reikėjo, ten stengėmės pasiūlyti, kuriems vaikams reikėdavo <...>. “[2]; „<...> Tėveliai taip pat namuose buvo skatinami naudoti šį metodą <...>.”[2]), viena mokytoja teigė, kad greitai metu pasiūlys ir tėvams išbandyti šį metodą („ <...> manau pasiūlysim ir tėvams išbandyti tai<...> ”[1]). Kitas svarbus dalykas, tėvų įsitraukiamas (5 teiginiai). Mokytojos pastebi, kad dauguma tėvų, kuriems jos pasiūlė skatinti vaikus pagyrimais įsitraukė į tai, stengiasi, ir tęsia namuose. Tačiau dalis tėvų metodo netaikė, arba jiems sekėsi sunkiai („<...> Mamai tai buvo sunkoka, bet ji sutiko šitą metodą taikyti. Ir tam tikrą laiką tikrai jisai veikia <...>.”[2]; „<...> Siūlėme, bet man atrodo, kad tėvai nelabai jį taiko, todėl kad visada atranda priežastį, kad neturi laiko <...> ”[3]).

Mokytojos, naudojusios konkretaus elgesio pagyrimą nukreiptą į konkretaus vaiko elgesio pokyčius pastebi, kad dalis tėvų, nors ne visada ir įsitraukia patys, tačiau reaguoja teigiamai ir pastebi rezultatus (4 teiginiai) („<...> tikrai labai teigiamai reaguoja <...> “[2]; „<...> mama pastebėjo, kad dažniau nusileidžia <...> ”[4]).

Nors KEP metodas taikytas neilgai, tačiau mokytojos jau pastebėjo jų ir tėvų bendro darbo rezultatus, konstruojant pozityvų vaikų elgesį (2 teiginiai). Mokytojos pabrėžė, kad dalinantis patirtimi su tėvais pasiekiami geresni rezultatai („<...>Mes tiesiog daliname savo patirtims su jais ir matom geresnį rezultatą.”[2]). Deja, pastebima ir tendencija, kad kai kurių tėvų reakcija išlieka neutrali (2 teiginiai). Tėvai arba nepastebėdavo pokyčių vaiko elgesyje arba pokyčiai buvo nežymūs („<...> Tėvai, atrodo liktais ir nepastebėjo, bet kitą kartą sako, kad vaikas elgiasi kažkaip geriau ir grįžus namuose. Pagarbiau su savo tėvais ir giminaičiais <...> “[3]).

Išnagrinėtos trys kategorijos rodo, kad konstruojant pozityvų vaikų elgesį svarbu nuolatinis, sistemingas pozityvių elgesio metodų taikymas (pagyrimai, paskatinimai, pozityvaus elgesio pastiprinimas, netinkamo elgesio identifikavimas ir kontroliavimas), pozityvios aplinkos kūrimas (kartu kuriamos taisyklės/susitarimai, teigiamo klimato kūrimas, pagarbūs tarpusavio santykiai socialinių įgūdžių ugdymas, kiekvieno vaiko individualių savybių pastebėjimas ir pan.) bei aktyvus tėvų ir mokytojų bendradarbiavimas (tėvų įsitraukimas ir įtraukimas į vaikų ugdymą(si)).

2.4. Tėvų ir pedagogų patirtys ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio valdyme: tėvų ir mokytojų anketinių apklausų rezultatai ir jų analizė

2.4.1. Ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio valdymo iššūkiai ir auklėjimo stilius.

Pirmiausia tėvų (globėjų) bei mokytojų buvo klausiama iš kokių šaltinių jie gauna informacijos apie vaikų auklėjimą. Tyrinėjami tėvų duomenis sudaryti bendri vidurkiai (žr. 8 lentelę), po to tyrimo duomenys analizuoti suskirsčius respondentus į dvi grupes pagal lytį: vyrus ir moteris. Tėvų (globėjų) tyrimo duomenys pavaizduoti 8-9 lentelėse. Mokytojų duomenų vidurkiai pateikti 10 lentelėje.

8 lentelė. Informaciniai šaltiniai kuriuose tėvai ieško informacijos apie vaikų auklėjimą

Šaltiniai	M	SD
Knygų ir žurnalų	0,56	0,499
Mokslinių straipsnių	0,44	0,499
Straipsniu internete	0,51	0,503
Seminarų	0,40	0,493
Kitų tėvų patirties	0,65	0,480
Internetiniuose forumuose/ „Facebook“ grupėse	0,46	0,502
Pokalbių su mokytojais	0,59	0,495

Vertinant duomenis matome, kad dažniausiai tėvai informacijos apie vaikų auklėjimą gauna iš kitų tėvų patirties - vidurkis – $M = 0,65$, pokalbių su mokytojais ($M = 0,59$), knygų ir žurnalų ($M = 0,56$), straipsnių internete ($M = 0,51$), mažiau iš internetinių forumų/ „Facebook“ grupių ($M = 0,46$), mokslinių straipsnių ($M = 0,44$), mažiausiai - iš seminarų ($M = 0,40$). Tai rodo, kad mokytojai vaidina svarbų vaidmenį teikiant informaciją vaikų ugdymo klausimais.

Siekiant išsiaiškinti, ar skirtingų lyčių tėvai renkasi skirtingus informacijos šaltinius duomenys nagrinėti suskirsčius respondentus į dvi grupės: vyrai ir moterys.

9 lentelė. Informaciniai šaltiniai kuriuose tėvai ieško informacijos apie vaikų auklėjimą, pasiskirstymas pagal lytį

Šaltiniai	Lytis	M	SD
Knygų ir žurnalų	Vyras	0,55	0,522
	Moteris	0,57	0,499
Mokslinių straipsnių	Vyras	0,64	0,505
	Moteris	0,41	0,495
Straipsnių internete	Vyras	0,55	0,522
	Moteris	0,51	0,504
Seminarų	Vyras	0,27	0,467

Kitų tėvų patirties	Moteris	0,42	0,497
	Vyras	0,64	0,505
Internetiniuose forumuose/ „Facebook“ grupėse	Moteris	0,65	0,480
	Vyras	0,27	0,467
Pokalbiu su mokytojais	Moteris	0,49	0,504
	Vyras	0,55	0,522
	Moteris	0,59	0,495

Analizuojant duomenis, pastebima, kad vyrų, kurie informacijos ieško moksliniuose šaltiniuose vidurkis, lyginant su moterų, yra didesnis. Vyrų vidurkis ($M = 0,64$), moterų - ($M = 0,41$). Pastebimas skirtumas, kad moterys dažniau nei vyrai klausosi seminarų vaikų auklėjimo tema (moterų $M = 0,42$), vyrų vidurkis ($M = 0,27$). Panašiai pasiskirsto vidurkiai (moterų ($M = 0,49$), vyrų ($M = 0,27$), kalbant apie informacijos gavimą iš internetinių forumų/ „Facebook“ grupių. Tai rodo, kad vyrai dažniau nei moterys informacijos apie vaikų auklėjimą ieško moksliniuose straipsniuose, o moterys, dažniau nei vyrai, informacijos gauna iš seminarų bei internetinių forumų/„Facebook“ grupių. Patikrinus duomenis, reikšmingų skirtumų neatrasta (žr. 4 priedą). Skirtumai nėra reikšmingi, nes daugelyje atvejų p reikšmė (Sig. (2-tailed)) yra didesnė nei 0,05. ($p > 0,05$). Kitais šaltiniais: knygomis ir žurnalais, straipsniais internete, kitų tėvų patirtimi, pokalbiais su mokytojais, tiek vyrai, tiek moterys naudojami panašiai.

10 lentelė. **Informaciniai šaltiniai kuriuose mokytojos ieško informacijos apie vaikų auklėjimą**

Šaltiniai	M	SD
Knygų ir žurnalų	0,50	0,513
Mokslinių straipsnių	0,60	0,503
Straipsniu internete	0,65	0,489
Seminarų	0,95	0,224
Kitų mokytojų patirties	0,65	0,489
Internetiniuose forumuose/ „Facebook“ grupėse	<u>0,35</u>	0,489
Pokalbių su tėvais	0,50	0,513

Vertinant duomenis matome, kad dažniausiai mokytojos informacijos apie vaikų auklėjimą gauna iš seminarų - vidurkis - $M = 0,95$, straipsnių internete ir kitų mokytojų patirties ($M = 0,65$), mokslinių straipsnių ($M = 0,60$), knygų ir žurnalų bei pokalbių su tėvais ($M = 0,50$), mažiausiai iš internetinių forumų/ „Facebook“ grupių ($M = 0,35$). Standartinis nuokrypis $SD = 0,224$ rodo, kad beveik visos respondentės vieningai įvertino šį šaltinį. Taigi, galime teigti, kad seminarai yra pagrindinis šaltinis iš kurių mokytojos gauna žinių apie vaikų ugdymą.

Apibendrinant galima teigti, kad pastebimos tendencijos, kad mokytojos daugiausiai žinių apie vaikų auklėjimą gauna iš seminarų, tačiau remiantis literatūra, seminarų tikslingumas dažnai nesusijęs su aktualiomis temomis. Čiparytės ir Bagdono (2018) atlikto tyrimo metu išaiškėjo, kad mokytojoms vis dar trūksta teorinių ir praktinių žinių darbe su agresyviais vaikais, o ugdymo įstaigoje skiriama per mažai dėmesio darbui su netinkamo elgesio vaikais, trūksta seminarų, psichologinio parengimo. Taip pat mokytojos gauna žinių iš kitų mokytojų patirties, straipsnių internete, rečiausiai naudojasi internetiniais forumais/ „Facebook“ grupėmis. Tėvai (globėjai) dažniausiai informacijos gauna iš kitų tėvų, pokalbių su mokytojais, knygų ir žurnalų, rečiausiai iš seminarų. Pastebima, kad vertinant tėvų (globėjų) šaltinių pasirinkimą pagal lytį matoma kad vyrų, kurie informacijos ieško moksliniuose šaltiniuose vidurkis, lyginant su moterų, yra didesnis, o moterys dažniau nei vyrai klausosi seminarų vaikų auklėjimo tema.

Kitu klausimu buvo siekta išsiaiškinti, ar respondentų nuomone jiems užtenka žinių apie vaikų auklėjimą. Tėvų atsakymų vidurkis $M = 1,86$, rodo, kad panašiai tiriamųjų sutinka ir nesutinka, kad turi pakankamai žinių. Vertinant mokytojų duomenis matome, atsakymų vidurkis $M = 1,50$, o tai rodo, kad didžioji dalis mokytojų teigia, kad joms užtenka žinių apie vaikų auklėjimą.

Apibendrinant pastebimos tendencija, kad mokytojoms užtenka žinių apie vaikų auklėjimą, kai tuo tarpu panašiai tėvų pasirenko atsakymus „taip“ ir „ne“.

Kitu klausimu buvo klausama, su kokiais iššūkiais susiduria auklėdami vaikus. Visa respondentų pateikta informacija sugrupuota į stambesnes grupes (kategorijas) ir suskaičiuoti sutampantys teiginiai. Išryškėjo du atskiri atsakymų tipai: pirmasis - su vaiku ir jo elgesiu susiję iššūkiai, antras - su tėvais ir jų elgesiu susiję iššūkiai. 11 lentelėje pateikiamos tėvų (globėjų) nuomonės apie tai, su kokiais iššūkiais jie susiduria auklėdami vaikus (pagal atsakymus į atvirą klausimą). 12 lentelėje pateikti mokytojų duomenys. Iššūkių keliantis elgesys apibūdinamas kaip: dažnai besikartojantis netinkamas elgesys, kai vaikas trikdo ugdymo procesą; sukelia grėsmes sau ir kitiems; trikdo, žaloja, kenkia tarpasmeniniams santykiams ir akademiniam procesams; kelia grėsmę savo ir kitų vystymuisi bendroje sistemoje; kenkia aplinkai finansiškai (Aksoy, 2020).

Dažniausi iššūkiai, susiję su vaiku ir jo elgesiu, anot tėvų (globėjų) yra: vaikų atsikalbinėjimas ir kaprizai (20 teiginių), vaikų prieštaraavimas ir neklausymas (18 teiginių) bei vaikų emocijų ir elgesio kontrolė (15 teiginių). Tai yra su vaikų elgesiu susiję iššūkiai, kurie tėvų (globėjų) nuomone pasireiškia atsikalbinėjimu, isterijomis, ožiais, nepaklusnumu, netinkamu elgesiu, prieštaraavimu, pykčio protrūkiais ir pan.

Analizuojant duomenis matome, kad tėvai rečiau susiduria su tokiais iššūkiais, kaip: vaikų nenoru mokytis ir motyvacijos nebuvimu bei raidos ypatumais ir vaiko savybėmis (po 6 teiginius). Ribų nebuvimas, anot respondentų nesukelia labai didelių iššūkių (5 teiginiai).

Mažiausiai respondentų susiduria su vaikų mitybos, miego, informacinių technologijų naudojimo iššūkiais, vaikų socializacijos problemomis, kai vaikas negeba susitarti ar dalintis žaislais. Kai kurie tėvai teigia, kad nesusiduria su vaikų auklėjimu susijusiais iššūkiais.

Pastebima, kad tėvai (globėjai) susiduria ne tik su vaiku ir jo elgesiu susijusiais iššūkiais, bet ir su jais pačiais ir jų elgesiu susijusiais iššūkiais. Respondentai pažymi, kad jiems trūksta kantrybės, sunku valdyti savo emocijas, kamuoja žema savivertė ir auklėjimo abejonės, slegia vaikystės traumos ar senų laikų požiūris. Tai rodo, kad tėvams svarbu ugdyti kantrybę, mokintis valdyti savo elgesį ir emocijas, didinti savivertę ir pasitikėjimą, peržengti vaikystės traumas ir senų laikų požiūrį.

11 lentelė. Tėvų su auklėjimu susiję iššūkiai

Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai	Iš viso teiginių
Kategorija: Su vaikais ir jų elgesiu susiję iššūkiai		
Vaikų atsikalbinėjimas, kaprizai	Atsikalbinėjimas [T9; T14; T17; T19; T23; T68]; su vaiko kaprizais [T32; T43; T62]; su vaiko zizimu, kad gauti ko jis nori [T19; T65; T80]; su isterijomis [T3; T20; T57]; ožiukais [T33; T47; T48; T67; T75].	20
Vaikų prieštaraavimas ir neklausymas	Vaiko paklusnumas [T20; T23; T26; T27; T28; T29; T31; T44; T60; T68; T73]; kai vaikas ignoruoja tai ką sakai [T24]; su vaikų netinkamu elgesiu [T12; T20; T26; T78]; vaikų prieštaraavimais [T19; T68].	18
Vaikų emocijų ir elgesio kontrolė	Vaikų netinkamo elgesio kontrolė [T12; T17; T51]; pykčio valdymas [T27]; pykčio protrūkiais, klykimu, rėkimu [T2; T5; T6; T21; T42]; mokymas įvardinti ir tinkamai išreikšti emocijas, savo emocijų atpažinimas ir išreikšimas [T7].	15
Vaikų mokymasis ir motyvacija, savarankiškumas	Nenoras mokintis [T17; T46]; kaip sudominti vaiką ir paskatinti jį mokytis skaityti, rašyti, skaičiuoti [T46]; kaip išmokyti ir skatinti tvarkytis savo daiktu [T10; T46; T58].	6
Vaikų raidos ypatumai, vaiko savybės	Normalūs raidos tarpsniai [T30]; 3 metų krizė [T63]; Su vaiko jautrumu [T47]; vaiko hiperaktyvumas [T13; T14; T71].	6
Ribų nebuvimas	Ribų nustatymo ir laikymosi [T7]; sunku kartais nustatyti ribas [T13; T52; T58; T64].	5
Nėra	Iššūkiu kol kas nėra [T53; T70; T72;].	3
Vaiko mitybos iššūkiai	maisto nevalgymas [T9; T37].	2
Technologijų naudojimas	Informacinių technologijų apribojimas [T11]; Išmaniosios technologijos [T45].	2
Vaikų socializacija	Žaislų dalijimasis būnant svečiuose [T38; T14].	2
Vaiko rutina ir miegas	Problemos su miegu [T62].	1
Kategorija: Su tėvais ir jų elgesiu susiję iššūkiai		
Tėvų kantrybės stoka	Su savo kantrybės trūkumu [T7; T16; T22; T25; T40; T50; T76;].	7
Tėvų emocijų valdymo iššūkiai	Suvaldyti emocijas [T4; T58]; nešaukti [T15; T18].	4
Tėvų savivertė ir auklėjimo abejonės	Tada pradėdi galvoti ar aš išvis moku auklėti [T24; T58]; Nežinojimas kaip elgtis tam tikrose situacijose [T55; T59].	4

Tėvų vaikystės traumos, senų laikų požiūris	Atpažinimas ar tai mano vaikystės traumos, ar netinkamas vaiko elgesys [T78]; Su pasenusiu aplinkos požiūriu į auklėjimą [T40;T68].	3
---	---	---

Dažniausi iššūkiai, susiję su vaiku ir jo elgesiu, anot respondentų yra: vaikų prieštaraivimas ir neklausymas (9 teiginiai), su tėvais susiję iššūkiai (6 teiginiai), tai tokie iššūkiai kaip: nuomonių skirtumai vaikų auklėjimo klausimais, perdėti reikalavimai mokytojoms, nepagarba ar net gi agresija iš tėvų pusės, nebendradarbiavimas, abejingumas. Taip pat iššūkių mokytojoms tampa ir ribos (4 teiginiai), jų nustatymas ir laikymasis. Pastebima, kad mokytojos pakankamai dažnai susiduria ir su iššūkiais ugdant specialiųjų poreikių vaikus arba su iššūkiais kilusiais dėl SUP vaikų elgesio (4 teiginiai).

12 lentelė. Mokytojų su auklėjimu susiję iššūkiai

Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai	Iš viso teiginių
Kategorija: Su vaikais ir jų elgesiu susiję iššūkiai		
Vaikų prieštaraivimas ir neklausymas	Su ignoravimu ir negirdėjimu [M2; M8]; su vaiku atsikalbinėjimais [M13; M16]; nenoru kažką daryti [M16;]; provokavimas [M1; M3;M8]; netinkamas elgesys [M10]	9
Ribos	Vaikai, neįaučiantys, neturintys ribų [M4,M6]; ribų nustatymas [M3;M12].	4
SUP vaikų ugdymas	Sunkumu būtent su SUP vaiku, nes jo elgesys provokuoja ir kitus vaikus [M1]; Sunkiau sekasi dirbti su spec. poreikių vaikais [M12; M15; M17].	4
Įvairūs	Įvairaus pobūdžio [M6]; gali priklausyti nuo vaiko amžiaus, charakterio [M12].	2
Agresija	Mušimasis [M8]; vaikų agresija [M18].	2
Ryšių nebuvimas	Su ryšių susidarymo [M5].	1
Kategorija: Su tėvais ir jų elgesiu susiję iššūkiai		
Bendradarbiavimo stoka	Kartais nesutampa mano ir tėvelių požiūris į vaikų auklėjimą [M7]; tėvų nebendradarbiavimas [M9; M11]; su tėvu abejingumu [M20].	4
Agresija	tėvų agresija [M19]; pasišaipymai [M19].	2

Analizuojant šį klausimą pastebima, kad tėvai (globėjai) susiduria su vaiku ir jo elgesio iššūkiais, bet taip pat ir su tėvų ir jų elgesio iššūkiais dažniausi iššūkiai, susiję su vaiku ir jo elgesiu yra: vaikų atsikalbinėjimas ir kaprizai, vaikų prieštaraivimas ir neklausymas bei vaikų emocijų ir elgesio kontrolė. Su pačiais tėvais (globėjais) ir jų elgesiu susiję iššūkiai dažniausiai, anot respondentų yra – kantrybės stoka, emocijų nuvaldymas, žema savivertė ir auklėjimo abejonės, vaikystės traumos ar senų laikų požiūris. Tam gali pagelbėti įgytos gilesnės žinios apie auklėjimą, pedagoginė ir psichologinė pagalba, nukreipta ne tik į netinkamo elgesio šalinimą, bet ir į naujų elgesio formų kūrimą, įvairūs kursai tėvystės įgūdžiams, seminarai (Šveplėnienė ir Radžiūkienė, 2013). Analizuojant mokytojų duomenis matome, kad mokytojos dažniausiai

susiduria su tokiais iššūkiais kaip: vaikų prieštaraavimas ir neklausymas, tėvų nepagarba, agresija, nebendradarbiavimas, ribų nesilaikymas, darbas su SUP vaikais.

Kitu klausimu buvo siekiama išsiaiškinti tėvų auklėjimo stilių. Baumrind (1971, 1985), laikomas auklėjimo stilių teorijos pradininkas, išskyrė tris tėvų auklėjimo stilius: autoritetingas, autoritarinį ir atlaidų, kiti autoriai dar prideda ir aplaidų auklėjimo stilių. Autoritetingas (nustato aiškias taisykles, paaiškina jų priežastis ir palaiko šiltus santykius su vaiku. Skatina vaiką būti atsakingu, savarankišku ir pasitikinčiu savimi.). Autoritarinis (nustato aiškias taisykles ir vaikas turi jų laikytis, kartais, siekiant vaiko paklusnumo taiko bausmes). Atlaidus (duoda vaikui daug laisvės, palaiko emocinį ryšį, tačiau mažai reikalauja atsakomybės ir neskiria griežtų taisyklių). Aplaidus (neįsitraukęs) (leidžia vaikai elgtis, kaip jam norisi, nenustato ribų ir/ar taisyklių).

Tėvų (globėjų) duomenys atskleidė, kad daugiausiai tėvų rinkosi autoritetingą auklėjimo stilių - 67,5 proc., 23,8 proc. tėvų vadovaujasi atlaidaus auklėjimo stiliaus principais. Pastebima, kad keli tėvai - 7,5 proc. auklėja autokratiškai. O vienas respondentas teigia, kad jo auklėjimo stilius atspindi aplaidų. Pastebėta, kad skirtumų tarp vyrų ir moterų grupių pagal tai, koks jų auklėjimo stilius nėra $\chi^2(3) = 1,670$, $p = 0,644$, $V = 0,144$ (nėra ryšio). Tarp amžiaus taip pat nebuvo ryšio nėra $\chi^2(6) = 6,293$, $p = 0,391$, $V = 0,198$ (nėra ryšio) (žr. 5 priedą).

Analizuojant tėvų auklėjimo stilių ir vaikų netinkamo elgesio apraiškas pastebima įdomių tendencijų. Siekiant giliau išnagrinėti duomenis sudaryta kryžminė lentelė (žr. 13 lentelę), kurioje matomas ryšys tarp auklėjimo stiliaus ir vaiko netinkamo elgesio. Kadangi aplaidų auklėjimo stilių pasirinko tik vienas informantas, dėl to su šiuo auklėjimo stiliumi susiję vidurkiai neanalizuojami. Naudojama vertinimo skalė nuo 1 („visada“) iki 5 („niekada“).

13 lentelė. Netinkamo vaikų elgesio ir auklėjimo stiliaus sąsajos

Elgesys	Auklėjimo stilius	M	SD
Fizinė agresija	Autoritetingas	3,94	0,878
	Autoritarinis	<u>3,17</u>	1,329
	Atlaidus	3,79	1,228
Žodinė agresija	Autoritetingas	3,70	1,057
	Autoritarinis	<u>2,83</u>	1,169
	Atlaidus	3,42	1,017
Ignoravimas	Autoritetingas	3,57	1,075
	Autoritarinis	<u>2,33</u>	1,033
	Atlaidus	3,53	1,172
Melavimas	Autoritetingas	4,13	0,778
	Autoritarinis	<u>2,83</u>	1,169
	Atlaidus	4,00	0,745
Impulsyvumas	Autoritetingas	3,37	0,996
	Autoritarinis	<u>3,00</u>	1,549
	Atlaidus	3,16	1,344

Empatijos nebuvimas	Autoritetingas	4,11	0,883
	Autoritarinis	<u>3,17</u>	1,722
	Atlaidus	4,05	1,026
Taisyklių laužymas	Autoritetingas	3,30	0,743
	Autoritarinis	<u>2,17</u>	1,169
	Atlaidus	2,95	0,780
Pyktis/pykčio prieuoliai	Autoritetingas	3,48	0,926
	Autoritarinis	<u>2,67</u>	1,211
	Atlaidus	3,21	1,032
Uždrausto elgesio tyčinis demonstravimas	Autoritetingas	3,87	0,953
	Autoritarinis	<u>2,83</u>	1,472
	Atlaidus	3,58	1,071

Rezultatai rodo, kad autoritarinis auklėjimo stilius susijęs su netinkamomis vaikų elgesio apraiškomis, tokiomis kaip: fizinė ir žodinė agresija, ignoravimas, melavimas, impulsyvumas, empatijos nebuvimas, taisyklių laužymas, pyktis ir jo prieuoliai, uždrausto elgesio tyčinis demonstravimas. Tai rodo, kad į vaikus nukreipti autoritariniai metodai neigiamai veikia vaiko elgesį. Atkočienės (2018), Gul ir kiti, (2023), Vyšniauskytė-Rimkienės ir Matulevičiūtės (2016), teigimu, autoritarinius tėvus turintys vaikai, nesugeba savarankiškai mąstyti ir veikti, nespasitiki savo jėgomis. Šis auklėjimo stilius riboja vaiko savarankiškumą ir iniciatyvą. Vaikai turi daugiau elgesio ir bendravimo problemų, dažnai pasireiškia agresyvus elgesys. Atlikus duomenų reikšmingumo testą pastebėta, kad kai kurie duomenys yra statistiškai reikšmingi (žr. 6 priedą). Jei p reikšmė yra mažesnė už 0,05, galime teigti, kad duomenys yra statistiškai reikšmingi. Tyrimas atskleidė, kad reikšmingi, su auklėjimo stiliumi ir vaiko netinkamu elgesiu susiję, yra šie duomenys: ignoravimas ($F = 2,922$, $p = 0,039$), melavimas ($F = 5,210$, $p = 0,003$), empatijos nebuvimas: ($F = 2,997$, $p = 0,036$), taisyklių laužymas ($F = 4,819$, $p = 0,004$), pyktis ir pykčio prieuoliai ($F = 3,371$, $p = 0,023$), uždrausto elgesio tyčinis demonstravimas ($F = 2,943$, $p = 0,038$)

Vertinant tėvų (globėjų) atsakymus, pastebima, kad daugiausiai tėvų auklėja autoritetingo stiliaus pagrindu, dvigubai mažiau – atlaidžiu, mažiausia autokratiškai ir mažiausiai, aplaidžiai. Pastebėta, kad auklėjimo stilius daro reikšmingą poveikį vaiko elgesiui, autokratiškai auklėjantys tėvai dažniau susiduria su elgesio iššūkiais, ypač tai reikšminga kalbant apie taisyklių laužymą, melavimą, empatijos stoką. Tačiau, statistiškai nereikšminga fizinės ir žodinės agresijos ir impulsyvumo atžvelgiu. Daraškevičienės (2018) teigimu, netinkamam vaiko elgesiui reikšmės turi ne tik prieš jį nukreipta tėvų agresija, bet ir netinkami ugdymo šeimoje modeliai.

Visos mokytojos teigė, kad jų auklėjimo stilius yra autoritetingas.

Kitu klausimu siekta išsiaiškinti koks yra tikrasis respondentų auklėjimo stiliaus vidurkis, nes, anot Kuppens et al. (2019), auklėjimo stiliai nėra statiški, jie keičiasi priklausomai nuo įvairių faktorių: vaiko amžiaus, emocinės vaikų ir tėvų ar mokytojų būsenos, patirties ir pan.

Vertinimo skalė nuo 1 („visiškai nesutinku“) iki 5 („visiškai sutinku“). Respondentų atsakymų vidurkiai pateikti 14 ir 15 lentelėse.

Aukščiausi rezultatai rodo, kad tėvai (globėjai) labiausiai naudoja autoritetinį auklėjimo stilių ($M = 4,17$), rečiau - atlaidų ($M = 3,95$), rečiausiai autoritarinį ($M = 2,59$) ir aplaidų ($M = 1,86$). Iš rezultatų pateiktų ankstesniame klausime ir šiame matome, kad nuomonės sutampa pakankamai gerai, tik pastebima, kad tarp autoritetinio ir atlaidaus stiliaus matoma mažesnė atskirtis, o tai rodo, kad autoritetinis ir atlaidus auklėjimo stiliai eina greta ir vienas kitą papildo.

14 lentelė. Tėvų auklėjimo stiliaus vidurkiai

Teiginiai	M	SD
Autoritarinis stilius		
Nustatau aiškias taisykles ir nuolat stebiu, kad vaikas jų laikytųsi	3,39	0,819
Tikiu, kad griežtos bausmės yra būtinos vaikui išmokyti tinkamo elgesio	2,08	1,167
Esu griežtas/ta ir nesileidžiu į kompromisus dėl elgesio taisyklių	2,31	0,936
Bendras:	<u>2,5917</u>	<u>0,67708</u>
Autoritetinis stilius		
Manau, kad vaiko elgesį reikia reguliuoti naudojant tiek pagyrimus, tiek pasekmes	4,11	0,795
Stengiuosi su vaiku kalbėtis ir paaiškinti, kodėl tam tikras elgesys yra netinkamas	4,41	0,822
Suteikiu vaikui laisvę ir pasitikėjimą, tačiau nustatau ribas	4,00	0,827
Bendras:	<u>4,1750</u>	<u>0,67291</u>
Atlaidus		
Nustatau taisykles ir ribas, tačiau jos yra lanksčios	3,62	0,891
Leidžiu vaikui išreikšti savo emocijas ir nuomonę, net jei nesutinku su juo	4,07	0,883
Leidžiu vaikui rinktis ir visada esu pasiruošęs/usi padėti ir palaikyti	4,17	0,911
Bendras:	<u>3,9583</u>	<u>0,73562</u>
Aplaidus		
Neskiriu daug dėmesio vaiko elgesiui ar emocijoms, nes man atrodo, kad jis pats sugebės susitvarkyti	1,56	0,884
Nenustatau taisyklių ir nesistengiu užtikrinti, kad vaikas jų laikytųsi	1,81	0,982
Nesirūpinu, ar vaikas laikosi taisyklių, nes man svarbiau, kad jis jaustųsi laimingas	2,22	0,927
Bendras:	<u>1,8667</u>	<u>0,73222</u>

Aukščiausi rezultatai rodo, kad mokytojos labiausiai naudoja autoritetinį auklėjimo stilių ($M = 4,4167$), rečiau - atlaidų ($M = 4,1500$), autoritarinį ($M = 2,6667$), rečiausiai aplaidų ($M = 1,8167$). Iš rezultatų pateiktų ankstesniame klausime ir šiame matome, kad nors ir visos mokytojos pasirinko auklėjančios pagal autoritetinį auklėjimo stilių, tačiau jų vaikų elgesio valdyme matyti taip pat ir kitų auklėjimo stilių bruožai. Kaip matome iš atsakymų dažniausiai mokytojos: stengiasi su vaiku kalbėtis ir paaiškinti, kodėl tam tikras elgesys yra netinkamas ($M = 4,55$), suteikia vaikui laisvę ir pasitikėjimą, tačiau nustato ribas ($M = 4,40$), mano kad vaiko elgesį reikia reguliuoti naudojant tiek pagyrimus, tiek pasekmes ($M = 4,30$) (visi šie teiginiai atspindi autoritetinį auklėjimo stilių). Rečiausiai mokytojos teigia neskiriančios daug dėmesio

vaiko elgesiui ar emocijoms, nes mano, kad vaikai patys sugebės susitvarkyti ($M = 1,55$), teiginiui „nenustatau taisyklių ir nesistengiu užtikrinti, kad vaikas jų laikytųsi“ mokytojos taip pat nepitaria ($M = 1,60$). Teiginio „Tikiu, kad griežtos bausmės yra būtinos vaikui išmokyti tinkamo elgesio“ vidurkis $M = 1,90$, reiškia, kad respondentės nesutinka, kad griežtos bausmės yra būtinos siekiant tinkamo vaikų elgesio.

15 lentelė. Mokytojų auklėjimo stiliaus vidurkiai

Teiginiai	M	SD
Autoritarinis stilius		
Nustatau aiškias taisykles ir nuolat stebiu, kad vaikas jų laikytųsi	3,70	0,979
Tikiu, kad griežtos bausmės yra būtinos vaikui išmokyti tinkamo elgesio	1,90	1,210
Esu griežtas/ta ir nesileidžiu į kompromisus dėl elgesio taisyklių	2,40	1,231
Bendras:	2,6667	0,65784
Autoritetinis stilius		
Manau, kad vaiko elgesį reikia reguliuoti naudojant tiek pagyrimus, tiek pasekmes	4,30	0,801
Stengiuosi su vaiku kalbėtis ir paaiškinti, kodėl tam tikras elgesys yra netinkamas	4,55	0,605
Suteikiu vaikui laisvę ir pasitikėjimą, tačiau nustatau ribas	4,40	0,598
Bendras:	4,4167	0,51725
Atlaidus		
Nustatau taisykles ir ribas, tačiau jos yra lanksčios	3,95	0,945
Leidžiu vaikui išreikšti savo emocijas ir nuomonę, net jei nesutinku su juo	4,25	0,639
Leidžiu vaikui rinktis ir visada esu pasiruošęs/usi padėti ir palaikyti	4,25	0,639
Bendras:	4,1500	0,46485
Aplaidus		
Neskiriu daug dėmesio vaiko elgesiui ar emocijoms, nes man atrodo, kad jis pats sugebės susitvarkyti	1,55	0,826
Nenustatau taisyklių ir nesistengiu užtikrinti, kad vaikas jų laikytųsi	1,60	0,681
Nesirūpinu, ar vaikas laikosi taisyklių, nes man svarbiau, kad jis jaustųsi laimingas	2,30	1,218
Bendras:	1,8167	0,76824

Iš rezultatų pateiktų ankstesniame klausime ir šiame matome, kad tėvų (globėjų) nuomonės sutampa pakankamai gerai, kalbant apie auklėjimo stilius, tik pastebima, kad tarp autoritetinio ir atlaidaus stiliaus matoma mažesnė atskirtis, o tai rodo, kad autoritetinis ir atlaidus auklėjimo stiliai eina greta ir vienas kitą papildo. Mokytojų atsakymai rodo, kad mokytojos labiausiai naudoja autoritetinį auklėjimo stilių rečiau, bet panašiai – atlaidų, rečiausiai autoritarinį ir aplaidų. Mokytojoms darbe svarbu vaikams paaiškinti, kodėl tam tikras elgesys yra netinkamas, suteikti vaikams laisvę, tačiau nepamiršti ribų ir susitarimų bei vaiko elgesio valdyme taikyti tiek paskatinimus tiek pasekmes.

2.4.2. Ikimokyklinio amžiaus vaikų netinkamo elgesio raiška ir elgesio valdymas

Šiame skyrelyje siekta išsiaiškinti su kokiomis elgesio raiškomis dažniausiai susiduria respondentai, kaip dažnai susiduria su netinkamu vaikų elgesiu, dėl kokių priežasčių, jų nuomone, tai vyksta, kokius metodus (pozityvius ir neigiamus) naudoja respondentai valdydami vaiko elgesį bei kokiais būdais skatina vaikus.

Pirmuoju klausimu šiame bloke buvo siekta išsiaiškinti, kaip dažnai tėvai (globėjai) bei mokytojos susiduria su netinkamo elgesio apraiškomis. Tėvų (globėjų) atsakymų vidurkis $M = 3,52$, o tai rodo, kad respondentai susiduria su netinkamu vaikų elgesiu kartais (kartą per mėnesį) bei dažnai (kartą savaitėje). Standartinis nuokrypis (SD) - 1,136 rodo, kad atsakymai susiskirstę arčiau vidurkio. Mokytojų atsakymų vidurkis $M = 4,30$, o tai rodo, kad respondentės susiduria su netinkamu vaikų elgesiu dažnai (kartą savaitėje) bei labai dažnai (kasdien). Standartinis nuokrypis - 1,174 rodo, kad atsakymai labai įvairios variacijos tai gali reikšti, kad dalis mokytojų visgi atsakė, kad susiduria retai arba labai retai.

Pastebima tendenciją, kad su netinkamu vaikų elgesiu susiduriama beveik kasdien ikimokyklinio ugdymo įstaigoje ir vieną kart ar rečiau savaitėje namuose.

Kitu klausimu buvo siekiama išsiaiškinti su kokiomis vaikų elgesio apraiškomis respondentai susiduria dažniausiai tėvų (globėjų) duomenys pateikti 16 lentelėje, mokytojų - 17. Vertinimo skalė nuo 1 („visada“) iki 5 („niekada“). Elgesys sugrupuotas taip: agresyvumas ir impulsyvumas, emocijos ir jų reguliavimo problemos, socialinių normų problemos, somatinės problemos. „Probleminis elgesys – tai elgesys, kuris sumažina vaiko galimybes siekti socialiai svarbių gyvenimo tikslų, riboja galimybes gauti socialinį palaikymą ir pastiprinimą, todėl vaikas dažniau susiduria su socialiniu nepritirimu, atskirtimi ir izoliacija visuomenėje“ (Steponėnienė ir Šiekštelytė-Valkerienė, 2023 p. 23).

16 lentelė. **Vaikų elgesio raiškos namuose**

Teiginiai	M	SD
Agresyvumas ir impulsyvumas		
Fizinė agresija (mušasi, spardo, kanda ir pan.)	3,83	1,028
Žodinė agresija (šaukimas, užgauliojimas ir pan.)	3,55	1,078
Impulsyvumas (greitai, neapgalvotai priima sprendimus ir juos dažniausiai įgyvendina, yra emocionalus, sunkiai save valdantis)	<u>3,28</u>	<u>1,125</u>
Pyktis, pykčio priepuoliai	<u>3,32</u>	1,016
Taisyklių laužymas	<u>3,11</u>	0,842
Uždrausto elgesio tyčinis demonstravimas	3,70	1,060
Emocijos ir jų reguliavimo problemos		
Nerimas	3,88	1,023
Empatiškumo nebuvimas (negeba įsijausti ir suprasti kito asmens jausmų, nesupranta kitų elgesio priežasčių, gali pasireikšti kitų asmenų poreikių ignoravimu)	<u>4,00</u>	1,031
Uždarumas/atsiribojimas	<u>4,03</u>	0,993

Socialinių normų problemos		
Ignoravimas	3,45	<u>1,135</u>
Melavimas	3,99	0,864
Paklusnumas	<u>2,36</u>	0,846
Somatinės problemos		
Mitybos problemos	3,93	1,041
Miego sutrikimai	3,94	1,060
Galvos skausmai	<u>4,60</u>	<u>0,722</u>
Pilvo skausmai	<u>4,12</u>	1,023

Tėvų (globėjų) rezultatai rodo, kad rečiausiai pasitaikančios problemos yra: galvos skausmai ($M = 4,6$), pilvo skausmai ($M = 4,12$), uždarumas/atsiribojimas ($M = 4,03$) empatijos nebuvimas ($M = 4$). Dažniausiai: paklusnumas ($M = 2,36$). Šis atsakymas rodo, kad respondentai teigia, kad dažniausiai vaikų elgesys problemų nesudaro. Rečiau, bet vis tiek dažnai pasireiškia šie veiksniai: taisyklių laužymas ($M = 3,11$), impulsyvumas ($M = 3,28$), pyktis/pykčio priepuoliai ($M = 3,32$), ignoravimas ($M = 3,45$). Kuo didesnis standartinis nuokrypis, tuo labiau skiriasi respondentų atsakymai. $SD = 0,722$ rodo, kad respondentų nuomonė labai vieninga, o didžiausi nuokrypiai ($SD = 1,135$; $SD = 1,125$) rodo, kad respondentų atsakymai yra pasiskirstę labai plačiai, dalis respondentų elgesį pastebi „visada“, o kiti „niekada“.

17 lentelė. Vaikų elgesio raiškos ikimokyklinio ugdymo įstaigoje

Teiginiai	M	SD
Agresyvumas ir impulsyvumas		
Fizinė agresija (mušasi, spardo, kanda ir pan.)	<u>2,70</u>	1,261
Žodinė agresija (šaukimas, užgauliojimas ir pan.)	<u>2,80</u>	1,152
Impulsyvumas (greitai, neapgalvotai priima sprendimus ir juos dažniausiai įgyvendina, yra emocionalus, sunkiai save valdantis)	<u>2,60</u>	0,940
Pyktis, pykčio priepuoliai	2,95	0,945
Taisyklių laužymas	<u>2,50</u>	0,827
Uždrausto elgesio tyčinis demonstravimas	3,00	1,298
Emocijos ir jų reguliavimo problemos		
Nerimas	3,40	1,142
Empatiškumo nebuvimas (negeba įsijausti ir suprasti kito asmens jausmų, nesupranta kitų elgesio priežasčių, gali pasireikšti kitų asmenų poreikių ignoravimu)	3,30	1,031
Uždarumas/atsiribojimas	<u>3,40</u>	1,046
Socialinių normų problemos		
Ignoravimas	<u>2,75</u>	1,020
Melavimas	3,05	1,099
Paklusnumas	<u>2,65</u>	0,875
Somatinės problemos		
Mitybos problemos	3,15	1,137
Miego sutrikimai	<u>3,65</u>	0,933

Galvos skausmai	4,05	1,050
Pilvo skausmai	3,75	1,020

Mokytojų rezultatai rodo, kad rečiausiai pasitaikančios problemos: galvos skausmai ($M = 4,05$), pilvo skausmai ($M = 3,75$), miego sutrikimai ($M = 3,65$), uždarumas/atsiribojimas ($M = 3,40$). Dažniausiai respondentės susiduria su tokiais iššūkiais, kaip: taisyklių laužymas ($M = 2,50$), impulsyvumas ($M = 2,60$). Pastebima, kad teiginys apie paklusnumą taip pat turi mažą vidurkį ($M = 2,65$). Šis atsakymas rodo, kad respondenčių teigimu, dažniausiai vaikų elgesys problemų nesudaro. Rečiau, bet vis tiek dažnai pasireiškia šie veiksniai: fizinė agresija ($M = 2,70$), ignoravimas ($M = 2,75$), žodinė agresija ($M = 2,80$).

Kuo didesnis standartinis nuokrypis, tuo labiau skiriasi respondentų atsakymai. $SD = 0,933$ rodo, kad respondentų nuomonė labai vieninga, o didžiausi nuokrypis ($SD = 1,298$) rodo, kad respondentų atsakymai yra pasiskirstę labai plačiai, dalis respondentų elgesį pastebi „visada“, o kiti „niekada“.

Anot Aksoy, (2020), *netinkamas elgesys pasireiškia: iššaukiančiu elgesiu, šaukimu, agresija nukreipta prieš save ir kitus, daiktų mėtymu, mušimusi, ignoravimu, susitarimų nesilaikymu, nenoru atlikti savo pareigas, nepagarba kitam, nesidalinimas daiktais ir pan. Tėvų (globėjų) teigimu, rečiausiai pasitaikančios problemos yra: galvos, pilvo skausmai, uždarumas/atsiribojimas, empatijos nebuvimas. Dažniausiai: paklusnumas (šis atsakymas rodo, kad respondentai teigia, kad dažniausiai vaikų elgesys problemų nesudaro), dažnai pasireiškia šie veiksniai: taisyklių laužymas, impulsyvumas, pyktis/pykčio priepuoliai, ignoravimas. Mokytojų rezultatai rodo, kad rečiausiai pasitaikančios problemos: galvos, pilvo skausmai, miego sutrikimai, uždarumas/atsiribojimas. Dažniausiai respondentės susiduria su tokiais iššūkiais, kaip: taisyklių laužymas, impulsyvumas. Pastebima, kad teiginys apie paklusnumą taip pat turi mažą vidurkį, o tai rodo, kad respondenčių teigimu, dažniausiai vaikų elgesys problemų nesudaro. Rečiau, bet vis tiek dažnai pasireiškia šie veiksniai: fizinė agresija, ignoravimas, žodinė agresija.*

Atviru klausimu buvo respondentų teirautasi, dėl kokių priežasčių, jų nuomone kyla netinkamas vaikų elgesys. Tėvų (globėjų) duomenys pateikti 18 lentelėje, mokytojų – 19.

Tėvų (globėjų) nuomonės pasiskirstė į šias kategorijas: poreikių neatliepimas, draugų/šeimos ir aplinkos įtaka, dėmesio stoka, kažko negavimas, nesusikalbėjimas, ryšio nebuvimas, emocijų valdymas ir kontrolė, problemų sprendimas, taisyklės/ribos, nenoras laikytis taisyklių, atlikti pareigas, asmenybė ir savarankiškumas, kalbos nebuvimas, technologijos, netinkamas tėvų pavyzdys, rutinos nebuvimas, užimtumo nebuvimas, skirtingas auklėjimas ir kiti.

Daugiausiai tėvų (globėjų) teigia, kad netinkamas elgesys kyla iš nepatenkintų poreikių (miego, nuovargio ir kt.) (21 teiginių), netinkamos kitų įtakos (14 teiginių), dėmesio stokos (12 teiginių), kai negauna kažko, ko tuo metu labai nori (12 teiginių), kai nėra ryšio santykiuose (9 teiginiai) bei vaikai stokoja emocijų ir elgesio valdymo įgūdžių (8 teiginiai), neturi taisyklių ir ribų (8 teiginiai). Kiti svarbios, bet mažai paminėtos priežastys: kalbos nebuvimas (3 teiginiai), technologijos (3 teiginiai), netinkamo tėvų pavyzdžio, rutinos nebuvimo, mažo užimtumo.

18 lentelė. Priežastys, dėl kurių kyla netinkamas vaikų elgesys. Tėvų nuomonė

Kategorija	Pagrindžiantys teiginiai	Iš viso teiginių
Poreikių neatliepimas (poreikiai, miegas, nuovargis, alkis)	Dėl vaiko poreikių neatliepimo [T7; T15; T17; T20; T44; T77]; kai būna pervargęs [T4; T13; T52; T65; T77]; poilsio trūkumo [T7; T14; T58; T59; T80]; alkis [T2; T15; T51; T55; T77].	21
Draugų/šeimos ir aplinkos įtaka	Draugų įtaka [T14; T17; T33; T34; T45]; aplinka [T3; T66]; kitų vaikų elgesio pavyzdžiai [T15; T28; T45; T55; T69; T71]; pavydas mažesnei sėsei [T5].	14
Dėmesio stoka	Nes nori atkreipti dėmesį į save [T4; T9; T25; T26; T33; T62]; dėl dėmesio trūkumo [T2; T7; T19; T45; T47; T76].	12
Kažko negavimas	Kai kažko negauna [T7; T9; T18; T33; T45; T46; T78]; dėl jo norų neįgyvendinimo [T14; T19; T20; T32; T75].	12
Nesusikalbėjimas, ryšio nebuvimas	Kai vaikas lieka nesuprastas ir neišklaustas [T7; T13; T17; T18]; nesusikalbėjimo [T7; T51]; ryšio nebuvimo [T2; T60].	9
Emocijų valdymas ir kontrolė, problemų sprendimas	Impulsyvumas [T5; T61]; kai vaikui vienu metu sukiyla daug skirtingų emocijų ir sunku jas suprasti bei suvaldyti [T6; T18; T29]; Nes nemoka dar spręsti iškilusių problemų [T3; T17; T57].	8
Taisyklės/ribos	Dėl nežinojimo tikslų ribų [T5; T7; T20; T27; T44]; ribų nenustatymas [T15; T17]; taisyklių neapibrėžtumas [T12].	8
Kiti	Sunku pasakyti [T55; T4]; Norėčiau ir pati žinoti [T13; T88].	4
Nenoras laikytis taisyklių, atlikti pareigas	Pyksta, kai reikia laikytis taisyklių, ypač jei nežino/nesupranta kodėl, nes turi daryti tai, ką reikia, o ne ką vaikas nori [T17; T24]; nenori laikytis nustatytų taisyklių [T2; T80].	4
Asmenybė ir savarankiškumas	Dėl asmenybės formavimosi [T5]; per didelis savarankiškumo jausmas [T47].	3
Kalbos nebuvimas	Kadangi vaikas dar mažas ir nemoka pilnai kalbėti, todėl išreiškia viską emocijomis ir veiksmais [T9]; neviska moka pasakyti [T58].	3
Technologijos	Dėl technologijų [T14]; per daug laiko prie ekranų [T3; T74].	3
Netinkamas tėvų pavyzdys	Iš blogo tėvų pavyzdžio [T25].	2
Rutinos nebuvimas	nereguliarus darželio lankymas [T18].	1
Mažas užimtumas	Veiklos stokos [T10].	1
Skirtingas auklėjimas	Manau kad mes su vyru skirtingai auklėjame todėl vaikai nežino kaip elgtis [T13].	1

Dažniausiai, mokytojų teigimu, netinkamas elgesys kyla iš šeimos ir auklėjimo (tėvų auklėjimo klaidos, laisvė namuose, tėvų laiko vaikams neskylimas, išlepimas) (8 teiginiai), nepatenkintų poreikių (miegas, poilsis, maistas) (7 teiginiai), emocinės vaiko būklės ir sveikatos (7 teiginiai), netinkamos kitų įtakos (aplinka ir bendraamžiai) (6 teiginiai), dėmesio/meilės stokos (5 teiginiai). Mažiau reikšmingos priežastys yra: griežtos taisyklės ir ribos arba jų nebuvimas, socialinių įgūdžių stoka, įvairūs dirgikliai, ugdymo sąlygos (didelis vaikų skaičius grupėje, mokytojų komandinio darbo nebuvimas).

19 lentelė. Priežastys, dėl kurių kyla netinkamas vaikų elgesys. Mokytojų nuomonė

Kategorija	Pagrindžiantys teiginiai	Iš viso teiginių
Šeima ir auklėjimas	Tėvų auklėjimo klaidos [M5; M13; M16]; visiška laisvė namuose [M20]; nėra tėvų įdirbio, tėvai užsiėmę, neturi laiko ugdyti vaikui [M11; M15]; išlepimo [M1; M10].	8
Nepatenkinti vaiko poreikiai	Dėl nuovargio [M1]; dėl alkio [M6]; nepatenkintų poreikių [M1; M4; M11, M18]; neišsimiegojimo naktį [M14].	7
Emocinė vaiko būklė ir sveikata	Dėl vaiko emocinės būklės [M5; M8; M17]; vaikų sveikatos sutrikimai [M5]; nuotaikų kaita [M2; M7]; vaiko emocinė būsena [M18].	7
Aplinka ir bendraamžiai	Aplinka [M5]; jei vaikas mato netinkamą elgesį aplinkoje jis gali jį kopijuoti [M15]; kitų vaikų netinkamas elgesys [M12]; Tarpusavio santykiai su bendraamžiais [M7; M8; M19].	6
Dėmesio/ meilės trūkumas	Dėmesio trūkumas [M7; M8; M12]; meilės [M3; M18].	5
Taisyklės ir ribos	Dėl per griežtų taisyklių bei ribų, arba visiško jų nebuvimo [M10, M18]; per didelis spaudimas ar taisyklių nebuvimas gali skatinti priešingą reakciją [M14].	3
Socialinių įgūdžių trūkumas	Dėl nenoro dalintis žaislais [M4]; vaikas nori būti visada pirmas, lyderiauti [M1]; dėl negebėjimo susitarti [M7].	3
Dirgikliai	Dėl tam tikrų dirgiklių [M7]; jei vaikas turi SUP jam yra sunkiau adaptuotis įprastoje aplinkoje nes joje per daug dirgiklių [M17].	2
Ugdymo sąlygos	Dėl per didelio vaikų skaičiaus grupėje [M17]; komandinio darbo nebuvimas [M8].	2

Netinkamą vaikų elgesį sukeliantys bruožai laikomi šie: tėvų ar mokytojų agresija nukreipta į vaiką ar kitą, konfliktiški tėvų tarpusavio santykiai, tėvų užimtumas, vaikų poreikių nepatenkinimas, vaikų apleistumas, tarpusavio santykių nebuvimas, nepilna šeima, šeimos socialinė padėtis (Gudžinskienė ir Burvytė, 2017). Čiparytė ir Bagdonas, (2018) išskiria kad netinkamas, agresyvus vaikų elgesys kyla iš: nesirūpimo vaiku, priežiūros, dėmesio stokos, taip pat jei tėvai turi psichologinių problemų, žalingų įpročių, kai nėra aiškių ribų, vaikai per mažai laiko praleidžia gryname ore, neturi galimybės išsižaisti, taip pat tokio elgesio išmoksima iš aplinkos. Daugiausiai tėvų (globėjų) teigia, kad netinkamas elgesys kyla iš nepatenkintų poreikių (miego, nuovargio ir kt.), netinkamos kitų įtakos, dėmesio stokos, kai negauna kažko, ko tuo metu labai nori, kai nėra ryšio santykiuose, kai vaikai stokoja emocijų ir elgesio valdymo įgūdžių, neturi taisyklių ir ribų. Dažniausiai, mokytojų teigimu, netinkamas elgesys kyla iš šeimos ir auklėjimo, nepatenkintų poreikių, emocinės vaiko būklės ir sveikatos, netinkamos kitų įtakos, dėmesio/meilės stokos. Mažiau reikšmingos priežastys yra: griežtos taisyklės ir ribos arba jų nebuvimas, socialinių įgūdžių stoka, įvairūs dirgikliai, ugdymo sąlygos (didelis vaikų skaičius grupėje, mokytojų komandinio darbo nebuvimas).

Kitu klausimu buvo siekiama sužinoti kokius metodus (pozityvius ir negatyvius) tėvai (globėjai) ir mokytojai naudoja dažniausiai. Gauti duomenys apie metodus suskirstyti į dvi

kategorijas: pozityvūs metodai ir negatyvūs. Vertinimo skalė nuo 1 („visada“) iki 5 („niekada“) (žr. 15 lentelę). Tėvų (globėjų) duomenys pateikti 20 lentelėje, mokytojų – 21.

20 lentelė. **Pozityvūs ir negatyvūs vaikų elgesio valdymo metodai, kuriuos naudoja tėvai (globėjai)**

	N	SD	Skewness	Kurtosis
Pozityvūs metodai				
Kartu nusistatome taisykles/susitarimus	2,12	0,96	0,890	0,375
Mokau vaiką empatijos	2,30	1,297	0,884	-0,229
Mokau vaikus socialinių įgūdžių, bendravimo taisyklių, normų	<u>1,59</u>	0,706	1,230	1,800
Ramiai, kantriai paaiškinu vaikui, kodėl jo elgesys yra netinkamas	<u>1,90</u>	0,756	0,709	0,585
Taikau pozityvu pastiprinimą (pagyrimai, apdovanojimais ir pan.), skatindamas/a vaiko pozityvu elgesį	<u>1,96</u>	0,906	0,912	0,775
Skatinu vaiką elgtis gerai rodydamas savo pavyzdį	<u>1,70</u>	0,863	<u>1,599</u>	<u>3,600</u>
Išsiaiškiname vaiko elgesio priežastis ir kartu su vaiku nusprendžiame kaip elgtis	2,24	0,931	0,565	0,012
Rodau vaikams empatiją skatindamas/a išsakyti savo jausmus, išsipasakoti	1,94	1,023	1,291	1,516
Vaikui akcentuoju, kad netinkamas tik jo elgesys, o ne pats vaikas	1,96	1,130	1,209	0,804
Negatyvūs metodai				
Ignoruoju netinkama elgesį	<u>3,86</u>	<u>1,177</u>	<u>-0,872</u>	<u>0,056</u>
Taikau fizinės bausmės	<u>4,75</u>	0,684	<u>-3,038</u>	<u>8,887</u>
Pasakau griežta žodine pastaba	2,51	1,019	0,739	0,394
Emociškai atstumi, jei vaikas kažką padaro netinkamo	<u>4,46</u>	0,762	-1,366	1,361
Taikau bausmės, jei vaikas nesilaiko elgesio normų	4,00	1,102	-0,814	-0,232
Kalbu pakeltu tonu	3,23	0,954	-0,022	-0,034
Prašau vaiko nueiti kitur, pabūti vienam	3,60	1,132	-0,443	-0,457
Nusistatau griežtas taisykles ir vaikas turi jų laikytis	3,54	1,067	-0,196	-0,691
Išsiaiškinu vaiko elgesio priežastis ir nusprendžiu pasekmes;	2,94	1,162	-0,025	-0,813

Kaip matome iš pateiktų atsakymų tėvai (globėjai) dažniausiai naudojami pozityviais elgesio valdymo metodais. Dažniausiai tai yra: socialinių įgūdžių mokymas ($M = 1,59$), tinkamo pavyzdžio rodymas ($M = 1,70$), ramus, kantrus aiškinimas, kodėl vaiko elgesys yra netinkamas ($M = 1,90$), empatiškas bendravimas skatinant išsipasakoti, parodyti savo jausmus ($M = 1,94$), akcentavimas, kad netinkamas tik vaiko elgesys, o ne pats vaikas ir pozityvaus elgesio pastiprinimas ($M = 1,96$). Rečiausiai naudojami: empatijos mokymas ($M = 2,30$). Kalbant apie negatyvius metodus, pastebima, kad jie naudojami daug rečiau, nei pozityvūs. Analizuojant respondentų atsakymus matome, kad dažniausiai naudojama: žodinė pastaba ($M = 2,51$), elgesio priežasties nustatymas ir pasekmės sugalvojimas ($M = 2,94$), kalbėjimas pakeltu tonu ($M = 3,23$). Rečiausiai: fizinės bausmės ($M = 4,75$), emocinis atstūmimas, jei vaikas padaro kažką netinkamai ($M = 4,46$), bausmės (ne fizinės) ($M = 4,00$). Giliau panagrinėjus duomenis,

neigiamas Skewness -3,038 rodo, kad respondentai nesinaudoja bausmėmis, o 1,599 rodo, kad daugiausiai respondentų rinkosi dažniau skatinantys gerą vaikų elgesį savo pavyzdžiu. Kurtosis pabrėžia tą patį. 8.887 labai didelį atsakymų koncentravimą apie žemesnius įvertinimus (bausmės). 3.600 turi aukštą Kurtosis reikšmę, rodo, kad dauguma respondentų nurodo, kad tai taiko dažnai (elgesį skatina savo pavyzdžiu).

Nustatyti pozityvių ir negatyvių metodų vidurkiai ir standartiniai nuokrypiai. Pozityvūs metodai: vidurkis $M = 1,9681$, standartinis nuokrypis $SD = 0,55603$, negatyvūs metodai: vidurkis $M = 3,6542$, standartinis nuokrypis $SD = 0,52056$. Vidurkiai rodo, kad pozityvūs metodai taikomi dažnai ir visada, dėl to galime teigti, kad dauguma respondentų aktyviai naudoja pozityvius metodus, mažas standartinis nuokrypis rodo, kad atsakymai mažai skyrėsi nuo vidutinės reikšmės ir dauguma respondentų dažnai ir visada taiko šiuos metodus. Negatyvūs metodai taikomi – kartais arba retai, tai rodo, kad respondentai juos naudoja ne dažnai, labiau epizodiškai, standartinis nuokrypis rodo, kad atsakymai buvo arti vidurkio, panašūs daugumos respondentų.

21 lentelė. **Pozityvūs ir negatyvūs vaikų elgesio valdymo metodai, kuriuos naudoja mokytojos**

	N	SD	Skewness	Kurtosis
Pozityvūs metodai				
Kartu nusistatome taisykles/susitarimus	1,60	1,046	1,544	1,036
Mokau vaiką empatijos	<u>1,50</u>	0,607	0,785	-0,213
Mokau vaikus socialinių įgūdžių, bendravimo taisyklių, normų	<u>1,30</u>	0,470	0,945	-1,242
Ramiai, kantriai paaiškinu vaikui, kodėl jo elgesys yra netinkamas	<u>1,60</u>	0,503	-0,442	-2,018
Taikau pozityvu pastiprinimą (pagyrimai, apdovanojimai ir pan.), skatindamas/a vaiko pozityvu elgesį	1,80	0,768	1,147	2,362
Skatinu vaiką elgtis gerai rodydamas savo pavyzdį	<u>1,55</u>	0,605	0,583	-0,459
Išsiaiškiname vaiko elgesio priežastis ir kartu su vaiku nusprendžiame kaip elgtis	1,95	0,826	0,722	0,534
Rodau vaikams empatiją skatindamas/a išsakyti savo jausmus, išsipasakoti	<u>1,55</u>	0,605	0,583	-0,459
Vaikui akcentuoju, kad netinkamas tik jo elgesys, o ne pats vaikas	2,00	1,170	1,315	1,167
Negatyvūs metodai				
Ignoruoju netinkama elgesį	4,95	1,020	-1,221	0,448
Taikau fizinės bausmės	4,60	0,883	-2,123	3,526
Pasakau griežta žodine pastaba	<u>3,00</u>	0,973	0,000	-0,159
Emociškai atstumi, jei vaikas kažką padaro netinkamo	4,90	0,308	-2,888	7,037
Taikau bausmės, jei vaikas nesilaiko elgesio normų	4,95	0,224	<u>-4,472</u>	<u>20,000</u>
Kalbu pakeltu tonu	3,85	1,089	-0,759	0,660
Prašau vaiko nueiti kitur, pabūti vienam	<u>2,50</u>	0,889	0,250	-0,497
Nusistatau griežtas taisykles ir vaikas turi jų laikytis	3,60	1,142	-0,038	-1,413
Išsiaiškinu vaiko elgesio priežastis ir nusprendžiu pasekmes;	<u>2,45</u>	1,234	0,314	-0,837

Kaip matome iš pateiktų atsakymų respondentai dažniausiai naudojami pozityviais elgesio valdymo metodais. Dažniausiai tai yra: socialinių įgūdžių mokymas ($M = 1,30$), empatijos mokymas ($M = 1,50$), tinkamo pavyzdžio rodymas ($M = 1,55$), empatijos rodymas, skatinant išsipasakoti ($M = 1,55$), kartu nusistatomos taisyklės/susitarimai ($M = 1,60$) ramus, kantrus aiškinimas, kodėl vaiko elgesys yra netinkamas ($M = 1,60$). Rečiausiai naudojami: akcentavimas, kad netinkamas tik vaiko elgesys, o ne pats vaikas ($M = 2,00$), kartu su vaiku netinkamo elgesio priežasčių nustatymas ir nusprendimas kaip elgtis ($M = 1,95$). Kalbant apie negatyvius metodus, pastebima, kad jie naudojami daug rečiau, nei pozityvūs. Analizuojant respondentų atsakymus matome, kad dažniausiai tai yra negatyvūs metodai, kai: išsiaiškinamos elgesio priežastys ir nusprendžiamos pasekmės ($M = 2,45$) prašoma nueiti ir pabūti vienam ($M = 2,50$), pasakoma žodinė pastaba ($M = 3,00$). Rečiausiai: taikomos bausmės ($M = 4,95$), ignoravimas ($M = 4,95$), emocinis atstūmimas, jei vaikas padaro kažką netinkamai ($M = 4,90$). Giliau panagrinėjus duomenis Skewness $-4,472$ rodo, kad respondentai nesinaudoja bausmėmis, o $1,544$ rodo, kad daugiausiai respondentų rinkosi atsakymą teigiantį, kad kartu nusistato taisykles/susitarimus. Kurtosis pabrėžia tą patį: reikšmė $20,000$ rodo labai didelį atsakymų koncentravimą apie žemesnius įvertinimus, tai pagrindžia, kad mokytojos netaiko bausmių savo darbe. Neigiamas kurtosis $-1,242$, rodo, kad respondentų atsakymai buvo labiau išsibarstę aplink vidurkį, kalbat apie taisyklių/ susitarimų kūrimą kartu.

Nustatyti pozityvių ir negatyvių metodų vidurkiai ir standartiniai nuokrypiai. Pozityvūs metodai: $M = 1,6500$, $SD = 0,46485$, negatyvūs metodai: $M = 3,7889$, $SD = 0,43692$. Vidurkiai rodo, kad pozityvūs metodai taikomi dažnai ir visada, dėl to galime teigti, kad dauguma respondenčių aktyviai naudoja pozityvius metodus, mažas standartinis nuokrypis rodo, kad atsakymai mažai skyrėsi nuo vidutinės reikšmės ir dauguma respondentų dažnai ir labai dažnai taiko šiuos metodus. Negatyvūs metodai taikomi – kartais arba retai, tai rodo, kad respondentės juos naudoja ne dažnai, labiau epizodiškai, standartinis nuokrypis rodo, kad atsakymai buvo arti vidurkio, panašūs daugumos respondentų.

Anot Breidokienės ir Ignatovičienės (2015), pagrindiniai pozityviosios disciplinos siūlomi principai: bausmių atsisaymas; nenuolaidžiavimas, ryžtingumas ir geranoriškumas, vaiko įtraukimas į susitarimų/taisyklių kūrimą, laisvė vaiko gebėjimų plėtotei. Svarbiausiai, kad tėvai turi atsisakyti nuortatos, kad vaikas, kad pajautų pasekmes turi jaustis blogai. *Iš rezultatų galime teigti, kad dažniausiai tėvai (globėjai) naudoja pozityvius metodus valdydami vaikų elgesį, o negatyvūs, pasitaiko retai, epizodiškai. Fizinės bausmės faktiškai visiškai nebenaudojamos. „Modernus požiūris laikosi nuostatos, kad fizinės bausmės turi būti uždraustos dėl jų sukeltos fizinės ir psichinės žalos, jų neveiksmingumo“ (Grinevičiūtė, 2010, p. 722). Mokytojos taip pat dažniausiai naudoja pozityvius metodus valdydamos vaikų elgesį, o*

negatyvūs metodai, pasitaiko retai, epizodiškai, įvairios bausmės faktiškai visiškai nebenaudojamos.

Sudarytos kelios kintamųjų lentelės, kuriomis siekta pasigilinti kokie faktoriai lemia skirtingus elgesio valdymo metodus. Tėvų duomenys pateikti 22 lentelėje. Mokytojų – 23.

Sudaryta tėvų (globėjų) kintamųjų lentelė, kuriomis siekiama išsiaiškinti kaip skirtingi tėvų (globėjų) auklėjimo stiliai siejasi su pozityviais ir negatyviais elgesio valdymo metodais. Duomenys pateikti 22 lentelėje. Lentelėje neanalizuojamas aplaidaus stiliaus vidurkiai ir standartiniai nuokrypiai, nes nepakankamai respondentų taiko stilių. Iš pateiktų duomenų matome, autoritetingą auklėjimo stilių naudojančios tėvai pozityvius metodus taiko dažnai, beveik visada $M = 1,8704$, standartinis nuokrypis rodo, kad atsakymai susiskirstę ties viduriu. O rečiausiai pozityvius metodus naudoja atlaidų auklėjimo stilių naudojančios respondentai $M = 2,2222$, standartinis nuokrypis rodo, kad atsakymai pasiskirstę panašiai, kaip ir kituose stiliuose. Pastebima ir tai, kad autoritarinį auklėjimo stilių naudojančios tėvai gana dažnai naudoja pozityvius elgesio valdymo metodus. Kalbant apie negatyvius metodus, matome, kad neigiamus metodus respondentai taiko kartais arba labai retai. Dažniausiai taiko autoritarinį stilių naudojančios tėvai $M = 3,2778$, panašiai naudoja atlaidų stilių naudojančios tėvai (globėjai) $M = 3,7895$ ir autoritetingą stilių taikančios respondentai $M = 3,6502$. Standartiniai nuokrypiai panašūs ir rodo, atsakymai koncentruojasi ties viduriu.

22 lentelė. **Skirtingi auklėjimo stiliai ir elgesio valdymo metodų raiška. Tėvų duomenys**

	Auklėjimo stilius	M	SD
Pozityvūs metodai	Autoritetingas	<u>1,8704</u>	0,50929
	Autoritarinis	1,9444	0,61564
	Atlaidus	<u>2,2222</u>	0,60971
Negatyvūs metodai	Autoritetingas	3,6502	0,53632
	Autoritarinis	<u>3,2778</u>	0,54772
	Atlaidus	<u>3,7895</u>	0,43806

Sudaryta kelių kintamųjų lentelė, kuria siekiama išsiaiškinti kaip dažnai skirtingo mažiaus mokytojos naudojasi pozityviais ir negatyviais elgesio valdymo metodais. Duomenys pateikti 23 lentelėje. Iš pateiktų duomenų matome, kad mokytojos iki 25 metų amžiaus pozityvius metodus taiko dažnai, beveik visada $M = 1,2222$, standartinis nuokrypis rodo, kad atsakymai susiskirstę ties viduriu. Rečiausiai pozityvius metodus naudoja mokytojos, kurių amžius 35 - 55 metai ($M = 1,7407$). Pastebima ir tai, kad ir kitos mokytojų amžiaus grupės gana dažnai naudoja pozityvius elgesio valdymo metodus. Kalbant apie negatyvius metodus, matome, kad negatyvius metodus respondentės taiko kartais arba labai retai. Dažniausiai taiko mokytojos, kurių mažius iki 25

metų $M = 3,6111$, rečiausiai - mokytojos kurių amžius 25-35 metai $M = 4,222$. Standartiniai nuokrypiai panašūs ir rodo, atsakymai koncentruojasi ties viduriu.

23 Lentelė. Skirtingas mokytojų amžius elgesio valdymo metodų raiška

	Amžius	M	SD
Pozityvūs metodai	Iki 25 metų	<u>1,2222</u>	0,15713
	25-35 metai	1,6667	0,52116
	35 - 55 metai	1,7407	0,35602
	55 metai ir daugiau	1,6500	0,46485
Neigiami metodai	Iki 25 metų	<u>3,6111</u>	0,07857
	25-35 metai	4,2222	0,41574
	35 - 55 metai	3,7593	0,27592
	55 metai ir daugiau	3,7889	0,43692

Apibendrinant kryžminių lentelių duomenis galima teigti, kad tėvai (globėjai) nepriklausomai nuo auklėjimo stiliaus naudoja tiek pozityvius, tiek neigiamus elgesio valdymo metodus. Pozityvūs metodai naudojami visada ir dažnai, o neigiami - kartais ir retai. Patikrinus duomenis, reikšmingų skirtumų neatrasta (žr. 7 priedą). Skirtumai nėra reikšmingi, nes daugelyje atvejų p reikšmė (Sig. (2-tailed)) yra didesnė nei 0,05. ($p > 0,05$). Apibendrinant mokytojų duomenis galima teigti, kad mokytojos, kurių amžius iki 25 dažniausiai pasižymi naudojamų stilių įvairove, taiko tiek daugiau pozityvių metodų tiek ir neigiamų. Kalbant apie bendrus duomenis, pozityvūs metodai naudojami visada ir dažnai, o neigiami - retai arba labai retai.

Kitu atviru klausimu respondentų buvo klausama, kas pasiteisino vaikų elgesio valdyme (tėvų (globėjų) duomenys pateikti 24 lentelėje, mokytojų - 25).

Anot tėvų, labiausiai pasiteisina ramus, pagarbus bendravimas, pavyzdžių paaiškinimas, atvirumas (25 teiginiai). Taisyklių ir susitarimų kūrimas ir laikymasis, skatinimas pagyrimais ir apdovanojimais (po 14 teiginių), emocinis tarpusavio ryšys ir empatija bei savikontrolės ir apmąstymų laikas skirtas vaikams (po 10 teiginių), mažiau veiksmingi veiksmo ir pasekmių ryšys, kai vaikai žino, kad yra riba, kurios peržengti negalima ir žino, kokios galimos pasekmės (8 teiginiai), alternatyvų ir kompromisų siūlymas, randant sprendimus, kurie tinka tiek tėvams (globėjams), tiek vaikams (8 teiginiai), vaiko poreikių užtikrinimas ir aplinka, skatinanti pozityvų vaikų elgesį (7 teiginiai).

24 lentelė. Tėvų patirtys vaikų elgesio valdyme. Pasiteisinę metodai

Kategorija	Pagrindžiantis teiginiai	Iš viso
------------	--------------------------	---------

		teiginių
Ramus, pagarbus bendravimas ir pavyzdžiai	Ramus tonas [T3; T16; T21; T29; T44; T74]; nuolatinis bendravimas ir situacijos supratimas vaiko akimis [T21; T80]; kalbėjimas su vaiku [T2; T34; T35; T42; T54; T68]; bendravimas vaiko akių lygyje [T6]; pokalbiai su pavyzdžiais [T24; T62; T77; T79]; pokalbiai su vaiku ir tarp mūsų atvirumas [T1; T15; T22; T36; T75; T78].	25
Taisyklių ir susitarimų kūrimas ir laikymasis	Bendras taisyklių kūrimas [T2; T7; T55]; įvestos taisyklės, bendradarbiavimas [T3; T66; T78]; taisyklių priežasčių išsiaiškinimas [T5; T20; T25; T36; T48]; aiškių taisyklių nustatymas ir jų laikymasis [T6; T44; T72].	14
Skatinimas, pagyrimai ir apdovanojimai	Paskatinimas ką nors gauti [T13; T25; T78]; pažadas dėl saldainio [T7; T20; T33; T47]; apdovanojimas už taisyklių laikymąsi [T4; T5; T47]; Pagyrimai už tinkamą elgesį [T15; T53; T78; T80].	14
Emocinis ryšys ir empatija	Apkabinimas, buvimas šalia, kai vaikas to nori [T48; T63]; leidžiu vaikams išliūdėti, tada pats ateina prisiglausti [T15; T72]; ramus bendravimas, supratimas, kad jis dar tik vaikas [T5; T23; T36; T37]; kvietimas pabūti kartu [T71]; abipusis emocinis ryšys [T2].	10
Savikontrolės ir apmąstymų laikas skirtas vaikams	Savikontrolės ugdymas [T15; T22; T58; T66; T77]; jei vaikas supykęs nori būti vienas ir neprisileidžia, leidžiu pabūti vienam [T4; T15; T39]; laikas pabūti vienam [T38].	10
Veiksmo ir pasekmių ryšys	Pasekmės už blogą elgesį (pvz., prieš miegą neleidžiama žiūrėti filmukų) [T9; T11]; Veiksmas-atoveiksmis [T7; T74]; ekranų ribojimas [T64; T70]; davimas vaikui suprasti, kad po netinkamo elgesio bus pertrauka, kad tai taptų pamoka [T22; 77].	8
Alternatyvų ir kompromisų siūlymas	Kalbėtis ir ieškoti kompromisų [T2; T8; T19; T45]; alternatyvų siūlymas [T9; T11]; vaiko nuomonės gerbimas ir pasirinkimo galimybę [T53; T71].	8
Vaiko poreikių užtikrinimas ir aplinka	Pirmiausia įsitikinti, kad vaikas pavalgęs, pailsėjęs, neįsitempęs [T5; T14; T19]; vengiu situacijų, kurios gali sukelti problemas [T18]; daugiau dėmesio, meilės ir ramybės namuose [T33; T39]; pas tėvus dienos ritmas [T37].	7

Anot mokytojų, labiausiai pasiteisina pagarbus bendravimas, pavyzdžių paaiškinimas (7 teiginiai). Taisyklių ir susitarimų bei ribų kūrimas, išsiaiškinimas ir laikymasis (7 teiginiai), laikas, kai vaikas gali pabūti vienas, nusiraminti (4) skatinimas pagyrimais ir apdovanojimais (4 teiginiai), tinkamo elgesio pastebėjimas ir akcentavimas (2 teiginiai), galimybė rinktis ir spręsti pačiam kaip elgtis (2) mažiau veiksmingi, tačiau mokytojų paminimi dalykai yra: pačių mokytojų kantrybė, taikomų metodų nuoseklumas, pokalbiai su tėvais ta tema, bei su vaiku nutartos pasekmės.

25 lentelė. Mokytojų patirtys vaikų elgesio valdyme. Pasiteisinę metodai

Kategorija	Pagrindžiantis teiginiai	Iš viso teiginių
Pagarbus bendravimas ir paaiškinimai	Atokiau nuo kitų vaikų pasikalbu [M10]; pokalbis, ramus balso tonas [M3; M14; M17]; paaiškinimas vaikui, kodėl jo elgesys yra netinkamas [M3; M19]; pasitikėjimu grįstas bendravimas [M8].	7
Taisyklės ir ribos	Kartu su vaikais nusistatytos taisyklės [M]; aiškos taisyklės ir jų laikymasis padeda išvengti sumišimų [M1]; susitarimai ir jų laikymasis [M3].	7
Ramus laikas	leidžiu pabūti vienam [M7]; nusiramino namelis [M15; M16];	4

pabūti vienam	vaiko buvimas ramybės kampelyje [M5].	
Pagyrimai, paskatinimai	Kažkiek paskatinimai, nes ir kiti nori geriau elgtis [M20]; pagyrimai [M3; M17]; apdovanojimai [M9].	4
Tinkamo elgesio pastebėjimas	O kai būna jo geras elgesys visuomet jam tai pasakau ir pagiriu [M2]; teigiamas dėmesys už gerą elgesį skatina jį kartot [M14].	2
Galimybė rinktis	Galimybė rinktis [M4]; priminimas vaikui, kad jis gali pasirinkti ir kitą sprendimą, tinkamą abiem pusėm [M11].	2
Kantrybė ir nuoseklumas	Kantrybė ir nuoseklumas [M13].	1
Pokalbiai su tėvais	Pokalbiai su vaiko tėvais [M13].	1
Priežastis ir pasekmės aptarimas kartu	Išsiaiškinu vaiko elgesio priežastis, išklausu ir kartu su vaiku nusprendžiame kaip elgtis [M7].	1

Čiparytės ir Bagdono (2018) teigimu, vaiko elgesio valdyje svarbūs keli etapai: netinkamo elgesio suvokimas (išsiaiškinti priežastis, leisti vaikui išsakyti savo mintis, nesmerkti, laiku pastebėti, suvokti priežastis), aiškios ribos ir ramus bendravimas, elgesio valdymas (kartu su vaiku išsiaiškinti elgesio ribas, kuo ramiau paaiškinti koks elgesys netinkamas, bandyti išsiaiškinti elgesio priežastis, kalbėti apie jausmus ir iš kur jie kyla, nupiešti, išjausti jausmus). Anot tėvų (globėjų), labiausiai pasiteisina ramus, pagarbus bendravimas, pavyzdžių paaiškinimas, atvirumas, taisyklių ir susitarimų kūrimas ir laikymasis, skatinimas pagyrimais ir apdovanojimais, emocinis tarpusavio ryšys ir empatija bei savikontrolės ir apmąstymų laikas skirtas vaikams, mažiau veiksmingi veiksmo ir pasekmių ryšys, kai vaikai žino, kad yra riba, kurios peržengti negalima ir žino, kokios galimos pasekmės, alternatyvų ir kompromisų siūlymas, randant sprendimus, kurie tinka tiek tėvams (globėjams), tiek vaikams taip pat vaiko poreikių užtikrinimas ir aplinka, skatinanti pozityvų vaikų elgesį. Galima daryti išvadą, kad visi šie veiksniai yra svarbūs, tėvų (globėjų) ir vaikų tarpusavio santykiams, sėkmingam auklėjimui ir tinkamo vaikų elgesio valdymui. Mokytojų nuomone labiausiai pasiteisino pagarbus bendravimas, aiškios taisyklės, pagyrimai, tinkamo elgesio akcentavimas.

Respondentų taip pat klausta, ar jų nuomone, pozityvus elgesio valdymas efektyvesnis už pastabas, bausmes. Tėvų (globėjų) atsakymų vidurkis $M = 1,19$, o tai reiškia, kad dauguma respondentų sutinka su šiuo teiginiu. Standartinis nuokrypis - 0,506 parodo, kad atsakymai labiau susitelkę ties viduriu. Mokytojų atsakymų vidurkis $M = 1,35$, o tai taip pat reiškia, kad dauguma respondenčių sutinka su šiuo teiginiu. Standartinis nuokrypis - 0,745 parodo, kad atsakymai labiau susitelkę ties viduriu. Galima daryti išvadą, kad tiek tėvai (globėjai) tiek mokytojos sutinka su teiginiu, kad pozityvus elgesio valdymas veiksmingesnis už pastabas, bausmes.

Kitu atviru klausimu siekta sužinoti, kaip tėvai (globėjai) bei mokytojai skatina vaikus (žr. 26-27 lenteles). Tėvai (globėjai) pažymi, kad dažniausiai vaikus skatina pagyrimais (35 teiginiai), daiktais arba apdovanojimais (23 teiginiai), fiziniais veiksmais, tokiais kaip apkabinimai, ženklai, plojimai (13 teiginių), mėgstama veikla ar pramogomis (12 teiginių), gražiu žodžiu (11

teiginių), mėgstamu maistu ar saldumynu (11 teiginių), laiku praleistu kartu bei dėmesiu (9 teiginiai), savo pavyzdžiu, motyvacija tęsti (7 teiginiai). Mažiau tėvų skatina paskatinimais, paraginimais (5 teiginiai), emocine parama, kai pastebimas tinkamas elgesys, pokyčiai (4 teiginiai), kiti skatina lipdukais (2 teiginiai), mokinami tinkamo elgesio valdymo (2 teiginiai), filmukais ir IKT žaidimais (2 teiginiai).

26 lentelė. Vaikų skatinimas. Tėvų nuomonė

Kategorijos	Pagrindžiantys teiginiai	Iš viso teiginių
Pagyrimai	Pagyrimais [T7; T8; T14; T15; T16; T18; T20; T55; T64; T69; T77]; pagiriamas už pastangas, o ne tik už rezultatą [T9; T14; T18; T23; T24; T20; T36; T41; T42; T45; T55; T57; T64; T69; T77; T79].	35
Daiktai/apdovanojimai	Žaislai [T14; T20; T33; T61; T62; T80]; paskatinimo dovanėlėmis [T1; T8]; prizais [T8; T30]; apdovanojimais [T1; T5; T75]; kartais palepinu mėgstamu žaislu, knyguite [T1; T5; T10; T19; T57; T77].	23
Fiziniai veiksmai	Apkabinimais [T2; T6; T14; T23; T26; T36; T14; T25; T77; T79]; plojimais [T23]; duodu „penkis“ (delniukais) [T55]; parodau „liuks“ ženklą [T17].	13
Veikla ir pramogos	Išvykomis, pasivaikščioti gryname ore [T14, T18; T47; T48; T51 T80]; nusivedu kur jiems patinka [T21]; pramogomis [T75]; žaidimų kambarys. [T13; T31; T55; T67].	12
Gražiu žodžiu	Pasakau gražų žodį [T2; T17; T28; T31; T44; T48; T58; T59 T69; T77; T79]	11
Mėgstamas maistas/saldumynai	Duodu mėgstamą saldainį [T24; T36; T42]; jų mėgstamas maistas kavinėje [T9; T14; T45; T55; T57]; maistas kurio jis nori [T5; T78].	11
Laikas kartu/dėmesys	Laiko praleidimas kartu [T16]; skiriu dėmesio [T3; T18; T25]; mėgstamų filmų žiūrėjimas kartu [T20]; laiko leidimu kartu užsiimant jo mėgstama nekasdiene veikla [T8; T33; T58; T64;].	9
Pavyzdžiais ir motyvacija tęsti	Sukeliant motyvaciją, žinojimas, kad geri dalykai grįžta gerais [T4]; [T24]; pažadais kuriuos tuoj pat įgyvendinu [T28; T75]; motyvuojau [T77]; akcentuoju to dalyko privalumus ir kodėl tai geras pasirinkimas [T72].	7
Paskatinimai, paraginimai	Drąsinu [T5; T26; T45; T58]; paskatinti [T1].	5
Emocinė parama	Pastebėjimais, kad geras jausmas aplanko padarius kažką gero [T62]; pastebėdama procesą ir bet kokią rezultatą [T7; T33]; visada ji palaikau kad ir kas nutiktų [T2].	4
Lipdukai	Renkame pliusus, kuriuos savaitės gale suskaičiuojame ir apdovanojame [T17; T45].	2
Elgesio valdymas	Mokau fiziškai nurimti- susitelkti į kvėpavimą, atpalaiduoti pečius ir rankas, kartais patylėti ir pasiklausti kito [T11]; skatinu visada išsakyti poelgio priežastis ir paaiškinti suprantamai [T63].	2
IKT	Ekrano laiku [T54; 62].	2
Bausmės/privilegijų paėmimas	Bausmė [T19]; planšetės nedavimas [T77].	2

Mokytojos pažymi, kad dažniausiai vaikus skatina pagyrimais (11 teiginių), lipdukais/antspaudais (8 teiginiai) gražiu žodžių (5 teiginiai), fiziniais veiksmais, tokiais kaip apkabinimas (3 teiginiai), mėgstama veikla ar pramogomis (2 teiginiai), daiktais ir apdovanojimais (2 teiginiai), emocine parama, kai pastebimas tinkamas elgesys, pokyčiai (2

teiginiai), kitos mokytojos dar įveda naują personažą, kuris moko vaikus, padėkoja už tinkamą elgesį bei pasidžiaugia su tėvais.

27 lentelė. **Vaikų skatinimas. Mokytojų nuomonė**

Kategorijos	Pagrindžiantys teiginiai	Iš viso teiginių
Pagyrimais	Pagyrimai [M3; M5; M8; M12; M18 ;M19] pagiriu už pastangas [M1; M5; M6; M13; M18; M20].	11
Lipdukais/antspaudais	Motyvuojų, kad jei atliks tą ir tą arba jei elgtis taip ir taip surinks tiek ir tiek šiandien lipdukų [M1; M8; M13; 18]; antspaudais [M12; M14]; turime grupėje lipdukus ir juos klijuojame už gerą elgesį [M2]; šampūkai [M13].	8
Gražiu žodžiu	Pagiriu žodžiu [M9; M12; M18]; geru žodžiu [M5]; komplimentai [M2].	5
Fiziniais veiksmais	Apsikabinimai [M4; M9; M14].	3
Veikla ir pramogom	Įdomios veiklos [M7]; kažką pažadu nuveikti [16].	2
Daiktais/apdovanojimais	Kartais mažą dovanėlę [M6]; duodu norimą žaislą [M14];	2
Emocinė parama	pagiriu prie visų, kaip pavyzdį kitiems [M11]; Pasidžiaugiamo jo sėkme [M17].	2
Naujais personažais grupėje	Naujo personažo į grupę įvedimu ir tam tikrų užduočių atlikimu [M16].	1
Padėka	Padėka [M7].	1
Pasidžiaugimas su tėvais	Pasidžiaugimas vaiko elgesiu su tėvais [M11].	1

Paskatinimai gali būti: Socialiniai: pagyrimas, nusišypsojimas, paglostymas, prisilietimas, apkabinimas, laiko kartu praleidimas; suvartojami: užkandžiai, saldumynai, sultys, pietūs kartu ir kt, veiklos: televizoriaus žiūrėjimas, naudojimasis kompiuteriu, kinas, pomėgiai ir kt.; žaislai: konstruktoriai, žaidimai, piešimo priemonės ir kt.; mainomi: lipdukai, žvaigždutės, taškai, pinigai ir kt. (Breidokienė ir kt., 2018 p. 15). Tėvai (globėjai) pažymi, kad dažniausiai vaikus skatina pagyrimais, daiktais arba apdovanojimais, fiziniais veiksmais, tokiais kaip apkabinimai, ženklai, plojimai, mėgstama veikla ar pramogomis, gražiu žodžiu, mėgstamu maistu ar saldumynu, laiku praleistu kartu bei dėmesiu, savo pavyzdžiu, motyvacija tęsti. Mažiau tėvų skatina paskatinimais, paraginimais, emocine parama, kai pastebimas tinkamas elgesys, pokyčiai, kiti skatina lipdukais, mokindami tinkamo elgesio valdymo, filmukais ir IKT žaidimais. Mokytojos dažniausiai vaikus skatina pagyrimais, lipdukais/antspaudais, gražiu žodžiu, fiziniais veiksmais, tokiais kaip apkabinimas. Rečiau mėgstama veikla ar pramogomis, daiktais ir apdovanojimais, emocine parama, kai pastebimas tinkamas elgesys, kitos mokytojos dar įveda naują personažą, kuris moko vaikus, padėkoja už tinkamą elgesį bei pasidžiaugia su tėvais.

Mokytojų taip pat klausta, ar sutinka su teiginiu, kad joms gerai sekasi valdyti savo grupę. Atsakymų vidurkis $M = 1,35$ reiškia, kad dauguma respondentų sutinka su teiginiu, kad joms gerai sekasi valdyti klasę. Standartinis nuokrypis - 0.587 parodo, kad atsakymai labiau susitelkę ties viduriu.

2.4.3. Tėvų (globėjų) bei mokytojų tarpusavio bendradarbiavimas ir bendradarbiavimas su antra puse/kolega elgesio valdymo klausimais

Šiame klausimų bloke siekta išsiaiškinti, kaip dažnai bendrauja ir bendradarbiauja, vaikų elgesio ir kitais klausimais tėvai (globėjai) ir mokytojai, kokiomis formomis dažniausiai tai daro, kaip vertina tą bendradarbiavimą, kaip vertina savo ir antros pusės tėvai - vaiko tėvo/motinos, patėvio, mokytojos – kolegių bendradarbiavimą. Bendradarbiavimas - tai įvairiuose srityse vykstantis procesas, kurio metu žmonės ar institucijos siekia bendro tikslo, vienodai sprendžia problemas (Bacevičė, 2022).

Anot tėvų (globėjų), su mokytojais bendraujama/bendradarbiaujama dažnai (2-3 kartus į mėnesį) bei kartais (rečiau nei kartą į mėnesį) $M = 2,47$. Standartinis nuokrypis $SD = 1,091$ rodo, kad atsakymai yra gana įvairūs – dalis jų bendrauja labai dažnai, o kiti – retai. Anot mokytojų, su tėvais (globėjais) bendraujama/bendradarbiaujama labai dažnai (beveik kasdien) bei dažnai (2-3 kartus į mėnesį) $M = 1,85$. Standartinis nuokrypis $SD = 0,671$ rodo, kad atsakymai yra gana panašūs, tačiau dalis jų bendradarbiauja labai dažnai, o kiti – retai.

Galime teigti, kad bent tėvai (globėjai) su mokytojais apie vaikų elgesį kalba apie vieną kartą per mėnesį, o mokytojos su tėvais apie vaikų elgesį bendrauja beveik kasdien ar bent 2-3 kartus per mėnesį.

Norint sužinoti kokie santykiai tarp tėvų (globėjų) ir mokytojų ugdant vaikus, kokius metodus ir būdus naudoja respondentai bendradarbiaudami vaikų elgesio klausimais, kiek tėvai (globėjai) įsitraukia į ugdymo procesą, buvo sudarytas klausimas su teiginiais, pasirenkant atsakymus skalėje nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“ (žr. 28 ir 29 lenteles).

28 lentelė. **Mokytojų ir tėvų (globėjų) bendradarbiavimą grindžiantys atsakymai. Tėvų nuomonė**

Teiginiai	M	SD	Skewness	Kurtosis
Mokytojus laikau lygiaverčiais partneriais vaikų ugdyme	3,90	1,026	-1,093	0,954
Informuoju mokytojus apie vaiko elgesį	3,89	0,955	-0,845	0,732
Dalinuosi su mokytojais informacija apie vaiko pažangą ir pasiekimus	3,93	0,911	-0,983	1,378
Domiuosi, kokius metodus mokytojai naudoja siekdami pagerinti vaikų elgesį	<u>3,40</u>	1,051	-0,400	-0,299
Dažnai prašau konsultuoti elgesio valdymo klausimais	<u>3,20</u>	1,011	<u>0,036</u>	-0,112
Esu patenkintas mokytojų skatinimu įsitraukti siekiant gerinti vaiko elgesį	4,01	0,893	-0,900	0,866
Bendradarbiaujant su mokytojais elgesio valdymo klausimais, pasiekiami greitesni ir geresni rezultatai	3,80	0,973	-0,768	0,422
Aktyviai dalyvauju susirinkimuose	4,17	1,016	-1,328	1,343
Aktyviai įsitraukiu į vaikų ugdymą	3,99	0,893	-1,069	1,781

Aktyviai dalyvauju dirbtuvėse, vakaronėse ir kituose organizuojamuose renginiuose	3,93	1,028	-1,064	0,917
Pats/pati siūlau savo idėjas ir jas įgyvendinu	3,21	1,155	-0,278	-0,352

Rezultatai rodo, dauguma tėvų (globėjų) sutinka, kad mokytojus laiko lygiaverčiais partneriais $M = 3,90$, standartinis nuokrypis $SD = 1,026$ rodo, kad nuomonė nėra labai vieninga. Skewness = -1,093 rodo, kad atsakymai pasiskirsto labiau link aukštesnių „sutinku“ ir „visiškai sutinku“. Labiausiai tėvai sutinka su teiginiais: „aktyviai dalyvauju susirinkimuose“ $M = 4,17$, neigiama Skewness reikšmė (-1,328), rodo, kad atsakymai labiau susikoncentravę ties reikšmėmis „visiškai sutinku“ ir „sutinku“; „Esu patenkintas mokytojų skatinimu įsitraukti siekiant gerinti vaiko elgesį“ $M = 4,01$. vidurkio reikšmė rodo tai, kad tėvai (globėjai) „sutinka“ su šiuo teiginiu „Glaudus ugdymo įstaigos bendradarbiavimas su šeima, padeda pasiekti palankių rezultatų ne tik ugdyme, bet ir įveikiant elgesio sunkumus“ (Bacevičė, 2022 p. 5); „Aktyviai įsitraukiu į vaikų ugdymą“ ($M = 3,99$), panašiai sutinka ir su kitais teiginiais. Mažiausiai sutinka su teiginiais: „Pats/pati siūlau savo idėjas ir jas įgyvendinu“ ($M = 3,21$); „Dažnai prašau konsultuoti elgesio valdymo klausimais“ ($M = 3,20$); „Domiuosi, kokius metodus mokytojai naudoja siekdami pagerinti vaikų elgesį“ ($M = 3,40$). Šie teiginiai rodo, tėvai nelabai siūlo savo idėjas ir nelinkę jų įgyvendinti, taip pat retokai prašo mokytojų patarimų vaikų elgesio valdymo klausimais bei nelabai domisi metodais, kuriuos naudoja mokytojai siekdami pagerinti vaikų elgesį. Taip gali būti dėl to, kad tėvų (globėjų) nuomone jiems pakankamai gerai sekasi vaikų auklėjime ir turi pakankamai žinių šia tema. Bendras lentelės vidurkis $M = 3.7659$. Galime teigti, kad tėvai (globėjai) teigiamai vertina bendradarbiavimą su mokytojais laiko juos lygiaverčiais partneriais, dalyvauja susirinkimuose ir vakaronėse bei kituose renginiuose, retai patys siūlo ir įgyvendina savo idėjas, retai prašo pagalbos vaikų elgesio valdymo klausimais.

29 lentelė. **Mokytojų ir tėvų (globėjų) bendradarbiavimą grindžiantys atsakymai. Mokytojų nuomonė**

Teiginiai	M	SD	Skewness	Kurtosis
Tėvus laikau lygiaverčiais partneriais vaikų ugdyme	4,05	1,317	-1,484	1,267
Informuoju tėvus apie vaiko elgesį	4,10	1,210	-1,796	2,942
Informuoju tėvus apie vaiko pažangą ir pasiekimus	4,40	1,231	-2,377	4,924
Domiuosi, kokius metodus tėvai naudoja siekdami pagerinti vaikų elgesį	3,90	0,788	-1,247	2,288
Tėvai dažnai prašo konsultuoti elgesio valdymo klausimais	3,50	0,827	-0,620	-0,260
Esu patenkintas tėvų įsitraukimu siekiant gerinti vaiko elgesį	3,60	1,273	-0,673	-0,188
Bendradarbiaujant su tėvais elgesio valdymo klausimais, pasiekiami greitesni ir geresni rezultatai	4,35	1,040	-2,050	4,785
Tėvai aktyviai dalyvauja susirinkimuose	3,95	0,887	-0,398	-0,526
Tėvai aktyviai įsitraukia į vaikų ugdymą	3,35	0,933	-0,377	1,208

Tėvai aktyviai dalyvauja dirbtuvėse, vakaronėse ir kituose organizuojamuose renginiuose	4,05	0,826	-0,722	0,534
Tėvai patys siūlo savo idėjas ir jas įgyvendina	3,40	1,046	-0,012	-1,134

Mokytojų rezultatai rodo, dauguma mokytojų sutinka, kad tėvus laiko lygiaverčiais partneriais $M = 4,05$, standartinis nuokrypis $SD = 1,317$ rodo, kad nuomonė yra pakankamai vieninga. Skewness = -1,484 rodo, kad atsakymai pasiskirsto labiau link aukštesnių „sutinku“ ir „visiškai sutinku“. Labiausiai mokytojos su sutinka su teiginiais: „Informuoju tėvus apie vaiko pažangą ir pasiekimus“ $M = 4,40$, neigiama Skewness reikšmė (-2,377), rodo, kad atsakymai labiau susikoncentravę ties reikšmėmis „visiškai sutinku“ ir „sutinku“; „Bendradarbiaujant su tėvais elgesio valdymo klausimais, pasiekiamo greitesnių ir geresnių rezultatų“ ($M = 4,35$), vidurkio reikšmė rodo tai, kad mokytojai „sutinka“ su šiuo teiginiu. Mažiausiai sutinka su teiginiais: „Tėvai aktyviai įsitraukia į vaikų ugdymą“ ($M = 3,35$); „Tėvai patys siūlo savo idėjas ir jas įgyvendina“ ($M = 3,40$); „Tėvai dažnai prašo konsultuoti elgesio valdymo klausimais“ ($M = 3,50$). Šie teiginiai rodo, tėvai mažai įsitraukia į ugdymo procesą, retai patys siūlo savo idėjas ir nelinkę jų įgyvendinti, taip pat retokai prašo mokytojų patarimų vaikų elgesio valdymo klausimais. Bendras lentelės vidurkis $M = 3,8773$. Galime teigti, kad mokytojai teigiamai vertina bendradarbiavimą su tėvais (globėjais), juos laiko lygiaverčiais partneriais vaikų ugdymo klausimais. Dalinasi vaikų pasiekimais ir sunkumais su tėvais, bendrauja vaikų ugdymo klausimais, kartu su tėvais siekia skatinti pozityvų vaikų elgesį. Tačiau mokytojos pastebi, kad trūksta tėvų įsitraukimo į ugdymo procesą, idėjų siūlyme ir įgyvendinime.

Bendradarbiavimas tarp tėvų ir pedagogų suvokiamas, kaip partnerystė, kuria siekiama bendrų, su vaiko ugdymu, susijusių tikslų. „Tai darbas kartu, bendras tikslas, nepaisant nesėkmių ir nusivylimų“. Partnerystė grįstas bendradarbiavimas svarbus ne tik tėvams ir pedagogams, bet ir vaikui. Tėvų ir mokytojų partnerystė turi remtis abipuse pagarba, atvirumu, keitimusi informacija, aktyviu dialogu (Klizaitė, 2018). Tiek tėvų (globėjų) tiek mokytojų atsakymai į šį klausimą rodo panašias tendencijas. Rezultatai rodo, dauguma tėvų (globėjų) sutinka, kad mokytojus laiko lygiaverčiais. Tačiau anot Klizaitės (2018) bendravimas tarp abiejų pusių dažniausiai išlieka formalus ir vienkryptis, kai ugdymo įstaiga lieka atsakinga už bendradarbiavimą, o tėvai ne visada mokytojus laiko lygiaverčiais partneriais. Aktyviai dalyvauju susirinkimuose, yra patenkinti mokytojų skatinimu įsitraukti siekiant gerinti vaiko elgesį, aktyviai įsitraukiu į vaikų ugdymą, panašiai sutinka ir su kitais teiginiais. Mažiausiai sutinka su teiginiais, kad patys siūlo savo idėjas ir jas įgyvendinu, retai prašo konsultuoti elgesio valdymo klausimais, retai domisi kokius metodus mokytojai naudoja siekdami pagerinti vaikų elgesį. Taip gali būti dėl to, kad tėvų (globėjų) nuomone jiems pakankamai gerai sekasi vaikų auklėjime ir

turi pakankamai žinių šia tema. Mokytojų rezultatai rodo, dauguma mokytojų sutinka, kad tėvus laiko lygiaverčiais partneriais. Taip pat mokytojos su sutinka su teiginiais, kad informuoju tėvus apie vaiko pažangą ir pasiekimus, bendradarbiaujant su tėvais elgesio valdymo klausimais, pasiekiamo greitesnių ir geresnių rezultatų. Mokytojų teigimu, tėvai mažai įsitraukia į ugdymo procesą, retai patys siūlo savo idėjas ir nelinkę jų įgyvendinti, taip pat retokai prašo mokytojų patarimų vaikų elgesio valdymo klausimais. Švaplenienės ir Radžiūnienės (2013) teigimu, suaugusiųjų elgsenos keitimas pozityvia linkme juos šviečiant, padedant pažvelgti į problemą konstruktyviai, leidžia daryti prielaidą, kad jie pripažįsta tobulėjimo galimybę. Pedagogai turi galimybę skatinti teigiamą tėvų elgesį su savo vaiku, stiprinti orientaciją į jį, padėti suvokti tikruosius vaiko poreikius ir jo reakcijas į naujas patirtis, kurios kelia nerimą, baimę ir išmuša iš vėžių tam nepasirengusius tėvus.

Respondentų taip pat klausta kaip jie vertina bendradarbiavimą su mokytojais ir antra puse (kolege). Bendradarbiavimą su mokytojais tėvai (globėjai) vertina tarp „labai gerai“ ir „gerai“, vidurkio reikšmė $M = 1,69$, standartinis nuokrypis $SD = 0,686$ rodo, kad atsakymai nėra labai pasiskirstę ir yra labiau susikoncentravę ties teigiamais atsakymais. Bendradarbiavimą su antra puse respondentai vertina šiek tiek prasčiau. Atsakymų vidurkis $M = 2,14$, rodo, kad atsakymai pasiskirstę tarp „gerai, mes dažnai padedame vienas kitam“ ir „vidutiniškai“, standartinis nuokrypis $SD = 1,133$ rodo, kad atsakymai yra išsibarsę ir yra dalis respondentų kurie bendradarbiavimą su antra puse vertina „blogai, retai randame kompromisą“ ir „labai blogai, visiškai nesutampa mūsų nuomonė“. Bendradarbiavimą su tėvais mokytojos vertina „gerai“, vidurkio reikšmė $M = 2,05$, standartinis nuokrypis $SD = 0,686$ rodo, kad atsakymai nėra labai pasiskirstę ir yra labiau susikoncentravę ties teigiamais atsakymais. Bendradarbiavimą su grupės kolege respondentės vertina šiek tiek geriau. Atsakymų vidurkis $M = 1,90$ rodo, kad atsakymai pasiskirstę tarp „labai gerai, mūsų nuomonės sutampa, dirbame, kaip komanda“ ir „gerai, mes dažniausiai padedame vienas kitam“, standartinis nuokrypis $SD = 1,119$ rodo, kad atsakymai yra išsibarsę ir yra dalis respondenčių kurios bendradarbiavimą su grupės kolege vertina „blogai, retai randame kompromisą“ ir „labai blogai, visiškai nesutampa mūsų nuomonė“.

Įvertinus bendradarbiavimą su mokytojais ir antrąją puse galime teigti, kad bendradarbiavimu su mokytojais yra patenkinti dauguma tėvų (globėjų), ko nepasakys apie bendradarbiavimą su antrąją puse (čia matome didesnę nuomonių pasiskirstymą ir daugiau atsakymų, kurie koncentruojasi ties bendradarbiavimo stoka). Įvertinus mokytojų bendradarbiavimą su tėvais (globėjais) ir grupės kolega galime teigti, kad bendradarbiavimu tiek su tėvais (globėjais) tiek su kolegomis yra patenkintos didžioji dalis respondenčių.

Siekiant išsiaiškinti ar mokytojų bendradarbiavimas ir mokytojų gebėjimas valdyti grupę turi kokį nors ryšį sudaryta koreliacijų lentelė tarp dviejų kintamųjų. Rezultatai parodė (žr. 8

priedą), kad tarp šių teiginių yra silpna teigiama koreliacija, tačiau ji nėra statistiškai reikšminga ($p>0,05$). *Apibendrinant galime teigti, kad kuo bendradarbiavimas su kolege geresnis, tuo lengviau valdyti grupės elgesį.*

2.4.4. Respondentų požiūris į vaikų auklėjimą ir ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio valdymą

Šiame bloke buvo tik vienas atviras klausimas, kuriuo siekta kad respondentai pasidalintų mintimis ir patarimais apie vaikų auklėjimą (30-31 lentelės).

Didžioji dalis tėvų (globėjų) teigia, kad labai svarbu tinkamas tėvų vaidmuo (31 teiginys), respondentai teigia, kad auklėjant svarbu rodyti tinkamą pavyzdį, nuolat bendrauti su vaikais, skirti jiems dėmesio, laikytis nuoseklumo, bet tuo pačiu būti lankstiems, gebėti paaiškinti tam tikro elgesio priežastis, mokėti ne tik klausyti, bet ir įsiklausyti, mokinti vaikus atpažinti ir tinkamai reikšti jausmus, ieškoti bendrų sprendimų. Taip pat svarbu ir besąlygiška meilė ir pagarba (15 teiginių), tėvai turi būti nuoširdūs, pagarbūs, kurti morališkai saugią aplinką savo vaikams. Dar vienas labai svarbu dalykas, tai tėvų savikontrolė, nes būtent jos pagalba palaikomi tinkami tėvų ir vaikų santykiai, išlaikoma pagarba vaikui. Respondentai teigė, kad labai svarbu yra pačių tėvų savikontrolė (11 teiginių). Tėvai turi gebėti patys išlikti ramūs, gebėti kantriai išlaukti tam tikrus raidos etapus, išmokti valdyti savo toną, tinkamai raguoti į vaiko elgesį, taip pat be galo svarbu, gebėti empatiškai įsijausti į situaciją, prisiminti, kad jie tik vaikai. Mažiau tėvų akcentuoja, kad svarbu atsižvelgi į vaikų skirtumus (4 teiginiai), skirti daugiau laiko kartu (4 teiginiai). Dalis respondentų atsakymų surinko tik po kelis teiginius, tačiau svarbu paminėti ir juos, nes jie atspindi svarbius, su vaiko auginimu susijusius aspektus. Respondentai mini, kad auginant vaikus svarbu ribos, taisyklės ir susitarimai, pagyrimai ir apdovanojimai, bausmių vengimas, tėvų tarpusavio bendradarbiavimas, tėvų tobulėjimas, mokytojų ir tėvų bendradarbiavimas.

30 lentelė. Tėvų (globėjų) mintys apie vaikų auklėjimą

Kategorijos	Pagrindžiantys teiginiai	Iš viso teiginių
Tinkamas tėvų vaidmuo	Būti tinkamu pavyzdžiu [T10; T11; T14; T51; T55; T57; T62; T80]; nuoseklumas [T55]; paaiškinti neįsakinėjant [T5; T58; T62; T72]; išgirsti ir išklausyti [T9; T12; T32; T58; T65]; padėti suprasti bei atpažinti jausmus [T67]; daug kalbėtis su vaikais [T11; T17; T35; T46; T59; T62; T66]; ieškoti bendrų sprendimų iškilus bėdai/problemai [T8; T17; T62; T71; T72;];	31
Meilė ir pagarba ir dėmesys	Būti nuoširdžiais ir priimti vaiką, kaip visavertį, sau lygu žmogų [T15]; kiekvieną vaiką, manau reikia auklėti su meile [T15; T24; T29; T41; T53; T56; T60]; kurti saugumo jausmą [T4; T32; T67]; auklėjime svarbūs du momentai - pagarba vaikui ir pasitikėjimas [T53; T56; T58].	15

Tėvų savikontrolė	Daug kantrybės ir fantazijos, vidinių resursų reikalaujantis darbas [T7; T19; T27; T30; T31]; bandau pažvelgti į pasaulį vaiko akimis [T9]; patiems tėvams valdyti savo toną, reakciją, išlikti ramiems [T5; T19; T25; T42,]; empatiškumas [T42; T73].	11
Vaikų skirtumai	Vaikai turi pereiti skirtingas augimo fazes, kad susiformuotu asmenybė [T22]; ką galima pritaikyti vienam, nebūtinai tiks visiems [T50]; kiekvienas vaikas yra unikalus [T53].	4
Laikas kartu	Bendros veiklos [T4]; kuo didesnis laisvalaikio praleidimas kartu [T55].	4
Ribos	Ribos yra reikalingos [T6; T30]; reikia nustatyti ribas [T65].	3
Taisyklės ir susitarimai	Labai svarbu vaiką skatinti gerai elgtis bendrai sukuriant taisykles [T20; T54]; aiškūs susitarimai [T55].	3
Pagyrimai ir apdovanojimai	Pagyrimai [T43; T48]; mums padeda pagyrimas ir kas savaitinis apdovanojimas už gerą elgesį [T48].	3
Bausmių vengimas	Bausmėmis nepasiekiamas tinkamas vaiko elgesys [T23]; be bausmių [T21; T43].	3
Tėvų tarpusavio bendradarbiavimas	Reikia, kad abu tėvai vienodai auklėtų [T3]; auginant vaiką svarbu, kad visi jį auklėtų vienodai [T12; T30].	3
Tėvų tobulėjimas	Tobulinti žinias ir kuo daugiau apie vaikų auklėjimą [T34]; niekada nereikia bijoti pasikonsultuoti su vaikų psichologu ar tiesiog nuostabus dalykas yra tėvų linija kur galima pasikonsultuoti įvairiais klausimais [T64].	2
Mokytojų ir tėvų bendradarbiavimas,	Būtina išklausti auklėtojų/mokytojų nuomonę ir jų pastabas, patarimus [T23].	1

Daugiausiai mokytojų sutinka su nuomone, kad svarbu mylėti vaiką, nesvarbu jo elgesys tinkamas ar ne (5 teiginiai), skatinti jį gražiu žodžiu, padrąsinimus ir pan. (4 teiginiai), pagarbiai su juo bendrauti, bendrauti lyg su lygiu, gerbti kiekvieną esantį galia (4 teiginiai), mokinti socialinių įgūdžių, tokių kaip pagarbūs bendravimas, elgesiui valdymas (3 teiginiai), prisiminti, kad visi vaikai skirtingi (3 teiginiai). Taip pat labai svarbu mokytojų tarpusavio bendradarbiavimas ir bendravimas/bendradarbiavimas su tėvais (globėjais), kad būtų pusiausvyra tiek ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, tiek namuose.

31 lentelė. Mokytojų mintys apie vaikų auklėjimą

Kategorijos	Pagrindžiantys teiginiai	Iš viso teiginių
Meilė vaikams	Patarimas mylėti vaikus tinka visiems atvejams [M7]; vaikams reikia jausti, kad jie yra mylimi ir priimami tokie, kokie jie yra [M13]; neišskirti ne vieno vaiko kaip mylimiausio [M15]; meile vaikui [M12; M20].	5
Vaikų skatinimas	Geras žodis [M10]; padrąsinimas [M10; 15]; paskatinu, jeigu nesiseka [M15].	4
Pagarbus bendravimas su vaiku	Kalbėtis su vaiku [M3]; stengiuosi bendrauti su vaikais kaip su lygiais [M15]; išklausti kiekvieną vaiką [M15]; gerbiu kiekvieną esantį šalia, tiek vaiką, tiek suaugusį [M12].	4
Socialinių įgūdžių ugdymas	Vaikus reikia mokyti pagarbaus bendravimo [M12]; aptariame su vaikais ryto rate vaikų netinkamą elgesį [M2; M15].	3
Visi skirtingi	Čia individualus dalykas, kas veikia man, nebūtinai tiks kitiems [M16]; kiekvienas vaikas turi stipriųjų pusių, savų talentų ar gebėjimų į tai ir reikia atsižvelgti auklėjant vaikus [M7; M19].	3
Bendradarbiavimas su tėvais	Bendradarbiauti su tėvais, rasti ryšį dėl vaikų gerovės [M9]; Tik pasitikėdami vieni kitais, bendrai sutardami ir siekdami to paties tikslo, mes galime padėti auklėti vaikus [M18].	2
Mokytojų	Taip pat tarp dviejų mokytojų, kurios dirba su ta pačia grupe	2

bendradarbiavimo svarba ir grupės mikroklimatas	bendradarbiavimas [M1]; man svarbus geras mikroklimatas grupėje [M17];	
Pusiausvyra namuose ir ikimokyklinio ugdymo įstaigoje	Turi būti pusiausvyra namie ir darželyje[1M].	1

Apibendrinant galima teigti, kad anot tėvų (globėjų), svarbiausiai yra tinkamas tėvų vaidmuo, besąlygiška jų meilė ir pagarba, tėvų gebėjimas tinkamai reaguoti ir susitvarkyti, nuolatinis tėvų tobulėjimas, lankstumas ir kiekvieno vaiko savitumo pripažinimas, nepamirštant, kad saugiai vaiko raidai svarbu ribos ir taisyklės. Mokytojų nuomone, svarbiausiai yra meilė ir pagarba vaikams, jų skatinimas, socialinių įgūdžių mokymas, supratimas, kad visi vaikai skirtingi ir bendradarbiavimas su grupės kolege ir tėvais vaikų elgesio valdymo klausimais. anot Petrylienės ir Smilgienės (2013), netinkamas vaikų elgesys - tai vaiko pagalbos šauksmas, kuriuo jis parodo, kad jam trūksta dėmesio, yra nepatenkinti jo poreikiai taip pat tai gali būti įpročiu tapęs nesąmoningas, dažnai tėvų elgesį atspindintis, elgesys.

DISKUSIJA

Išanalizavus teoriją apie ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio valdymą, su elgesiu susijusius iššūkius, tėvų ir mokytojų naudojamus elgesio valdymo metodus, skirtus vaikų elgesio gerinimui, tarpusavio bendradarbiavimo svarbą, galima teigti, kad tiek kokybinis tiek kiekybinis tyrimai patvirtina esminius bruožus kurie lemia sklandų ir efektyvų ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio valdymą.

Kokybinio tyrimo rezultatai parodė, kad vaikų elgesio problemos sumažėja, kai mokytojos taiko pozityvius metodus skatinančius vaikų socialinius ir emocinius įgūdžius, o tai sutampa su Agbaria (2021) atlikto tyrimo rezultatais kurie, atskleidė, kad yra ryšys tarp mokytojo grupės valdymo efektyvumo ir vaiko emocinio intelekto, o tai rodo, kad tinkams grupės valdymas prisideda prie vaikų elgesio valdymo. Pastebima ir tai, kad vaikai, kurie mato, kaip jų bendraamžiai yra giriami, dažnai stengiasi pakartoti tą patį elgesį, už kurį vaikas susilaukia pagyrimo. Šie rezultatai atitinka Breidokienės ir kt. (2018) išvadas, kurios rodo, kad pozityvus elgesio skatinimo svarbą ir poveikį vaiko aplinkai. Tyrimo metu pastebėta, kad giriami vaikai sulaukia palankių bendraamžių reakcijų, lengviau užmezga socialinius ryšius, o tai rodo, kad pozityvus skatinimas, ne tik veikia vaiko elgesį, bet ir skatina pozityvią grupės aplinką. Tyrimo rezultatai pabrėžė, kad pozityvūs metodai ir PEPIS modelis yra veiksmingi vaikų elgesio valdyme. Breidokienės ir Ignatavičienės (2015) aprašytos strategijos tokios kaip: pastiprinimas pagyrimais ir paskatinimais, vaikų įsitraukimas į taisyklių kūrimas, pagarbus bendravimas, yra nuolat tėvų ir mokytojų daugiausiai naudojamos strategijos. Tai taip pat sutampa su konstruktyvizmo teorija, kurios autorių: Piaget (1950) ir Vygotsky (1978) teorijos, pabrėžia aktyvų vaiko įsitraukimą į ugdymo(si) procesą. *Tyrimas atskleidė, kad mokytojomis reikia skatinti naudoti pozityvius elgesio valdymo metodus, kurti saugią, pozityvią, įsitraukti skatinančią aplinką, mokinti socialinių įgūdžių.*

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad tėvų ir mokytojų bendradarbiavimas tiesiogiai susijęs vaikų elgesio valdymo veiksmingu. Tai susiję Aksoy (2020) atlikto tyrimo išvadomis, kad tėvų įsitraukimas gerina vaikų elgesio valdymą ir atvirkščiai, jei tėvai neįsitraukia, netinkamas vaikų elgesys pasikartoja ir toliau. Bendradarbiavimas efektyviausias, kai tiek tėvai tiek mokytojai laikosi suderintų metodų, orientuojasi į pozityvius pastiprinimus, įtraukia vaikus, o tai siejasi su ekologinio sisteminio požiūrio teorija (Bronfenbrenner, 1979), kuri pabrėžia šeimos (mikrosistemos) ir šeimos ir mokyklos sąveikos (mezosistemos) įtaką vaiko elgesiui. Tyrimo rezultatai taip pat sutampa su Klizaitės (2018) pastebėjimais, kad mokytojų bendradarbiavimas stiprina pasitenkinimą darbu ir didina elgesio valdymo grupėje efektyvumą. *Tyrimas išryškino, kad tėvų ir mokytojų bendradarbiavimą reikėtų skatinti per bendrus mokymus, veiklas,*

susibūrimus, diskusijas, kuriose būtų mokoma pozityvaus vaikų elgesio skatinimo metodų, dalijamasi patirtimi ir parama vienas kitam.

Kadangi buvo atlikta vienos įstaigos atvejo analizė, dėl to tyrimo rezultatų apibendrinimas plačiajame kontekste yra ribotas. Dėl to tyrimą tikslinga būtų pakartoti su didesnėmis imtimis, skirtingomis amžiaus grupėmis įtraukiant ir vaikus analizuojant jų patirtis. Galima ištirti kaip tėvų ir mokytojų bendradarbiavimas veikia vaikų elgesį per ilgesnį laikotarpį pvz.: metus ar daugiau, taip būtų galima įvertinti metodų efektyvumą, nustatyti kokie metodai veiksmingesni.

IŠVADOS

Vaikų elgesio valdymas yra labai svarbus, daug pastangų ir įgūdžių reikalaujantis procesas. Efektyviausi metodai, tokie kaip pozityvi disciplina ir PEPIS modelis pabrėžia teigiamą vaikų elgesio skatinimą, tarpusavio pagarbą, saugią, visapusiškai tobulėti skatinančią aplinką, akcentuoja elgesio gerinimą be smurto. Tėvai ir mokytojai turi būti elgesio pavyzdžiai, empatiški, skatinti vaikus laikytis taisyklių ir susitarimų, mokinti vaikus socialinių įgūdžių, problemų sprendimų būdų bei patys gebėti susidoroti su savo emocijomis ir mokėti kontroliuoti savo elgesį. Tėvų ir mokytojų bendradarbiavimas (grįstas partneryste ir atsakomybės pasidalinimu), tai esminis dalykas, siekiant sėkmingo vaiko elgesio valdymo, ugdymo procese.

Atlikus interviu išryškėjo trys kategorijos, kurios rodo, kad konstruojant pozityvų vaikų elgesį svarbu: nuolatinis, sistemingas pozityvių elgesio metodų taikymas, pozityvios aplinkos kūrimas, aktyvus tėvų ir mokytojų bendradarbiavimas. Tyrime išryškėjo įdomi įžvalga, kad pozityviai skatinamas, t.y.: giriamas vaikas, sulaukia teigiamų ir kitų vaikų reakcijų, noro bendrauti su juo, taip pat vaikai, kurie mato kitus giriamus vaikus stengiasi patys elgtis tinkamai.

Išanalizavus anoniminės anketos duomenis, pastebima, kad tėčiai, dažniau nei mamos informacijos apie vaikų auklėjimą ieško moksliniuose šaltiniuose, o mamos dažniau klausosi seminarų vaikų auklėjimo tema. Taip pat pastebėta, kad auklėjimo stilius daro reikšmingą poveikį vaiko elgesiui, autokratiškai auklėjantys tėvai dažniau susiduria su elgesio iššūkiais, ypač tai reikšminga kalbant apie taisyklių laužymą, melavimą, empatijos stoką. Pastebima, kad rečiausiai pasitaikančios su vaiku susijusios problemos yra: galvos, pilvo skausmai, uždarumas/atsiribojimas, empatijos nebuvimas, miego sutrikimai. Dažniausiai: taisyklių laužymas, impulsyvumas, pyktis/pykčio priepuoliai, ignoravimas, žodinė agresija. Iš rezultatų galime teigti, kad dažniausiai tėvai ir mokytojai naudoja pozityvius metodus valdydami vaikų elgesį, o negatyvūs, pasitaiko retai, epizodiškai. Fizinės bausmės faktiškai visiškai nebenaudojamos. Pastebima ir tai, kad mokytojos, kurių amžius iki 25 dažniausiai pasižymi naudojamų metodų įvairove, taiko tiek daugiau pozityvius tiek negatyvius metodus, kai kito amžiaus mokytojos labiau linkusios į pozityvius metodus. Nors pastebima, kad visi tyrimo dalyviai patenkinti tarpusavio bendradarbiavimu, laiko vienas kitą lygiaverčiais partneriais, tačiau tėvai mažai įsitraukia į ugdymo procesą, retai patys siūlo savo idėjas ir nelinkę jų įgyvendinti, taip pat retokai prašo mokytojų patarimų vaikų elgesio valdymo klausimais. Tyrimo metu taip pat išsiaiškinta, kad kuo mokytojų bendradarbiavimas su kolege geresnis, tuo lengviau valdyti grupės elgesį.

Išanalizavus tyrimo duomenis atskleista, kad respondentai susiduria su iššūkiais: tėvai ir mokytojai - vaikų atsikalbinėjimas, kaprizai, prieštaraavimas ir neklausymas, emocijų ir elgesio kontrolės stoka, pačių tėvų kantrybės, savikontrolės stoka, žema savivertė ir auklėjimo abejonės, vaikystės traumos ar senų laikų požiūris; mokytojos – vaikų, turinčių SUP ugdymas, tėvų nepagarba, agresija, nebendradarbiavimas ir pan. Anot tėvų ir mokytojų netinkamas elgesys kyla iš nepatenkintų poreikių, netinkamos kitų įtakos, dėmesio stokos, emocijų ir elgesio valdymo įgūdžių stokos; Tėvai pažymi, kad labai dažnai netinkamas elgesys kyla kai vaikas negauna kažko, ko nori; mokytojos pažymi, kad dėl šeimos ir auklėjimo. Tiek tėvai tiek mokytojai sutinka, kad siekiant tinkamo vaiku elgesio labiausiai pasiteisina ramus, pagarbus bendravimas, pavyzdžių paaiškinimas, atvirumas, taisyklių ir susitarimų kūrimas kartu ir jų laikymasis, skatinimas pagyrimais ir apdovanojimais, emocinis tarpusavio ryšys. Tėvai pažymi, kad dažniausiai vaikus skatina pagyrimais, daiktais arba apdovanojimais, fiziniais veiksmais, mėgstama veikla ar pramogomis, mėgstamu maistu ar saldumynu, dėmesiu. Mokytojos dažniausiai vaikus skatina pagyrimais, lipdukais/antspaudais, gražiu žodžių, fiziniais veiksmais.

REKOMENDACIJOS

Sprendžiant problemas susijusias su vaikų elgesio iššūkiais, elgesio valdymu, tėvų mokytoju bendradarbiavimu ir švietimu, reikėtų įgyvendinti kelias priemones.

Ikimokyklinio ugdymo įstaigos turėtų organizuoti seminarus ir kursus mokytojams bendravimo ir bendradarbiavimo su tėvais ir vaikų elgesio valdymo tema, suteikiant praktines žinias apie bendradarbiavimą, pozityvų elgesio valdymą, PEPIS diegimą įstaigoje, vaikų turinčių SUP ugdymą, emocinį vaikų intelektą (siekiant geriau suprasti vaikų elgesio priežastis ir reakcijas). Organizuoti gerosios patirties sklaidai skitas diskusijas, dirbtuves, susitikimus ir pan., siekiant, kad mokytojai tarpusavyje dalintųsi patirtimi, žiniomis.

Ikimokyklinė ugdymo įstaiga turėtų organizuoti praktinius seminarus tėvams, kuriuose pabrėžiama pozityvios tėvystės svarba, kuriuose aptariami tėvų elgesio iššūkiai, tokie kaip: kantrybės stoka, auklėjimo abejones, senų laikų požiūris ir pan. Taip pat seminarus ar kursus skirtus bendradarbiavimo su mokytojais ir antra puse gerinimui.

Ikimokyklinio ugdymo įstaiga turėtų skatinti tėvų ir mokytojų bendradarbiavimą, organizuodama susitikimus, diskusijas, dirbtuves ir pan., kuriose tėvai ir mokytojai galėtų dalintis praktiniais patarimais, aptarti su vaikų auklėjimu susijusius iššūkius, tokius, kaip taisyklių laužymas, neklausymas, pykčio priepuoliai, impulsyvumas ir pan.

Mokytojos turėtų kurti pozityvią grupės aplinką, skatinti grupės vaikus dalyvauti pozityvios grupės aplinkos kūrime, kartu kurti susitarimus ir taisykles, diskutuoti apie tinkamą ir netinkamą elgesį, taip leidžiant vaikams prisiimti atsakomybę, motyvaciją laikytis susitarimų.

LITERATŪRA

- Agbaria, O. (2021). Classroom management skills among kindergarten teachers as related to emotional intelligence and self-Efficacy. *International Journal of Instruction* 14(1), 1019-1034. <https://doi.org/10.29333/iji.2021.14160a>
- Aksoy, P. (2020). Classroom and strategies and discipline methods used for challenging behavior: A U.S. example. *Participatory Educational Research*, 7(3), 79-104. <https://doi.org/10.17275/per.20.36.7.3>
- Al-Shammari, Z., Faulkner, P. E., & Forlin, C. (2019). Theories-based inclusive education practices. *Education Quarterly Reviews*, 2(2), 408–414. <https://doi.org/10.31014/aior.1993.02.02.73>
- Atkočienė, A. (2018). Tėvų auklėjimo stiliaus ir paauglių interneto naudojimo ryšys. *Scientific research in education*, 2, 123–136.
- Bacevičė, D. (2022). Mokytojų ir tėvų bendradarbiavimas ugdant elgesio sunkumų turinčius vaikus: Pedagogų požiūriu. *Studijos – verslas – visuomenė: dabartis ir ateities išvalgos*, 7(1), 5–14. DOI: <https://doi.org/10.52320/svv.v1iVII.231>
- Bay, D. N. (2020). Investigation of the relationship between self-efficacy belief and classroom management skills of preschool teachers with other variables. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 12(4), 335-348. <https://doi.org/10.26822/iejee.2020459463>
- Bakevičė D. (2022). Mokytojų ir tėvų bendradarbiavimas ugdant elgesio sunkumų turinčius vaikus: pedagogų požiūriu. *Studijos – verslas – visuomenė: dabartis ir ateities išvalgos*, 1(VII), 5-14. <https://doi.org/10.52320/svv.v1iVII.231>
- Barkauskinė, R. ir Zacharevičienė A. (2019). Darbas su vaikais, turinčiais elgesio ir emocinių sunkumų bei sutrikimų. Metodinė priemonė socialiniams pedagogams. Vilnius: Nacionalinė Švietimo Agentūra.

- Beazidou, E., Botsoglou, K., & Andreou, E. (2013). Classroom behavior management practices in kindergarten classrooms: An observation study. *Hellenic journal of research in education* 1(1). 93-107. <https://doi.org/10.12681/hjre.8794>
- Bitinas, B. (2013). *Rinktiniai edukologiniai raštai: III tomas. Hodegetika: auklėjimo teorija ir technologija, auklėjimo diagnostika, vertybinio ugdymo gairės*. Šiaulių universiteto leidykla.
- Brandišauskienė, A., ir Iurasova, O. (2022). Mokinių matematikos pažangumo ir mokytojo elgesio, valdant klasę, sąsajos: ką rodo mokymosi duomenų pirminė analizė. *Pedagogika*, 146(2), 60–79. <https://doi.org/10.15823/p.2022.146.3>
- Breidokienė, R., Radzevičienė, J., Šileikienė, R., & Tilvikaitė, E. (2018). Pozityvios tėvystės įgūdžių mokymo programa: Tėvams, auginantiems vaikus, turinčius elgesio ir emocinių sutrikimų. Projektas „Vaikų ir paauglių psichikos ir raidos sutrikimų prevencija ir pagalba šeimai“ finansuojamas Europos socialinio fondo lėšomis
- Buchanan, R. (2020). An ecological framework for supervision in teacher education. *Journal of educational supervision*, 3(1), 76–94. <https://doi.org/10.31045/jes.3.1.6>
- Burvytė, S. (2016). Tėvų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, pozityviosios tėvystės suvokimas. *Socialinis ugdymas / Socialinė partnerystė ir inovacijos*, 44(3), 36–57. <http://dx.doi.org/10.15823/su.2016.24>
- Burvytė, S. (2017). Ugdytojų pozityvus edukacinis pokalbis kaip ikimokyklinio amžiaus vaikų harmoningo ugdymosi užtikrinimo sąlyga. *Socialinis ugdymas / Aktyvi įtrauktis*. 47(3), <http://dx.doi.org/10.15823/su.2017.18>
- Buzaitytė-Kašalynienė, J. (2015). Vaikų raidos rizikos ir apsauginiai veiksniai. *Socialinio darbo klientų tyrimai*, 10, 35–51. DOI:10.15388/STEPP.2015.10.4858
- Chandra, R. (2015). Classroom management for effective teaching. *International journal of education and psychological research*, 4(4), 1-8.

- Čiparytė, A. ir Bagdonas, J. (2018). 4–5 metų vaikų agresijos būdai ir jų koregavimo galimybės ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. *Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose*, 14, 43–52. <https://doi.org/10.15823/mttlk.2018.14.4>
- Daraškevičienė, A. (2018). Vaiko auklėjimas šiuolaikinėje Lietuvoje: tėvų požiūris. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 18(27), 109–128.
- Elkadi, E. & Sharaf, R. (2023). The impact of positive discipline on students' well-being and academic achievement: a case of international school in cairo. *European scientific journal*. 19(16), 1-21. <https://doi.org/10.19044/esj.2023.v19n16p1>
- Ertmer, P. A., & Newby, T. J. (2013). Behaviorism, cognitivism, constructivism: comparing critical features from an instructional design perspective. *Performance improvement quarterly*, 26(2), 41–71. <https://doi.org/10.1002/piq.21143>
- Ettekal, I., & Mahoney, J. L. (2017). The effects of extracurricular activity participation on the development of positive youth outcomes: A review of the literature. *Journal of youth and adolescence*, 46(2), 327–344. <https://doi.org/10.1007/s10964-016-0578-9>
- Fizinių bausmių vaikams uždraudimas. Klausimai ir atsakymai. (2008). Kuriame Europą vaikams ir su vaikais
- Geležinienė, R., Vasiliauskienė, L. Ir Vyšniauskienė, A. (2011). Mokomės kartu Metodinės rekomendacijos mokytojams ir švietimo pagalbos teikėjams. Specialiųjų poreikių asmenų ugdymo(si) formų plėtra. *Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras*.
- Giedrimas, Z., Ignatovičienė, S., Breidokienė, R., ir Ignatovič, E. (2013). *Vaikas, gimęs širdyse: atmintinė vaiko globėjams ir tėvams*. VŠĮ: Pagalbos paaugliams iniciatyva, ISBN 978–609–8078–08–4.
- Greimaitė, R. (2023). *Klasės fizinių aplinkų, veiklų organizavimas atsižvelgiant į pozityvaus elgesio palaikymo ir intervencijų sistemą: Efektyvios praktikos darbui su mokiniais, turinčiais įvairiapusių raidos sutrikimų. Sutrikusios raidos vaikų konsultavimo skyrius*.

- Grinevičiūtė, K. (2011). Fizinės bausmės vaikams: Baudžiamasis teisinis vertinimas. *Socialinių mokslų studijos*, 3(2), 721–736. ISSN: 2029-2236; 2029-2244
- Gudžinskienė, V. ir Burvytė, S. (2017). Pozityviosios socializacijos stoka kaip prielaida paauglių agresijai. *Mokslu grįsto švietimo link: recenzuotų mokslo straipsnių rinkinys*, 470–491. ISBN:9786094711152
- Gul, N., Alvi, S. M., Khan, K., Dill, S., & Niwaz, A. (2023). Relationship between perceived parenting style and optimism in among medical students. Tėvų auklėjimo stiliaus ir optimizmo ryšys tarp medicinos studentų. *Russian Law Journal*, 11(3), 123-135. https://doi.org/10.26355/eurrev_202302_31355
- Juškienė, V. ir Stasiulienė, V. (2019). Mokyklos ir šeimos komunikacijos modelis. *Pedagogika* 133, 227–247. <https://doi.org/10.15823/p.2019.133.13>
- Kardelis K. (2009). Taikomųjų tyrimų metodologija. Klaipėda: KU leidykla.
- Klizaitė, J. (2018). Bendradarbiavimas su tėvais ir jų įtraukimas į ugdymo procesą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. *Studijos – verslas – visuomenė*, 3(2), 63–73. ISSN: 2538-7928; 2538-7960
- Klizaitė, J., Varneckienė, A. ir Valaitienė, A. (2020). Šeimos ir mokytojų sąveika organizuojant ikimokyklinio amžiaus specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų tėvų švietimą. *Klaipėdos valstybinė kolegija*. <https://doi.org/10.52320/svv.v1iVII.242>
- Kuppens, T., Grietens, H., Onghena, P., & Van Leeuwen, K. (2019). Parenting style and child behavior in families at risk. *Journal of family psychology*, 33(4), 516–526.
- Mitchell, B. S., Hirn, R. G., & Lewis, T. J. (2017). Effective classroom management: enhancing school-wide practices. *Teacher education and special education*, 40(2), 140–153. <https://doi.org/10.1177/107878080490661417700961>
- Pečiulienė, D. (2024). Mokytojo darbas su ikimokyklinio amžiaus vaikais, turinčiais elgesio sunkumų. KVK 336 -344

- Petrylienė, N., & Smilgienė, J. (2013). Drausminimas – vienas iš ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio kultūros ugdymo būdų. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 1, 56–62. ISSN: 1648-8776
- Rupšienė L. (2007). Kokybinių tyrimų duomenų rinkimo metodologija. Prieiga per internetą: <http://ebooks.kvk.lt/eb/288/baigiamojo-darbo-rengimo-metodologija/>
- Sabaliauskas S. (2017). Kokybiniai tyrimai. Principai ir metodai. Vadovėlis socialinių mokslų studijų programų studentams. Vilnius: VAGA.
- Sieberer-Nagler, K. (2015). Effective classroom-management & positive teaching. *English Language Teaching*, 9(1), 163-171. <https://doi.org/10.5539/elt.v9n1p163>
- Smilgienė, J. ir Jonaitienė, D. (2019). Vaikų elgesio kultūros ugdymo(si) būdai ir metodai radviliškio „x“ ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje (atvejo analizė). *Jaunųjų mokslininkų darbai*. 49(1), 16-26. <https://doi.org/10.21277/jmd.v49i1.212>
- Steponėnienė, E. ir Šiekštelytė-Valkerienė, D. (2023). *Mokliškai grįstų probleminio elgesio valdymo būdų taikymas praktiškai: Patarimai šeimai*. VšĮ „Sėkmingi vaikai”.
- Švaplėnienė, J. ir Radžiūnienė, R. (2013). Vaikų agresija: priežastys, raiška ir pedagoginės korekcijos prielaidos. *Žvirblių takas*, 2, 46–52. <https://doi.org/10.52320/svv.v1iVII.231>
- Tong P and An I. S. (2024) Review of studies applying Bronfenbrenner’s bioecological theory in international and intercultural education research. *Front. Psychol.* 14, 1233925. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1233925>
- Tulyakul, S., Sangkaew, T., Buaduang, N., Metheethammawat, C., Sirirattanapun, K., Pantusa, K., Thanarak, T., Junhom, T. (2019). Classroom management strategies and teaching motivation among physical education teachers in primary school. *African Educational Research Journal*, 7(4): 212-219. <https://doi.org/10.30918/AERJ.74.19.050>
- Vaitkienė, L. ir Tolutienė, G. (2020). Suaugusiųjų mokytis motyvuojantys veiksniai ir priemonės pozityviosios tėvystės mokymo grupėse. *Tiltai*, 2, 1–23. <https://doi.org/10.15181/tbb.v85i2.2193>

- Vyšniauskytė-Rimkienė, J., & Matulevičiūtė, D. (2016). Tėvystės įgūdžių lavinimas tėvų grupėse: Socialinių darbuotojų patirties refleksija. *Socialinis darbas / Social Work*, 18(2), 5–16. <https://doi.org/10.7220/2029-5820.18.2.5>
- Zahra, N. A., & Alanazi, A. A. (2019). Digital childhood: the impact of using digital technology on children's health. *International Journal of pharmaceutical research and allied sciences*, 8(3), 144–154. ISSN : 2277-3657
- Zong, S. (2021). Behaviorism reinforcement learning and its application in mathematics teaching in primary and middle schools. *Frontiers in Education Research*, 4(4), 93–98. <https://doi.org/10.25236/FER.2021.040419>
- Žydžiūnaitė V. (2011). Baigiamojo darbo rengimo metodologija. Klaipėda: KVK leidykla

INTERVIU PLANAS

Laba diena, Esu Vida Baltrimienė, Specialiojo ir inkliuzinio ugdymo koordinavimo, magistrantūros studijų studentė. Interviu atliksime pozityvaus elgesio palaikymo tema, truksime apie 10 min. įsipareigoju atliekant interviu laikytis visų tyrimo etikos taisyklių ir naudosis tik moksliniams tikslams: praktikos ataskaitoje ir kaip žvalgybinis magistro tyrimui. Prašau patvirtinti ar sutinkate duoti interviu. Interviu metu bet kuriuo metu turite pilną teisę jį nutraukti. Ar galime pradėti?,

1. Kas jums yra pozityvaus elgesio skatinimas?
2. Kaip kuriate pozityvią grupės aplinką?
3. Kokiais būdais ir metodais skatinate teigiamą vaikų elgesį savo grupėje?
4. Į kokius vaikus/vaiką nukreiptas KEP, kokį elgesį norėjote paskatinti?
5. Papasakokite plačiau apie vaiką?
6. Kokius pagyrimus naudojate?
7. Kaip reagavo vaikas/vaikai ir kiti grupės dalyviai?
8. Papasakokite plačiau, kaip dažnai tai darėte?
9. Ar pagyrimų padaugėjo ir kitų vaikų atžvilgiu? Kodėl?
10. Kaip reagavo tėvai?
11. Ar siūlėte šį metodą taikyti namuose?
12. Ką keistumėte ir ką paliktumėte, kodėl?

Ačiū už Jūsų skirtą laiką.

Ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio valdymo metodų raiška

Gerb. Pedagoge,

Esu Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos magistrantūros II kurso studentė Vida Baltrimienė. Kviečiu Jus dalyvauti tyrime, kurio tikslas – išanalizuoti ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio valdymo metodų raišką: pedagogų ir tėvų požiūriu. Anketa anonimiška, Jūsų atsakymai bus naudojami tik baigiamojo darbo tyrimo tikslams, gauti duomenys bus analizuojami apibendrinta forma baigiamajame darbe, taip užtikrintas konfidencialumas ir anonimiškumas.

Anketos pildymas užtruks 10-15 min. Kiekvienas atsakymas yra svarbus, nes suteiks daugiau informacijos apie vaikų elgesio valdymą mokytojų ir tėvų požiūriu. Pildydami anketą pažymėkite Jums tinkamą variantą. Ačiū už bendradarbiavimą. Kilus klausimams susisiekiu, mano el.p.: vida.baltrimiene@sa.stud.vu.lt

1. Jūsų amžius:

- ☐ Iki 25 metų
- ☐ 25-35 metai
- ☐ 35-55 metai
- ☐ 55 metai ir daugiau

2. Jūsų lytis:

- ☐ Vyras
- ☐ Moteris
- ☐ Kita

3. Jūsų kvalifikacija:

- ☐ Mokytojo
- ☐ Vyresniojo mokytojo
- ☐ Mokytojo metodininko
- ☐ Mokytojo eksperto

4. Koks Jūsų pedagoginio darbo stažas?

- ☐ iki 1 metų
- ☐ Nuo 1 iki 5 metų
- ☐ Nuo 5 iki 10 metų
- ☐ Nuo 10 iki 15 metų
- ☐ 15 ir daugiau metų

5. Su kokio amžiaus vaikais dirbate?

- ☐ Ankstyvojo amžiaus
- ☐ Ikimokyklinio amžiaus
- ☐ Priešmokyklinio amžiaus

6. Žinių apie auklėjimą gaunu iš (galite pasirinkti kelis variantus):

- ☐ Knygų ir žurnalų
- ☐ Mokslinių straipsnių
- ☐ Straipsnių internete
- ☐ Seminarų
- ☐ Kolegų patirties
- ☐ Internetiniuose forumuose/ „Facebook“ grupėse
- ☐ Pokalbių su tėvais

7. Kaip manote ar turite pakankamai žinių apie vaikų auklėjimą?

- ☐ Taip
- ☐ Ne
- ☐ Nežinau

8. Su kokiais iššūkiais susiduriate auklėdami vaikus (atsakymą įrašykite)?

9. Pasirinkite tinkamą variantą teiginiui : “aš manau, kad mano bendravimas su grupe atitinka šį stilių”.

- ☐ Autoritetingas (Nustatau aiškias taisykles, paaiškinu jų priežastis ir palaikau šiltus santykius su vaiku. Skatinu vaiką būti atsakingu, savarankišku ir pasitikinčiu savimi.)
- ☐ Autoritarinis (Nustatau aiškias taisykles ir vaikas turi jų laikytis, kartais, siekiant vaiko paklusnumo taikau bausmes)
- ☐ Atlaidus (Duodu vaikui daug laisvės, palaikau emocinį ryšį, tačiau mažai reikalauju atsakomybės ir neskiriu griežtų taisyklių)
- ☐ Aplaidus (neįsitraukęs) (leidžiu vaikui elgtis, kaip jam norisi, nenustatau ribų ir/ar taisyklių)

10. Kiekvienam teiginiui pažymėkite atsakymą, kuris geriausiai atspindi Jūsų auklėjimo stilių.

Teiginys	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Nustatau aiškias taisykles ir nuolat stebiu, kad vaikas jų laikytųsi.					
Nesirūpinu, ar vaikas laikosi taisyklių, nes man svarbiau, kad jis jaustųsi laimingas.					
Tikiu, kad griežtos bausmės yra būtinos vaikui išmokyti tinkamo elgesio.					
Manau, kad vaiko elgesį reikia reguliuoti naudojant tiek pagyrimus, tiek pasekmes.					
Leidžiu vaikui rinktis ir visada esu pasiruošęs/usi padėti ir palaikyti.					
Esu griežtas/ta ir nesileidžiu į kompromisus dėl elgesio taisyklių.					
Nenustatau taisyklių ir nesistengiu užtikrinti, kad vaikas jų laikytųsi.					
Stengiuosi su vaiku kalbėtis ir					

paaiškinti, kodėl tam tikras elgesys yra netinkamas.					
Suteikiu vaikui laisvę ir pasitikėjimą, tačiau nustatau ribas.					
Leidžiu vaikui išreikšti savo emocijas ir nuomonę, net jei nesutinku su juo.					
Neskiriu daug dėmesio vaiko elgesiui ar emocijoms, nes man atrodo, kad jis pats sugebės susitvarkyti.					
Nustatau taisykles ir ribas, tačiau jos yra lanksčios					

11. Kaip dažnai susiduriate su netinkamu vaiko/vaikų elgesiu?

- ☐ Labai retai (karta metuose ar rečiau)
- ☐ Retai (kas 2-3 mėnesius)
- ☐ Kartais (kartą per mėnesį)
- ☐ Dažnai (kartą savaitėje)
- ☐ Labai dažnai (kiekvieną dieną)

12. Kaip dažnai susiduriate su šiomis elgesio apraiškomis (kiekvienoje eilutėje pažymėkite labiausiai, Jūsų atvejui tinkantį variantą)?

Teiginys	Visada	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
Fizinė agresija (mušasi, spardo, kanda ir pan.)					
Žodinė agresija (šaukimas, užgauliojimas ir pan.)					
Ignoravimas					
Paklusnumas					
Melavimas					
Impulsyvumas (greitai, neapgalvotai priima sprendimus ir juos dažniausiai įgyvendina, yra emocionalus, sunkiai save valdantis)					
Empatiškumo nebuvimas (negeba įsijausti ir suprasti kito asmens jausmus, nesupranta kitų elgesio priežasčių, gali pasireikšti kitų asmenų poreikių ignoravimas)					
Taisyklių laužymas					
Pyktis, pykčio priepuoliai					
Uždrausto elgesio tyčinis demonstravimas					
Uždarumas/atsiribojimas					
Mitybos problemos					
Miego sutrikimai					
Galvos skausmai					
Pilvo skausmai					
Nerimas					

13. Jūsų nuomone, dėl ko kyla netinkamas vaiko elgesys (atsakymą įrašykite)?

14. Kaip reaguojate į netinkamą vaiko elgesį?

Teiginys	Visada	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
Kartu nusistatome taisykles/susitarimus					
Mokau vaiką empatijos					
Taikau fizines bausmes					

Ignoruoju netinkamą elgesį					
Mokau vaikus socialinių įgūdžių, bendravimo taisyklių, normų					
Pasakau griežtą žodinę pastabą					
Emociškai atstumi, jei vaikas kažką padaro netinkamo					
Ramiai, kantriai paaiškinu vaikui, kodėl jo elgesys yra netinkamas					
Taikau bausmes, jei vaikas nesilaiko elgesio normų					
Taikau pozityvų pastiprinimą (pagyrimai, apdovanojimai ir pan.), skatindamas/a vaiko pozityvų elgesį					
Skatinu vaiką elgtis gerai rodydamas savo pavyzdį					
Kalbu pakeltu tonu					
Išsiaiškiname vaiko elgesio priežastis ir kartu su vaiku nusprendžiame kaip elgtis					
Vaikui akcentuoju, kad netinkamas tik jo elgesys, o ne pats vaikas					
Rodau vaikams empatiją skatindamas/a išsakyti savo jausmus, išsipasakoti					
Prašau vaiko nueiti kitur, pabūti vienam					
Nusistatau griežtas taisykles ir vaikas turi jų laikytis					
Išsiaiškinu vaikų elgesio priežastis ir nusprendžiu pasekmes;					

15. Kas pasiteisino jūsų vaiko elgesio valdyme (atsakymą parašykite)?

16. Kaip manote, ar pozityvus elgesio valdymas (pagyrimai, paskatinimai, pavyzdžio rodymas) yra efektyvesnis už pastabas, bausmes?

- ☐ Taip
- ☐ Ne
- ☐ Neturiu nuomonės

17. Kaip jūs skatinate vaikus (atsakymą įrašykite)?

18. Ar sutinkate su šiuo teiginiu „man gerai sekasi valdyti savo grupę?“

- ☐ Taip
- ☐ Ne
- ☐ Neturiu nuomonės

19. Kaip dažnai bendraujate/bendradarbiaujate su tėvais vaikų elgesio valdymo tema?

- ☐ Labai dažnai (beveik kasdien)
- ☐ Dažnai (2-3 kartus į mėnesį)
- ☐ Kartais (rečiau nei kartą į mėnesį)
- ☐ Labai retai (rečiau nei kartą į pusmetį)

- Niekada

20. Pasirinkite labiausiai Jums tinkantį atsakymą atsakydami į žemiau pateiktus teiginius apie bendradarbiavimą su tėvais.

Teiginys	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Tėvus laikau lygiaverčiais partneriais vaikų ugdyme					
informuoju tėvus apie vaiko elgesį					
Informuoju tėvus apie vaiko pažangą ir pasiekimus					
Tėvai dažnai prašo konsultuoti elgesio valdymo klausimais					
Domiuosi, kokius metodus tėvai naudoja siekdami pagerinti vaikų elgesį					
Bendradarbiaujant su tėvais elgesio valdymo klausimais, pasiekiami greitesni ir geresni rezultatai					
Esu patenkintas tėvų įsitraukimu siekiant gerinti vaiko elgesį					
Tėvai aktyviai įsitraukia į vaikų ugdymą					
Tėvai aktyviai dalyvauja susirinkimuose					
Tėvai aktyviai dalyvauja dirbtuvėse, vakaronėse ir kituose organizuojamuose renginiuose					
Tėvai patys siūlo savo idėjas ir jas įgyvendina					

21. Kaip vertinate bendradarbiavimą su tėvais?

- Labai gerai
- Gerai
- Vidutiniškai
- Blogai
- Labai blogai

22. Kaip vertinate savo ir kolegų bendradarbiavimą vaikų elgesio valdymo klausimais?

- Labai gerai, mūsų nuomonės sutampa, dirbam kaip komanda
- Gerai, mes dažniausiai padedam vienas kitam
- Vidutiniškai
- Blogai, retai randame kompromisą
- Labai blogai, visiškai nesutampa nuomonė ir auklėjimas

23. Pasidalinkite mintimis ir patarimais apie vaikų auklėjimą (atsakymą įrašykite)?

Dékoju už Jūsų skirtą laiką!

**Ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio valdymo metodų raiška. Anketa
tėvams/globėjams**

Gerb. Tėveli (Globėjau),

Esu Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos magistrantūros II kurso studentė Vida Baltrimienė. Kviečiu Jus dalyvauti tyrime, kurio tikslas – išanalizuoti ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio valdymo metodų raišką: pedagogų ir tėvų požiūriu.

Anketa anonimiška, Jūsų atsakymai bus naudojami tik baigiamojo darbo tyrimo tikslams, gauti duomenys bus analizuojami apibendrinta forma baigiamajame darbe, taip užtikrintas konfidencialumas ir anonimiškumas.

Anketos pildymas užtruks 10-15 min. Kiekvienas atsakymas yra svarbus, nes suteiks daugiau informacijos apie vaikų elgesio valdymą mokytojų ir tėvų požiūriu. Pildydami anketą pažymėkite Jums tinkamą variantą. Ačiū už bendradarbiavimą. Kilus klausimams susisiekiu, mano el.p.: vida.baltrimiene@sa.stud.vu.lt

1. Jūsų amžius:

- ☐ 18-25 metai
- ☐ 25-35 metai
- ☐ 35 - 55 metai
- ☐ 55 metai ir daugiau

2. Jūsų lytis:

- ☐ Vyras
- ☐ Moteris
- ☐ Kita

3. Kiek vaikų turite?

- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4 ir daugiau vaikų

4. Koks vaiko/ų amžius (galite pasirinkti kelis variantus)?

- ☐ Iki 2 metų
- ☐ 2-3 metai
- ☐ 3-4 metai
- ☐ 4-5 metai
- ☐ 5-6 metai
- ☐ 6-7 metai
- ☐ 7+

5. Žinių apie auklėjimą gaunu iš (galite pasirinkti kelis variantus):

- Knygų ir žurnalų
- Mokslinių straipsnių
- Straipsnių internete
- Seminarų
- Kitų tėvų patirties
- Internetiniuose forumuose/ facebook grupėse
- Pokalbių su mokytojais
- Kita

6. Kaip manote ar turite pakankamai žinių apie vaikų auklėjimą?

- Taip
- Ne
- Nežinau

7. Su kokiais iššūkiais susiduriate auklėdami vaikus (atsakymą įrašykite)?

8. Pasirinkite tinkamą variantą teiginiui: “aš manau, kad mano auklėjimas atitinka šį stilių”.

- Autoritetingas (Nustatau aiškias taisykles, paaiškinu jų priežastis ir palaikau šiltus santykius su vaiku. Skatinu vaiką būti atsakingu, savarankišku ir pasitikinčiu savimi)
- Autoritarinis (Nustatau aiškias taisykles ir vaikas turi jų laikytis, kartais, siekiant vaiko paklusnumo taikau bausmes)
- Atlaidus (Duodu vaikui daug laisvės, palaikau emocinį ryšį, tačiau mažai reikalauju atsakomybės ir neskiriu griežtų taisyklių)
- Aplaidus (neįsitraukęs) (leidžiu vaikui elgtis, kaip jam norisi, nenustatau ribų ir/ar taisyklių)

9. Kiekvienam teiginiui pažymėkite atsakymą, kuris geriausiai atspindi Jūsų auklėjimo stilių.

Teiginys	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Nustatau aiškias taisykles ir nuolat stebiu, kad vaikas jų laikytųsi.					
Nesirūpinu, ar vaikas laikosi taisyklių, nes man svarbiau, kad jis jaustųsi laimingas.					
Tikiu, kad griežtos bausmės yra būtinos vaikui išmokti tinkamo elgesio.					
Manau, kad vaiko elgesį reikia reguliuoti naudojant tiek pagyrimus, tiek pasekmes.					
Leidžiu vaikui rinktis ir visada esu pasiruošęs/usi padėti ir palaikyti.					
Esu griežtas/ta ir nesileidžiu į					

kompromisus dėl elgesio taisyklių.					
Nenustatau taisyklių ir nesistengiu užtikrinti, kad vaikas jų laikytųsi.					
Stengiuosi su vaiku kalbėtis ir paaiškinti, kodėl tam tikras elgesys yra netinkamas.					
Suteikiu vaikui laisvę ir pasitikėjimą, tačiau nustatau ribas.					
Leidžiu vaikui išreikšti savo emocijas ir nuomonę, net jei nesutinku su juo.					
Neskiriu daug dėmesio vaiko elgesiui ar emocijoms, nes man atrodo, kad jis pats sugebės susitvarkyti.					
Nustatau taisykles ir ribas, tačiau jos yra lanksčios					

10. Kaip dažnai susiduriate su netinkamu vaiko/vaikų elgesiu?

- ☐ Labai retai (kartą per metus ar rečiau)
- ☐ Retai (kas 2-3 mėnesius)
- ☐ Kartais (kartą per mėnesį)
- ☐ Dažnai (kartą savaitėje)
- ☐ Labai dažnai (kiekvieną dieną)

11. Kaip dažnai susiduriate su šiomis elgesio apraiškomis (kiekvienoje eilutėje pažymėkite labiausiai Jūsų atvejui tinkantį variantą)?

Teiginys	Visada	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
Fizinė agresija (mušasi, spardo, kanda ir pan.)					
Žodinė agresija (šaukimas, užgauliojimas ir pan.)					
Ignoravimas					
Paklusnumas					
Melavimas					
Impulsyvumas (greitai, neapgalvotai priima sprendimus ir juos dažniausiai įgyvendina, yra emocionalus, sunkiai save valdantis)					
Empatiškumo nebuvimas (negeba įsijausti ir suprasti kito asmens jausmus, nesupranta kitų elgesio priežasčių, gali pasireikšti kitų asmenų poreikių ignoravimas)					
Taisyklių laužymas					
Pyktis, pykčio priepuoliai					
Uždrausto elgesio tyčinis demonstravimas					
Uždarumas/atsiribojimas					
Mitybos problemos					
Miego sutrikimai					
Galvos skausmai					
Pilvo skausmai					

Nerimas					
---------	--	--	--	--	--

12. Jūsų nuomone, dėl ko kyla netinkamas vaiko elgesys (atsakymą įrašykite)?

13. Kaip reaguojate į netinkamą vaiko elgesį?

Teiginys	Visada	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
Kartu nusistatome taisykles/susitarimus					
Mokau vaiką empatijos					
Taikau fizines bausmes					
Ignoruoju netinkamą elgesį					
Mokau vaikus socialinių įgūdžių, bendravimo taisyklių, normų					
Pasakau griežtą žodinę pastabą					
Emociškai atstumi, jei vaikas kažką padaro netinkamo					
Ramiai, kantriai paaiškinu vaikui, kodėl jo elgesys yra netinkamas					
Taikau bausmes, jei vaikas nesilaiko elgesio normų					
Taikau pozityvų pastiprinimą (pagyrimai, apdovanojimai ir pan.), skatindamas/a vaiko pozityvų elgesį					
Skatinu vaiką elgtis gerai rodydamas savo pavyzdį					
Kalbu pakeltu tonu					
Išsiaiškiname vaiko elgesio priežastis ir kartu su vaiku nusprendžiame kaip elgtis					
Vaikui akcentuoju, kad netinkamas tik jo elgesys, o ne pats vaikas					
Rodau vaikams empatiją skatindamas/a išsakyti savo jausmus, išsipasakoti					
Prašau vaiko nueiti kitur, pabūti vienam					
Nusistatau griežtas taisykles ir vaikas turi jų laikytis					
Išsiaiškinu vaikų elgesio priežastis ir nusprendžiu pasekmes;					

14. Kas pasiteisino jūsų vaiko elgesio valdyme (atsakymą parašykite)?

15. Kaip manote, ar pozityvus elgesio valdymas (pagyrimai, paskatinimai, pavyzdžio rodymas) yra efektyvesnis už pastabas, bausmes?

- ☐ Taip
- ☐ Ne
- ☐ Neturiu nuomonės

16. Kaip jūs skatinate vaiką/us (atsakymą įrašykite)?

17. Kaip dažnai bendraujate/bendradarbiaujate su mokytojais vaikų elgesio valdymo tema?

- ☐ Labai dažnai (beveik kasdien)
- ☐ Dažnai (2-3 kartus per mėnesį)
- ☐ Kartais (rečiau nei kartą į mėnesį)
- ☐ Labai retai (rečiau nei kartą į pusmetį)
- ☐ Niekada

18. Pasirinkite labiausiai Jums tinkantį atsakymą atsakydami į žemiau pateiktus teiginius apie bendradarbiavimą su mokytojais.

Teiginys	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Mokytojus laikau lygiaverčiais partneriais vaikų ugdyme					
Informuoju mokytojus apie vaiko elgesį					
Dalinuosi su mokytojais informacija apie vaiko pažangą ir pasiekimus					
Dažnai prašau konsultuoti elgesio valdymo klausimais					
Domiuosi, kokius metodus mokytojai naudoja siekdami pagerinti vaikų elgesį					
Bendradarbiaujant su mokytojais elgesio valdymo klausimais, pasiekiami greitesni ir geresni rezultatai					
Esu patenkintas mokytojų skatinimu įsitraukti siekiant gerinti vaiko elgesį					
Aktyviai įsitraukiu į vaikų ugdymą					
Aktyviai dalyvauju susirinkimuose					
Aktyviai dalyvauju dirbtuvėse, vakaronėse ir kituose organizuojamuose renginiuose					
Pats/pati siūlau savo idėjas ir jas įgyvendinu					

19. Kaip vertinate bendradarbiavimą su mokytojais?

- ☐ Labai gerai
- ☐ Gerai
- ☐ Vidutiniškai
- ☐ Blogai
- ☐ Labai blogai

20. Kaip vertinate savo ir antros pusės (kito asmens, atsakingo už vaikų auklėjimą) bendradarbiavimą vaikų elgesio valdymo klausimais?

- Labai gerai, mūsų nuomonės sutampa, dirbam kaip komanda
- Gerai, mes dažniausiai padedam vienas kitam
- Vidutiniškai
- Blogai, retai randame kompromisą
- Labai blogai, visiškai nesutampa nuomonė ir auklėjimą
- Auklėju vienas/a

21. Pasidalinkite mintimis ir patarimais apie vaikų auklėjimą (atsakymą įrašykite)?

Dėkoju už Jūsų skirtą laiką!

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Knygų žurnalu	ir Equal variances assumed	0,046	0,832	-0,121	78	0,904	-0,020	0,163	-0,344	0,305
	Equal variances not assumed	-	-	-0,117	13,087	0,908	-0,020	0,169	-0,384	0,344
Mokslinių straipsnių	Equal variances assumed	0,359	0,551	1,432	78	0,156	0,231	0,161	-0,090	0,551
	Equal variances not assumed	-	-	1,411	13,254	0,181	0,231	0,163	-0,122	0,583
Straipsnių internete	Equal variances assumed	0,459	0,500	0,233	78	0,817	0,038	0,164	-0,289	0,365
	Equal variances not assumed	-	-	0,226	13,142	0,824	0,038	0,169	-0,326	0,402
Seminarų	Equal variances assumed	6,918	0,010	-0,921	78	0,360	-0,148	0,160	-0,467	0,171
	Equal variances not assumed	-	-	-0,964	13,873	0,351	-0,148	0,153	-0,476	0,181
Kitų tėvų patirties	Equal variances assumed	0,038	0,847	-0,101	78	0,920	-0,016	0,157	-0,328	0,296
	Equal variances not assumed	-	-	-0,097	13,051	0,924	-0,016	0,163	-0,367	0,336
internetiniuose forumuose/ „Facebook“ grupėse	Equal variances assumed	17,345	0,000	-1,358	78	0,178	-0,220	0,162	-0,543	0,103
	Equal variances not assumed	-	-	-1,435	13,979	0,173	-0,220	0,153	-0,549	0,109
Pokalbių su mokytojais	Equal variances assumed	0,224	0,638	-0,301	78	0,764	-0,049	0,162	-0,371	0,273
	Equal variances not assumed			-0,290	13,026	0,777	-0,049	0,168	-0,412	0,315

Tiriamųjų lytis ir auklėjimo stilius Persono Chi kvadrato skaičiavimas

	Reikšmė	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1,670 ^a	3	0,644
Likelihood Ratio	2,616	3	0,455
Linear-by-Linear Association	797	1	0372
N of Valid Cases	80	-	-

Simetriniai duomenys

	Reikšmė	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	0,144
	Cramer's V	0,144
Atvejų skaičius	80	-

Tiriamųjų amžius ir auklėjimo stilius Persono Chi kvadrato skaičiavimas

	Reikšmė	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,293 ^a	6	0,391
Likelihood Ratio	6,654	6	0,354
Linear-by-Linear Association	1,903	1	0,168
N of Valid Cases	80	-	-

Dispersinė ANOVA analizė auklėjimo stiliaus reikšmė netinkamo vaikų elgesio raiškai

	Sum of Squares	df	Vidurkio kvadratas	F	Sig.
Fizine agresija (mušasi, spardo, kanda ir pan.)	6,725	3	2,242	2.218	0,093
	76,825	76	1,011	-	-
	83,550	79	-	-	-
Žodinė agresija (saukimas, užgauliojimas ir pan.)	7,076	3	2,359	2.116	0,105
	84,724	76	1,115	-	-
	91,800	79	-	-	-
Ignoravimas	10,526	3	3,509	2,922	0,039
	91,274	76	1,201	-	-
	101,800	79	-	-	-
Melavimas	10,062	3	3,354	5,210	0,003
	48,926	76	0,644	-	-
	58,988	79	-	-	-
Impulsyvumas (greitai, neapgalvotai priima sprendimus ir juos dažniausiai įgyvendina, yra emocionalus, sunkiai save valdantis)	2,831	3	0,944	0,738	0,532
	97,119	76	1,278	-	-
	99,950	79	-	-	-
Empatiskumo nebuvimas (negeba įsijausti ir suprasti kito asmens jausmus, nesupranta kitu elgesio priežasčių, gali pasireikšti kitu asmenų poreikiu ignoravimas)	8,886	3	2,962	2,997	0,036
	75,114	76	0,988	-	-
	84,000	79	-	-	-
Taisyklių laužymas	8,948	3	2,983	4,819	0,004
	47,040	76	0,619	-	-
	55,988	79	-	-	-
Pyktis, pykčio priepuoliai	9,577	3	3,192	3,371	0,023
	71,973	76	0,947	-	-
	81,550	79	-	-	-
Uždrausto elgesio tyčinis demonstravimas	9,242	3	3,081	2,943	0,038
	79,558	76	1,047	-	-
	88,800	79	-	-	-

Dispersinė analizė ANOVA negatyvių ir pozityvių metodų pagal mokytojos amžių

			Sum of Squares	df	Vidurio kvadratas	F	Sig.
Negatyvūs metodai/a mžius	Between	(Combined)	1,000	3	0,333	0,029	0,150
	Within Groups		2,628	16	164	-	-
	Total		3,627	19	-	-	-
pozityvus metodai/a mžius	Between Groups	Combined)	0,424	3	0,141	0,614	0,616
	Within Groups		3,682	16	0,230	-	-
	Total		4,106	19	-	-	-

Mokytojų bendradarbiavimas ir klasės valdymas. Pearson koreliacijos koeficientas.

		Man gerai sekasi valdyti grupę	Kaip vertinate savo ir kolegų bendradarbiavimą vaiku elgesio valdymo klausimais?
Man gerai sekasi valdyti grupę	Pearson Correlation	1	0,296
	Sig. (2-tailed)		0,205
	N	20	20
Kaip vertinate savo ir kolegų bendradarbiavimą vaiku elgesio valdymo klausimais?	Pearson Correlation	0,296	1
	Sig. (2-tailed)	0,205	
	N	20	20